27

VELIKA GORICA- VELIKI I MALI FORMATI

STJEPAN PLANIĆ: OK ZAKANJ Školska 63, 1967
STJEPAN PLANIĆ: OK ARBANAS Seljine brigade 1, 1970
JOSIP BRCKOVIĆ: OK BRCKOVIĆ Šetalište Franje Lucića 27, 1971

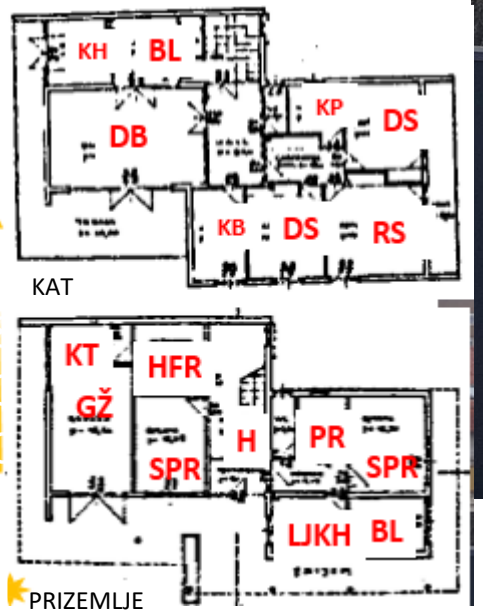
Mnogi su nam veliki odlasci, započinjali 'prvim malim korakom' do Velike Gorice, na Pleso i AERODROM. Velika su to vrata zagrebačka za svijet, otiskivanje u nebo, let i daleka slijetanja. Od tamo direktno za London, Paris, Helsinki, Istanbul, Frankfurt (i dalje za NY, LA, Lisabon, Marakesh,...) Godina 1980tih avioni JATa i Pan-Ama polijetali iz Zagreba/Velike Gorice i slijetali direktno u New York/Long Island, 4 puta tjedno u oba pravca. Sva su ta odredišta 'gradovi prijatelji' koje povezuju emocije 'radosti i straha od letenja', isčekivanja dalekog putovanja i veliko zadovoljstvo kada je 'mission acomplished'.
Aerodromski kontrolni toranj je kao moderan gradski zvonik, ne metafizička veza s nebeskim božanstvima, nego s pilotskim kabinama na nebu, krajnje funkcionalni punkt koji upravlja složenim operacijama avionskog prometa. Vidio sam dosta oblikovno zanimljivih tornjeva, ali toranj na Plesu, kakav je takav je, doživljavam s najviše emocija. Ranije se je moglo penjati na gornju terasu i gledati (svoj) avion kako se gubi u točki ili iz točke donosi bliske, drage. Avionski promet je futurizam koji rađa misao da bi taj aerodromski grad trebao biti, ako ne onaj iz budućnosti, svakako suvremeniji, modernistički.

Prisjećam se jedne davne rasprave s Majem Vlahovićem- kome aerodrom pripada, metaforički, zemlji ili nebu? Treba li biti u suglasju s mogućnostima grada, bogatstvom države, bruto nacionalnim dohotkom,sa socijalnim 'genius loci' i kontekstom 'zemlje' ili je aerodrom dio globalne avio mreže,gdje su letovi piste i zgrade univerzalnih standarda i mjera, u istoj funkciji, a forma slijedi funkciju i kao što avioni pripadaju svim aerodromima svijeta , nebu ponajviše , tako su i aerodromi 'nebeska arhitektura'. Tako je sa sportskim borilištima, sa šoping centrima, sa crkvama, sa svim 'globalističkim' sistemima. Zastupao sam metaforu 'neba'.Raspravu smo zaključili kolegijalno kao šahisti kada remiziraju partiju. Kosih dvostrešnih od crijepa krovova velikogoričkih obiteljskih kuća, njih je ponajviše ponajviše, izražavaju tradicionalizam. Dogodilo se je i nekoliko visokih zgrada. U jednoj, na sedmom katu sam dobio fakultetski stan s pogledima prema aerodromu, avionima, Zagrebu i Sljemenu, mijenjao sam ga za Dobri Dol. U Gorici davno, u kući potkraj gradnje po tipskom projektu tradicionalnog izgleda s dvostrešnim krovom, ožbukanom , projektirao sam kamin.

U blizini je jedna Planićeva kuća u opeki, koja se je mojim investitorima, mladom bračnom paru jako svidjela, pa su željeli imati od opeke makar kamin u dnevnom boravku. Pokazao sam im nekoliko Wrightovih kamina, i u tom 'stilu' sam složio jedan, i koji je dobro funkcionirao za razliku od FLW originala .Poznato je da su mnogi Wrigtovi kamini dimili dok se vatra nebi rasplamsala, i to zbog velikog otvora i kratkog dimnjaka .
Tri su u Gorici Planićeve OK s ravnim krovom, njegovih karakterističnih obilježja, jednokatni kubus iz opeke s malo prepuštenom strehom, iznad nekih otvora nešto više. Kuću Zakanj je Planić projektirao za roditelje, povratnike iz Njemačke, s troje djece, dva sina i kćerka , u prizemlju radionica za plastičnu galenteriju, na katu stan od oko 80 m2. Kompozitni zidovi su od šupljikave blok opeke uz koju je izvana zidana puna kant opeka Ciglane Žažina. Na pročelju se ne primjećuju fleke od salitre, niti mrvljenje uzrokovano smrzavicom . Kako je otac došao u kontakt s arhitektom, sin Tomislav nezna, a Planić nije kod njih dolazio. Druge dvije Planićeve, građevinski su slično izvedene, a o korisnicima nemam podataka. O kući Srebrić, znam da je napravljena za direktora 'Betona' i njegovog brata, po jedan stan u prizemlju i na katu, ravni krov, četiri jednaka prozora na ulicu, a tko je projektirao, ne zna se.
Jednokatnu kuću za vlastitu obitelj na parceli 650 m2 projektirao je Josip Brcković arh.tehničar, kasnije uz studij uz rad ing.visokogradnje, radio na općini, poslije na aerodromu. Velika obitelj, kod useljenja supružnici ,troje djece, 2 kćerke i sin, kasnije još jedan sin. . Kat obložen sitnim azbestnim pločama,zidovi prizemlja u kuliru s 'kamenim' fugama , krov obnovljen, bilo je procjeđivanja.Kuća je više povučena od ulice od ostalih, predvrt 'asketski' samo travnjak, izmicanje stražnjeg dijela umanjuje veličinu volumena , a uvučeno prizemlje daje dojam lebdenja. Dubiozan je pristup s juga-sjeverni ulaz bi očuvao južni stambeni vrt. Poslije doškolovavanja, arhitekt je otvorio vlastiti biro, uglavnom za obiteljske kuće, ali niti jednu nije mogao napraviti modernom poput svoje. Niti je bilo zainteresiranih klijenata, a ni novi propisi nisu pogodovali modernoj arhitekturi.
Ovih nekoliko velikogoričkih modernih kuća zračnom su linijom blizu, pješke nešto dalje od velikog jezera. Kopanjem šljunka oko Gorice nastalo je nekoliko umjetnih jezera , Čiće je najveće površine 0,9 km2 i najdublje, 38 m. Velika je to voda s neobrađenim ivicama. Trebali bi arhitekti-urbanisti osmisliti obale, promenade, marine, plaže, 'vidjeti' grad 'izračunati' ga i nacrtati, razriješiti dilemu, treba li umjetno stvoreno jezero pretvarati u 'prirodno' , pejsažno ili uz tu 'umjetnu vodu' sagraditi Goricu na Vodi , rivu, građevine s beneficiranim položajem- kada o tome razmišljam pod impresijom sam nekih nizozemskih tema, primjerice .Almere, grad uz umjetno jezero s neboderima na obali.

*kontrolni toranj Aerodroma Pleso,

JOSIP BRCKOVIĆ: OK BRCKOVIĆ , 1971

(u gradnji)

OK ZAKANJ Školska 63 1967

OK ARBANAS Seljine brigade 1, 1970

OK MARINKOV V. Majera 32 1979

STJEPAN PLANIĆ: TRI OK U V.GORICI

28

SAMOBOR-LJUDI, KUĆE I KREMŠNITE

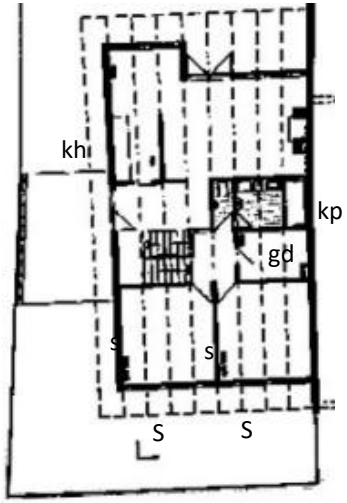
DUBRAVKO RADOŠEVIĆ: OK RADOŠEVIĆ,ZAGORSKA 28, 1970-73
IVAN CRNKOVIĆ: OK KAPUŠIN, JURJEVSKA 6, 1973 (objavljeno ČIP)
STJEPAN PLANIĆ: VIKENDICA SEKOL, JAGNJIĆ DOL, 1969

Gradić-Grad, 1945:24.000-1971:28.500 stanovnika, pitoreskni trg, zvonik, ruine starog grada, sudionik nacionalne povijesti (Ljudevit Gaj& Ferdo Livadić: 'Još Hrvatska ni propala'). Šumskim stazama Anindola šetali su i Šenoa, Matoš, Vraz i Preradović, kao i protagonisti socijalne osvještenosti , tu se 1937.osniva KPH (Kolacio je autor prigodnog spomenika). Grad raznih obrta, industrije, Samoborka, Chromos, Fotokemika, Kristal, tu je bilo Šmidihenovo Kupalište, Hotel Lavica još uvijek radi, ljudi skloni opuštanju i pjesmi. 'Samoborci piju vino z lonci, Samoborke piju 'z demižonke'.
Puno je poznatih arhitekta ovdje projektiralo, Franjo Gabrić (Banka), Aleksandar Freudenreich, Franjo Bahovec (prva samoborska moderna OK iz '30tih, danas promjenjenog izgleda), Mladen Vodička (Dom zdravlja), Đuro Mirković (Južno naselje), Edvin Šmit, Mladen Anđel. Dragomir-Maji Vlahović je u razdoblju 1976-98, pored projekata na drugim lokacijama, u samom rodnom Samoboru realizirao 11 izuzetnih OK s obilježjima postmoderne i kontekstualne arhitekture..Iz razdoblja 1960tih, početak 1970tih, u paleti raznoraznog građenja nekoliko je obiteljskih kuća s karakteristikama moderne arhitekture.

STJEPAN PLANIĆ je napravio više projekata pokraj i u Samoboru. Prva je bila ljetna kuća za vlasnika dućana u zagrebačkoj Ilici iz 1930tih, koja je naknadnim gradnjama i dogradnjama potpuno izmjenjena.Imala je četverostrešni krov, zaobljene uglove, drvene daščice na pročelju, ugaoni prozor,prema sjećanju Maja Vlahovića -kao dječak ju je posjetio. Posljednja je peteroetažna 'regionalna' kuća strmog krova za prijatelja građevinara Branka Miloševića blizu Smerovišća, Ul.Hamor 68 izvedenu potkraj 1970tih. Pokraj Samobora je Vikendica Sekol . /Planić u svojem ogromnom opusu obiteljskih kuća bio je tradicionalista i modernista, 'krovni' i 'bezkrovni', gradski i ruralni,...../.
DUBRAVKO RADOŠEVIĆ je napravio dvojnu kuću , vlastitu i za prijatelje Peharde, svaka jedinica po 90 m2. Puno je stakla, a troškovi grijanja su bili umjereni, rezervoar mazuta od 5500 l bi se napunio za 1 mjesečnu plaću prve godine, da bi došla naftna kriza i sve se je promjenilo. Bilo je problema s ravnim krovom i s podrumom, kao i problemi s 'open space' objedinjenim prostorom kuhinja/ blagovaonica/ boravak .Primjedba je -'u prostoru u kojem se kuha ne mogu biti knjige'. Radoševiću se prvi brak raspao, u kuću je uselila supruga i kćerkica Iva, on je zasnovao drugi brak u Zagrebu, ovdje se puno kasnije vratio potkraj života i tu je proveo zadnje tri godine života . Danas je u kući Iva sa suprugom, sinovi, Dubravkovi unuci, su otselili, jedan u Zagreb, drugi u Irsku.
Susjedi su bili četveročlana obitelj Peharda, roditelji, dva sina, jedan u Njemačkoj, drugi je napravio novu kuću u Samoboru, supruga je završila u staračkom domu- kuća je danas prazna.
Arhitekt Radošević,projektant Biro Osnova, ostavio je veliki i značajni opusa (ZV Paviljon 12, tri moćna savska nebodera uz nasip P+18)
IVAN CRNKOVIĆ je u Samoboru , prvu projektirao OK Kapušin potkraj drugog modernističkog razdoblja. Kuća u brijegu, dosta otežanog pristupa, na sjevernoj padinini na kojoj se javlja 'sukob interesa' , južnog sunca i sjevernog pogleda, i kada se postavlja pitanje na koju stranu postaviti glavne prostorije. Ovdje je dnevni boravak s mega staklenim otvorom orjentiran na sjever, s prekrasnim vizurama na Grad i daleke horizonte. (Slijedeće tri njegove OK su postmodernističke). Dječji vrtić u Samoboru, Crnovićev idejni projekt (razradu je napravila Industrogradnja) je izazvao posebnu arhitektonsku pažnju ('kuća kao grad, grad kao kuća'- van Eyck), vremenom je 'korigiran' prekrivanjem ostakljenih koridora koji su vlažili u vrijeme kiša. Pri kraju gradnje, 1974. doveo sam Peter Blakea, bio je u posjetu Zagrebu, da razgleda vrtić. Crni nas je proveo uistinu lijepim prostorima.Blakeov komentar je bio da ' jako lijepo izgleda, ali da oni u USA nemaju novaca za graditi tako skupi objekt socijalne namjene'.
Uz Samobor su vezana još dva imena s fakulteta.
JOSIP FRANKOL projektirao je više objekata za tvornicu CHROMOS u Samoboru , pogonsku halu, centralno skladište, radionice, zgradu instituta, glavni ulaz, a među njegovim radovima se navodi i samoborska OK, Starogradska 10, vjerojatno također iz '60tih. Podataka kako je kuća izgledala i tko ju je gradio nema, pretpostavljao sam da je to bio netko iz 'Chromosa'. Sadašnji vlasnici neznaju, kuću su prije četrdeset godina kupili od tadašnjih vlasnika Škripac , koji su kuću dobili kao naknadu za uzdržavanje potkraj života od gđe.Dostal. Tko je bila 'stara gospođa' pojma nemaju. Kuću su prije tridesetak godina preuredili. Navodno je nekada davno tu na mjestu ove kuće bila manja vinska klet i 'podrum pećina'(?)
KAMILO TOMPA, slikar, profesor crtanja bio je iz Samoborske vlastelinske obitelji – 'prvi puta je izišao na cestu kada je krenuo u školu' jednom je rekao, Babićev student, Zemljaš, a na fakultetu godina 1960tih je bio partijski sekretar.
Zucker kommt zu letzt je brendirana samoborska kremšnita! Pravi recept, je još uvijek tajna. Pitao sam: Što je teže napraviti-dobru kuću ili dobre kremšnite? Ovo drugo, odgovorio mi je Maji rođeni Samoborec , uz smijeh.

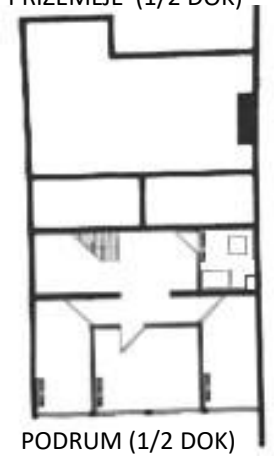
VANIŠTA:KREMŠNITA , 1958

PRIZEMLJE (1/2 DOK)

J.FRANKOL : HALA CHROMOS

PODRUM (1/2 DOK)

S.PLANIĆ- VOK SMEROVIŠĆE,

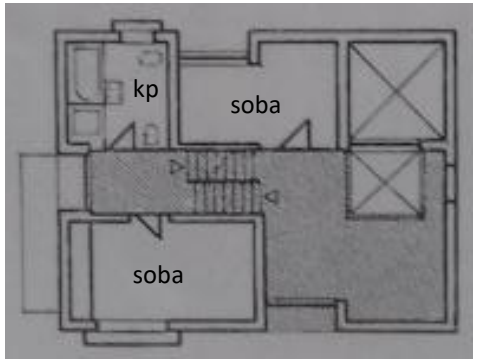
* dvojne kuće su malo izmaknute

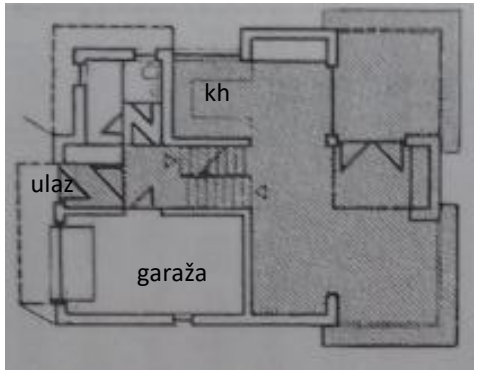
RADOŠEVIĆ: DVOJNA KUĆA RADOŠEVIĆ/PEHARDA Zagorska 48 SAMOBOR 1970-73

(OK KAPUŠIN -pogled iz vrta)

GORNJA POLUETAŽA- ETAŽA

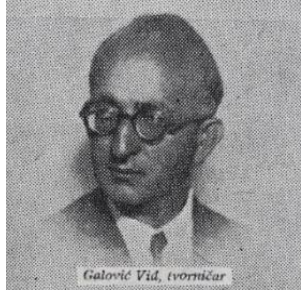
CRNKOVIĆ:0K KAPUŠIN, 1973 DONJA POLUETAŽA- ETAŽA

29

VUGROVEC- KUĆA STVARNA , GRADITELJ NESTVARAN

VID GALOVIĆ : VLASTITA OITELJSKA KUĆA,UL. AUGUSTA ŠENOE 64, 1948.

VID GALOVIĆ- stvarni ili izmišljeni lik? Nebi trebalo biti dileme, jer imamo njegovu fotografiju uz koju piše da je bio tvorničar, tu su ljudi koji su živjeli u susjedstvu Vida Galovića, družili se s njegovom djecom, dali su mi i broj mobitela sina Vilka boema i uličnog svirača,koji je nakon potresa odselio negdje u grad, ali se nije javljao na pozive,broj je isključen. Za Vidovu kćerku Đurđu susjedi više ne znaju dali je živa i gdje su joj sinovi Mladen i Ivica, a kćer joj je u USA. Šetao sam unaokolo po parceli , sve je zapušteno,u kuću nisam mogao,bila je zaključana i prazna, već ranije s oštećenjima zbog neodržavanja , nakon potresa nije više bila za stanovanje, dobila je crvenu naljepnicu. Da stvar bude gora, oko nasljeđivanja se vodi dugogodišnji sudski imovinski spor. Stvaran je dakako Vid Galović , ali čovjek je i svojevrsna legenda o kojem u tom kraju, generacijama pričaju pustolovne, romantične priče i gdje su događaji na rubu realnosti.
Rodio se početkom 20 st. u Vugrovcu, poslije osnovne škole nastavlja školovanje u zagrebačkoj gimnaziji, izuzetno inteligentan i nadaren matematičar. Opsjednut izradom manje ili više praktičnih naprava napušta školu, zapošljava se u jednoj tvornici na održavanju pogonskih strojeva . U slobodno vrijeme radi na svojim izumima. Potkraj 1920tih napravio je i generator od 110 kW koji mu je omogućio korištenje električne energije 30 godina prije dolaska elektrike u Vugrovec. 1930tih je izradio postrojenje za proizvodnju octa i alkohola i time osigurao egzistenciju. Oženio se, no žena mu je umrla pri porodu. Da se odmakne od nesretnog razdoblja i da nauči više o strojarstvu, sa svom ušteđevinom odlazi u Berlin. Kažu da je prije toga zbog nečega završio u Lepoglavi gdje je upoznao i Josipa Broza. O tom se razdoblju malo zna, a priča se da su mu sav novac s bankovnog računa u Njemačkoj uzeli nacisti i protjerali ga. Nakon toga neko je vrijeme proveo u Vojvodini gdje se je drugi puta oženio.Opet ga prati nesreća. Druga žena nedugo nakon vjenčanja je počinila samoubojstvo. Po izbijanju rata Vid odlazi u SAD i slijedi razdoblje bez puno informacija. Iza rata Vid ,dobro situiran, u novom Cadillacu, vraća se u Vugrovec i započinje gradnju obiteljske kuće . Ubrzo se ženi treći puta lokalnom učiteljicom, s kojom posvaja dvoje djece, ratne siročadi. Ne zna se zbog čega, upada u probleme s vlastima jer ga nekoliko puta zatvaraju i puštaju. U gospodarskom objektu pored kuće opet je obnovio pecaru za rakiju. Vjerojatno više iz inata, nego li potrebe, u tajnosti u podrumu kuće složio je stroj za tiskanje novčanica (neki kažu čekova?).Tako ih je vješto krivotvorio da ih je bilo nemoguće prepoznati, sve dok nije napravio fatalnu pogrešku. Jedna od tih novčanica zabunom je tiskana samo s jedne strane, prodavač je kasnije to primijetio i prijavio. Prije nego što mu milicija ulazi u trag, Vid ženi kupuje dijamantni prsten. Nedugo zatim biva uhapšen i osuđen na višegodišnju kaznu. Po pričama, u zatvoru postaje popularan zbog tehničkog znanja , iskustva u strojarstvu i radu na električnim instalacijama. Često ga angažiraju za popravke i održavanje zatvorskih postrojenja. Jednu takvu prigodu,kada je šefu zatvora kod kuće trebao promjeniti sijalicu i pregorjeli osigurač, Vid koristi trenutak nepažnje čuvara i spektakularno bježi iz zatvora krajem 1950tih. Od tada mu se gubi svaki trag.
Uz životopis, drugi misterij je kuća Vida Galovića koja je nekim čudom 1948. napravljena tu u Vugrovcu, malom prigorskom selu tada bez asfalta, bez struje , vodovoda i kanalizacije. Tko je autor projekta? Kažu da je Vid nacrte donio iz SAD ili još ranije iz Berlina, a možda je i neki zagrebački arhitekt bio uključen (ako je, onda to mogu biti Kliska, Neuman,...?) Usput, na putu iz Zagreba, u Dubravi je prolazio pokraj grade sličnog oblikovnog koda. Velika je vjerojatnost da je Vid poznavao stanje u arhitekturi i da je sam napravio nacrte- i to jako dobro. Kuća budi neke asocijacije na neka rješenja Le Corbusiera, Bauhausa, FLW, Behrensa, Loosa i nečega što će pojaviti puno kasnije (Mario Bota), a moguće je objekt na tramvajskom okretištu u Dubravi, kuda je morao prolaziti, bio neka inspiracija(?)
Modernu ‘simetriju’ cijele kompozicije je majstorski riješio i u tlocrtu. U kući koju je sagradio i malo živio, Vid je implementirao je puno inovativnih rješenja. Po prvi puta u vugrevačkoj kući se je koristila električna energija putem generatora, desetak godina prije dolaska struje u selo. Vodovod, čak 50 godina prije ostalih, je dobio sustavom slobodnog pada iz rezervoara na brežuljku. Centralno grijanje je također bilo napredno. ‘Ložište je tako riješeno da se je peć u podrumu mogla ložiti sa svih etaža ‘(?) Osim samog avangardnog oblika za to vrijeme i taj prostor vugrovečki, zanimljivost prestavlja i odnos sa župnom crkvom preko puta. To je odnos koji je godinama , pa možda još uvijek , izvor sukoba stavova ‘ravnokrovaša’ i ‘kosokrovaša’ na zagorskim bregima. Lijepo bi bilo sačuvati ovu kuću, ne dati joj da nestane.
Ako je kuća sagrađena 1948. onda je to i jedna od prvih modernih obiteljska kuća u Hrvatskoj nakon 2.S.R., tamo ‘negdje na kraju svijeta’, danas pola sata autom od Dobrog Dola. Kuća izaziva pažnju da se posjeti Vugrovec, k tome osjeti ugoda življenja u zagorskom kraju.

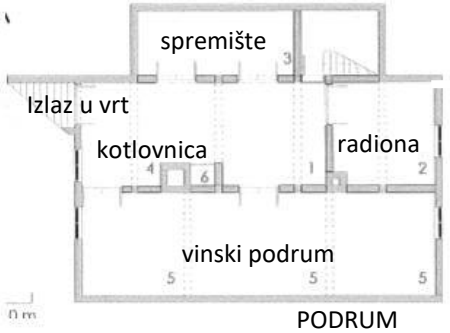
VID GALOVIĆ

KAT

PRIZEMLJE

PODRUM

VID GALOVIĆ: VLASTITA OBITELJSKA KUĆA VUGROVEC, 1948. /reference: Dubrava-Loos-t-Bauhaus –Behrens- Le Corbusier

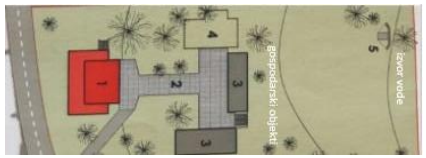
uična strana (zapad-jugozapad)

vrtno pročelje

moderna kuća pokraj crkve

parcela

30

VARAŽDIN- MODERNE KUĆE I JEDAN ŽBUKOREZ S ONOGA SVIJETA

BRUNO GOLDONI: OK ‘PLEŠNAR’ VARAŽDIN, 1957
BRUNO GOLDONI: 2OK ZA STARJEŠINE JNA, 1959.
J.GORICAJ & DRUGI: OK 'FLORIJAN BOBIĆ' & 'VARTEKS', 1962-65
MIRKO ZDUNIĆ: DVOJNA KUĆA ZDUNIĆ/NOVAK ,1964
ŽELJKO FIJAN: DVOJNA KUĆA CINDORI/KORUŠIĆ, 1966
(ZLATKO NEUMAN: DVIJE VILE U VARAŽDINU IZ 1934-objavljeno Arhitektura-1952/1)

Moderne Kuće varaždinske iz godina '50tih i '60tih, iz ' vremena' kada su u ovom gradu bile velike tvornice ' Varteks' i 'Florijan Bobić', i kada je David ,mali drugoligaš 'Varteks' u polufinalu YU Kupa pobijedio Golijata, tada moćnog 'Hajduka' s 2-0 (5.III,1961).
KUĆA PLEŠNAR je posebno zanimljiva zbog dekoracije dnevnog boravka. Na parceli 749 m2 su tri etaže, poluukopani podrum , visoko prizemlje dnevni život,ispred vrtna terasa, kat s tri spavaonice,garderobom i kupaonicom, velika terasa, sa strane garaža. Kuća ima 'mekoću' oblikovanja zaobljenim uglovima istaknute strehe i istaknutog balkona ('znak' E.Mendelsona), kamen na pročelju i drvo u podgledu daju ugođaj 'aaltovske organičnosti'. Kuća je podignuta za četveročlanu obitelj Jagode Plešnar, kćerke poznatog varaždinskog slikara Julija Merlića, danas u Varaždinu jedna ulica nosi njegovo ime, on je usavršio tehniku zidnog slikanja , koju je nazvao –žbukorez). Jagodina majka Marijana Hercezi-Merlić osnovala je prvi Foto-Studio u gradu, koji je ona prihvatila, a sada unuk Mladen Plešnar, vodi taj foto-studio. Nakon razvoda, dr.Plešnar odlazi u Njemačku, gospođin novi suprug je g.Peharda.
'Biser glazbe i jedna od najboljih slavenskih opera svih vremena',napisano je, izvađana po svijetu, a kod nas najizvođenija ,od 1935-2018- bilo je 700 izvedbi, ne znam je li tu uključena I ona koju sam gledao davno u Klisu u Domu Kulture, izvedena i na splitskom Peristilu I puno puta u HNK - 'Ero s onoga svijeta’ (U Vrlici podno Dinare, Hercegovac Mićo pao s neba na plast sijena,tu među vesele djevojke, i onda kreću njegove prevare i krađe, da bi na kraju bio nagrađen lijepom i bogatom djevojkom Đulom, čemu se svi seljani raduju uživajući u glazbi I plesu-jednima jako glupi libreto, drugima šaljiv I zabavan, nekima alegorija s lošom porukom (prevara je cool), dok o glazbi s jako pjevnim ulomcima i rasplesanim krajem, nitko ne dvoji. Završno kolo bila je inspiracija Juliju Merliću za žbukorez 4,2x2,0 m u dnevnom boravku kuće njegove kćerke Jagode. Ovaj žbukorez je danas ‘pod zaštitom’, a što to znači, ne znam.

U rezidencijalnim prostorima znam još za Corbusierove velikih murala u kući E-1027 – godine 1938-39 s kubističkim elementima i erotskim aluzijama , Eileen Grey je to doživjela kao akt vandalizma, i sesesijski friz Gustav Klimta u blagovaonici Palace Stoclet 1911.
U kući Plešnar sada žive brat Mladen, fotograf i sestra Ninika (Plešnar) Malčić, dizajnerica lutaka , kad sam bio tamo, nije ih bilo, a susjeda bi rado pomogla informacijama, no bila je u velikoj žurbi: ‘oprostite imam situaciju s mačkom, moram hitno veterinaru’.
Arhitekt Bruno Goldoni vodio je u Varaždinu manji biro, kasnije se spojio s 'Osnovom', s Dragomanovićem i Radimirom je radio idejni projekt varaždinske Robne Kuće, samostalno ju je realizirao. Projekt Kuće Plešnar, oblikovno je pomalo različit od Kuće za JNA, koja je projektirana dvije godine kasnije. Mladen Plešnar, vršnjak kuće, misli da je ' arhitekt samo iscrtao ideju njegove majke, a ona je bila inspirirana jednom kućom u Crikvenici (?). Ni on, ni sestra ne znaju kako se kod djeda nastala ideja žbukoreza. Mladen je inače fan rock-muzike
.
KUĆA ZA STARJEŠINE JNA napravljena je na parceli od 635 m2, s poluukopanim podrumom , i s po jednim stanom od 100 m2 u prizemlju i na katu . Prvi korisnik Sinjanin, general Bruno Vuletić je uredio vrt po svojoj ideji , vremenom su se mijenjali pukovnici i generali Begović, Višekruna, Višnjić, (U početku sam imao krivu informaciju, no general Vladimir Trifunović,kojeg su i Hrvatska i Srbija osudili zbog 'ratnog zločina 1991' nikada nije tu stanovao). Zadnje su bile obitelji pukovnika Đurovića i Ivekovića , Zagorca iz Klanca, iz obitelji sa 8 braće i dvije sestre. Njegov je otac Albino, stričevi, slavni slikar Oton, slavni arhitekt Ćiril. On Svetozar Iveković nakon NOBa, vojnih dužnosti u Beogradu, Tuzli i Sarajevu, završio je 1977. u Varaždinu kao pukovnik. Četveročlana obitelj, roditelji, sin Slobodan i kćer Vesna, dobili su stan na I katu. Mada je u stanovima projektirana 'soba za služavku', ni oni ni drugi nisu imali sluškinju

KAT

PRIZEMLJE

'MEKI' UGAO KUĆE I BALKONA

(JAKOV GOTOVAC-Milan Begović: 'ERO S ONOG SVIJETA'-praizvedba HNK Zagreb, 1934)

BRUNO GOLDONI: OK PLEŠNAR,1957 (JULIJE MERLIĆ: ERO S ONOGA SVIJETA ,1958. (žbukorez u dnevnom boravku)

KAMEN U BAZI KUĆE

ULAZ S NADSTREŠNICOM

POGLED S ULICE

'Koliko je veliki podrum od 100m2, bio opravdan, pitanje je, jer mu ubrzo veš-mašina, hladnjak i centralno grijanje, oduzimaju smisao. Žrtva za ‘ugodnu’ uličnu slikuda bi se razbila shematičnost pročelja, stubište je pozicionirano prema ulici i jugu, funkcionalno neopravdano.
Generali su u početku tražili da se postavi kosi krov, ali je 'arhitekt rezolutno odbio', ne znam s kojim objašnjenjem, moguće rezonom stilskog duha novog vremena i nenarušavanja korbizijanske estetike naglašenih horizontala . Mogla bi se otvoriti 'preferans rasprava' – kontra: neuklapanje u neohistoricističko susjedstvo/rekontra: Vitićeva moderna kuća u Splitu za Admirala kao referenca/ subkontra: uskoro će postmoderna zavladati / mortkontra:ali poslije nje moderni-revival.
Nasljednici su prodali stanove Advokatskom uredu 'Petrić' . Prvi otkupljeni stan 'Petrići' su koristili kao odvjetnički ured, a nakon kupnje i drugog stana 2007. kuću su opet sredili da budu dva stambena prostora

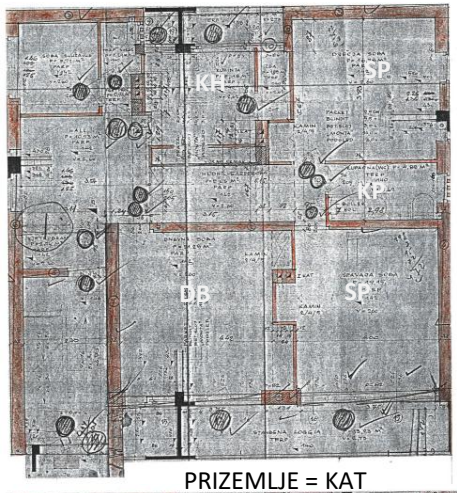
OBITELJSKE KUĆE za zaposlenike 'FLORIJAN BOBIĆ' & 'VARTEKS' realizirane su preko Stambenih Zadruga ovih poduzeća, tada navedene kao 'kuće vrhunskog socijalnog standarda', troetažne, suteren garaža i gospodarstvo, visoko prizemlje za dnevni život i na katu dvije sobe i kupaonica, ukupno cca 40+40 +40 m2. Dnevni boravak je prolazan za kat ,čime se gubi toplina i slabo je izoliran od buke (primjedba), dvije spavaće sobe upućuju na manju i na mlađu obitelj. U podrumu v=210 cm garaža je minimalnih dimenzija (4,68x2,76) u 'čekanju Fiće', a parcele za tako malu mjeru kuća su relativno velike 20x30 m2.
Kuće su uglavnom slobodnostojeće, i s malim oblikovnim varijacijama. poneka je dvojna, istog zrcalnog tlocrta. Na puno kuća dogodile su se vremenom intervencije ,nadogradnje, promjene vlasništva . Kozarčeva #65, prvi vlasnik bio je Ivan Rusman, pa Zlatko Lisjaki, sačuvanu u originalu , kupio je doseljenik iz Makedonije, a u njoj je sada podstanar, također iz Makedonije

Najveći broj kuća je u ulici Josipa Kozarca i Hinka Krizmana, a više njih su projekti biroa APB 'Goricaj' projektant J.Goricaj (Gorychay) viši.arh.tehničar, o kojem osim da je imao biro , nema drugih podataka. Jednu kuću je potpisao i Bruno Goldoni. 'Kockoliki' kubusi, mada manji, kao da su bili inspirirani varaždinskim primjerima Neuman: Vila Oblath i Vila Friedlander iz 1934. (Tvornice 'Bobić' i 'Varteks' danas su propale, hale su srušene, na njihovom mjestu gradit će se shopping centri.)

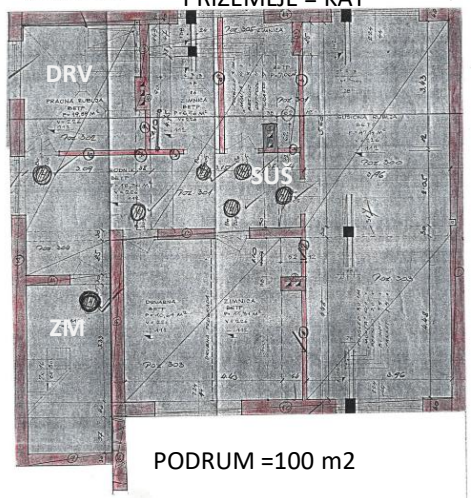
Dvoetažna DVOJNA KUĆA ZDUNIĆ/NOVAK na parceli 400 +400 m2, napravljena je za dva arhitekta. Dvije su jednake jedinice, svaka od po 145 m2 složene su na način da je druga zarotirana za 90 stupnjeva i malo izmaknuta. Rotacijom se umanjuje važnost orjentacije i strana svijeta. U prizemlju crvena opeka, gore bijela žbuka. Bilo je curenja krovne vode, hladnoće u stanu, a ima zamjerki i na funkcionalnost. Nevolje koje su pratile kuću je i veliki iskop kuće u susjedstvu koji joj ugrožava stabilitet, kao i bomba koja je za zadnjeg rata pala u blizini. Projekt potpisuje arhitekt Mirko Zdunić čija obitelj je uselila u istočnu jedinicu, u zapadnoj je kolega iz istog biro 'Arhitekt', Dragutin Novak. Prije je tu bio arhitekt Tomislav Senđerđi. Svi su imali četveročane obitelji.). Sada su kod Zdunića majka i kćerka, a susjedna jedinica je prazna, vlasnici žive u Njemačkoj. (Još jedna ovakova je kuća Nikolić, Ulica Vjekoslava Spinčića 1-3)

DVOJNA KUĆA CINDORI/KORUŠIĆ je sagrađena na parceli 1120 m2, gdje su bili 'bugarski vrtovi‘. Dvije su, troetažne jedinice od po 170m2 - 0-servisi/1-dnevni zivot/2- spavanje, postavljene zrcalno simetrično i objedinjeno oblikovane. Volumen ugodne proporcije uzdignut je iznad prizemlja i poluukopane baze u kamenu, slaganom 'tehnikom splitskog veza' , kojeg su u Splitu zvali 'češki ‘ jer ga je netko od praških studenata navodno prvi upotrebio.Kuću su izgradile obitelji dvije sestre, jedni zaposlenici na Pošti, drugi na Banci gdje je muž bio direktor. Projektant je bio njihov nećak, Željko Fijan dipl.ing.građ. koji je radio u jednom zagrebačkom birou (nisam uspio otkriti kojem). Danas je jedna strana prazna, u drugoj su baka i unuk.
Moderne kuće varaždinske su slabo nastanjene, neke prazne, a neki Varaždinci vlasnici ili budući nasljednici ovih kuća , iselili su u Austriju, Njemačku,i Kaliforniju.

*djevojka

PRIZEMLJE = KAT

PODRUM =100 m2

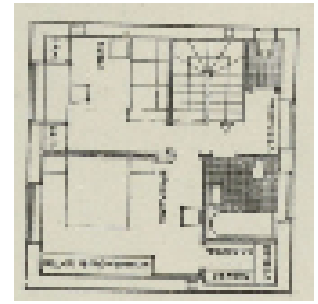

OGRADA I VRT IZA KUĆE (danas)

BRUNO GOLDON : 2OK KUĆA ZA STARJEŠINE JNA,KOLODVORSKA ULICA (ex.Moše Pijade), 1959

2.KAT

1.KAT

Z.NEUMAN : VILE OBLATH& FRIEDLANDER , 1934

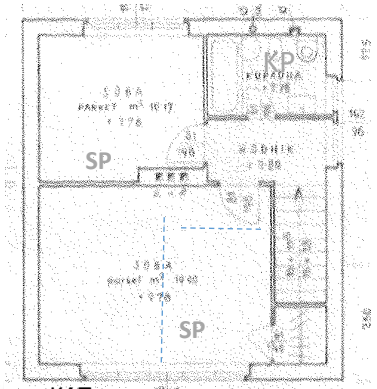

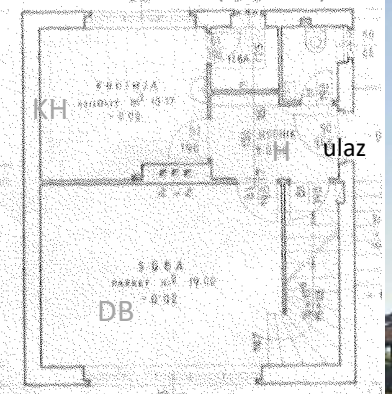

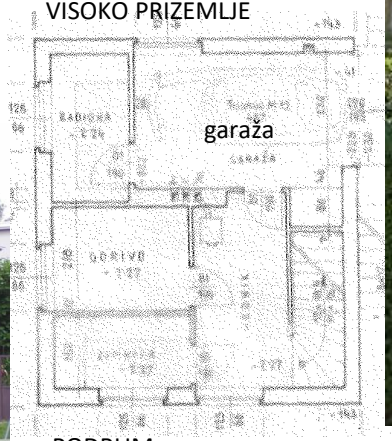
M2.OK

KAT (SP=DB=?)

VISOKO PRIZEMLJE

PODRUM

JOSIP GORICAJ v.arh.teh. i DRUGI: KUĆE ZA RADNIKE ‘VARTEKSA’ I ‘FLORIJAN BOBIĆA’

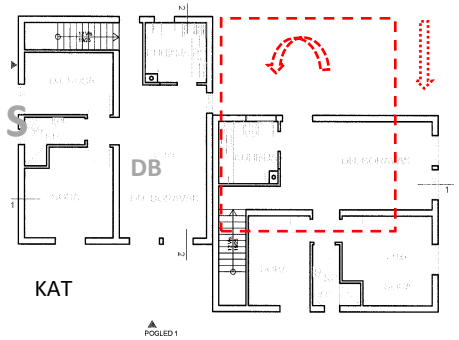

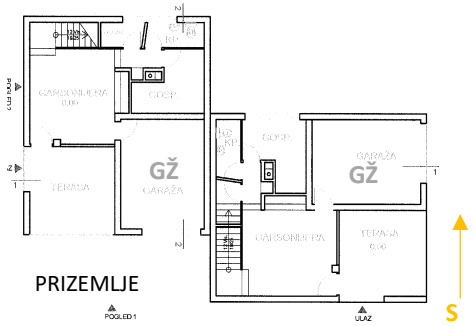

M2.OK

(iste jedinice -jedna zarotirana i pomaknuta)

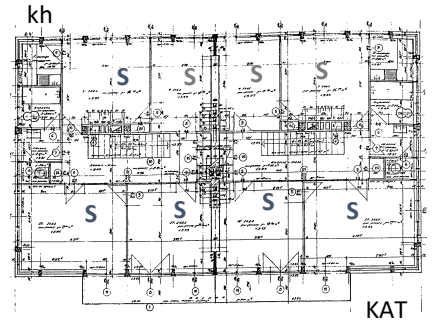

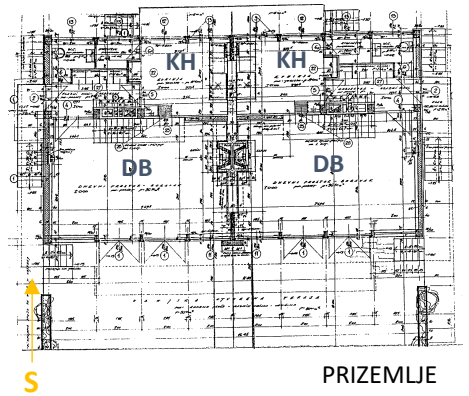
ZDUNIĆ: DOK ZDUNIĆ/NOVAK, 1964

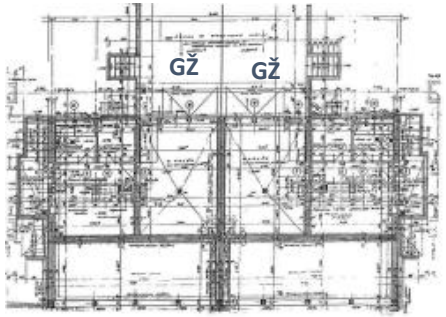

ŽELJKO FIJAN dipl.ing.građ: DVOJNA KUĆA CINDORI/KOROŠEC,, 1966,

foto 22.IV,2023

31

KOPRIVNICA- MODERNOST POKRAJ HLEBINSKE NAIVE

JOSIP IVAČIĆ: VLASTITA OK, 1963.
BOLTO RANILOVIĆ: VLASTITA OK , 1971
BRANKO VASILJEVIĆ (BIRO AR.59) : OK BRLEČIĆ, 1971
STJEPAN PLANIĆ: OK HUDELIST, IVANA MEŠTROVIĆA 15 A, 1970-72

'Podravski motivi' su 34 crteža Krste Hegedušića, i 30 stranica teksta Krležinog 'Predgovora' , ponajviše uopćenih lamentacija o umjetnosti,a malo i o Podravini. 'Slamnati krovovi seljačkih koliba, ispod kojih kulja dim, život primitivan, arhajski bijedan, gladan i nesretan život,...seljaci, govedari i vinogradari, rumeni nabijeni krvlju, pijani, priglupi, nepismeni, tužna gomila ljudska koja luta bezglavo već vjekovima ovim maglama i ovim blatom. Uvijek netko mokri,uvijek netko bljuje , uvijek se netko njiše na vješalima '(Krleža:U MAGLI, BLATU I KRVI, 1925, rečenice koje je ubacio u 'predgovor' 1933, a vješala su još jednom ,u godinama rata 1941- 1945, na Danici i na Trgu Zrinski.)

U Hlebinama je Hegedušić zatekao nadarene slikare seljake.'Rekel je, niš nek ne prerisavamo z anzikartih...dečki najte toga delati.Sam glečte kak ljudi hodiju, kak sediju, glejte im glave, ruke...najte prerisavati.Imate hiže, kola, krave i cirkve, to rišite. Samo dobro otprte oči...' Moguće je i Breugela pokazao, Chagala ne vjerujem. Nastala je poprilično slavna 'Hlebinska škola Naivnog slikarstva'. Pučka veselja, životinje, idilični pejsaži, plodna jesen, zimski snježni mir , puno nježnosti i kolora, a kuće, hiže puno kosih krovova, obilje romantike i bajkovite fantazije. Gdje osjetiti 'Brezu' Slavka Kolara?

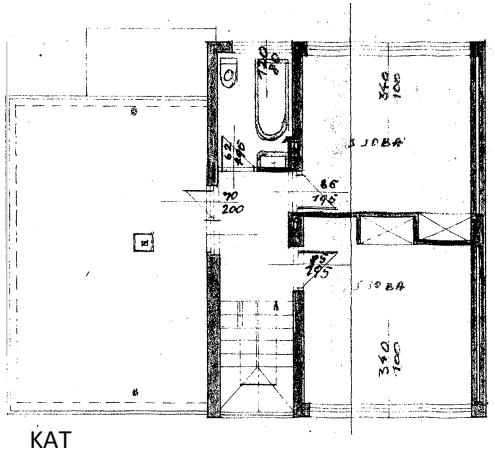
'Ovaj podravski kraj... tu bi moglo biti i dobro i tu bi se dalo i prijatno živjeti, u tim predjelima harmonije i idile,bijelih oblaka na obzorju, da nema ratova, da nema pušaka, da nema nasilja, tiranije i kretenizma...(Krleža: IDILIČNA ZEMLJA, 1959)

I dok slikari naive mogu, i jesu uljepšavali bijedu života i kuća, na platnu,staklu i papiru, na arhitektima je da 'ljepotu' naprave u stvarnosti, a moderna arhitektura je svakako trebala biti prostorni okvir jednog boljeg života. Simbolički, povećanje otvora, više svjetla, i odbacivanje kosog krova značilo je odbacivanje prošlosti, tegobnog 'seoskog načina života' i modernizaciju 'gradskim životom'. Kuće 'koprivničanske moderne' građene 1960tih, pripadaju sličnom tipu, dvoetažni kubus, djelomično s podrumom, garaža sa strane, navedeno ih je 11, možda je koja promakla.

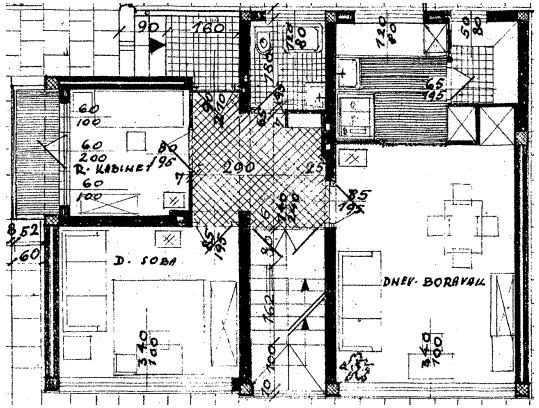
Dolazeći u Koprivnicu vlakom, prošetao bih od Kolodvora do Muzeja/ Knjižnice/Kina putem pored 'Planića', misleći da se je on prvi u Koprivnici pojavio s tim oblikom, da su ostali uzimali njegov rad kao inspiraciju, no-bilo je obrnuto, ova kratka epizoda 'moderne' je zaključena ovom kućom.

Stjepan Planić je bio prijatelj obitelji Hudelist, Petar (1931-2005) tada direktor 'Podravske Banke', supruga, kćer i sin Damir. Sedamdesetgodišnji arhitekt sa suprugom dolazio je na nedjeljni ručak u vrijeme dok je radio projekt da bi ih što bolje upoznao, kao i kasnije u vrijeme gradnje kuće. Istovremeno obilazi i kuće u Križevcima i Vrbovcu,šofira vlastitim autom. Damir ga se prisjeća kao pristupačnog, simpatičnog i zabavnog čovjeka. Ova kuća u Planićevom katalogu pod brojem 631. od navedenih 725. je kubus iz opeke s ravnom krovnom pločom koja je na mjestima nekih otvora izbačena, specifična Planićeva figura koju koristi još od Kuće Jabukovac, 1931. Bila je samo jednom davno sanacija krova, a potrebno je redovno čišćenje krovnog vodolovnog grla od otpalog lišća sa stabala vrta. U podrumu spremišta, u prizemlju dnevni život, na katu spavanje, WC je na polupodesu. Prizemlje i kat, mada funkcionalno različiti, oblikovno su izjednačeni. Stubište, otvoreno u etažama je otežavalo zagrijavanje kuće, no plin je u to doba bio jeftin. U kući roditelji do smrti, majka do 2021, neko vrijeme i četveročlana obitelj sestre, sada je tu Damir, pravnik sa suprugom. Ovdje moderan, drugi put 'demodiran', Planić je u svom ogromnom opusu OK bio dualan, suvremen i tradicionalan, 'bezkrovni' i 'krovni', gradski i ruralni.Uz ovaj projekt ostala je i jedna gruba Planićeva skica .Kod njega puno projekata, a malo skica.

Prvu realizaciju 'koprivničke moderne obiteljske kuće ' (#1) je napravio arh.tehn. Josip Ivačić (PB'Temelj', šef biroa arh.teh.K.Krznarić) za svoju veliku obitelj , supružnici, 3 kćeri i 3 sina, a prema jednom prilagođenom švedskom projektu. Ivačić je radio u 'Podravki' za čije hale im je velika firma iz Hoganasa isporučivala keramiku, pozvali su ga na rad u Švedsku, ali je prihvatio samo jedan projekt od tamo. Dijelom poluukopani podrum, soba i gospodarstvo, prizemlje,kuhinja, boravak, soba, ostakljeno stubište, kat, dvije sobe i kupaonica, na katu je i velika terasa, u originalnom projektu veranda, garaža je uz kuću. Ovo je bila prva obiteljska kuća koja je dobila plin, i u kojoj je instalirano plinsko centralno grijanje. Nasljednici su kuću prodali, a novi vlasnik je napravio radikalne preinake.

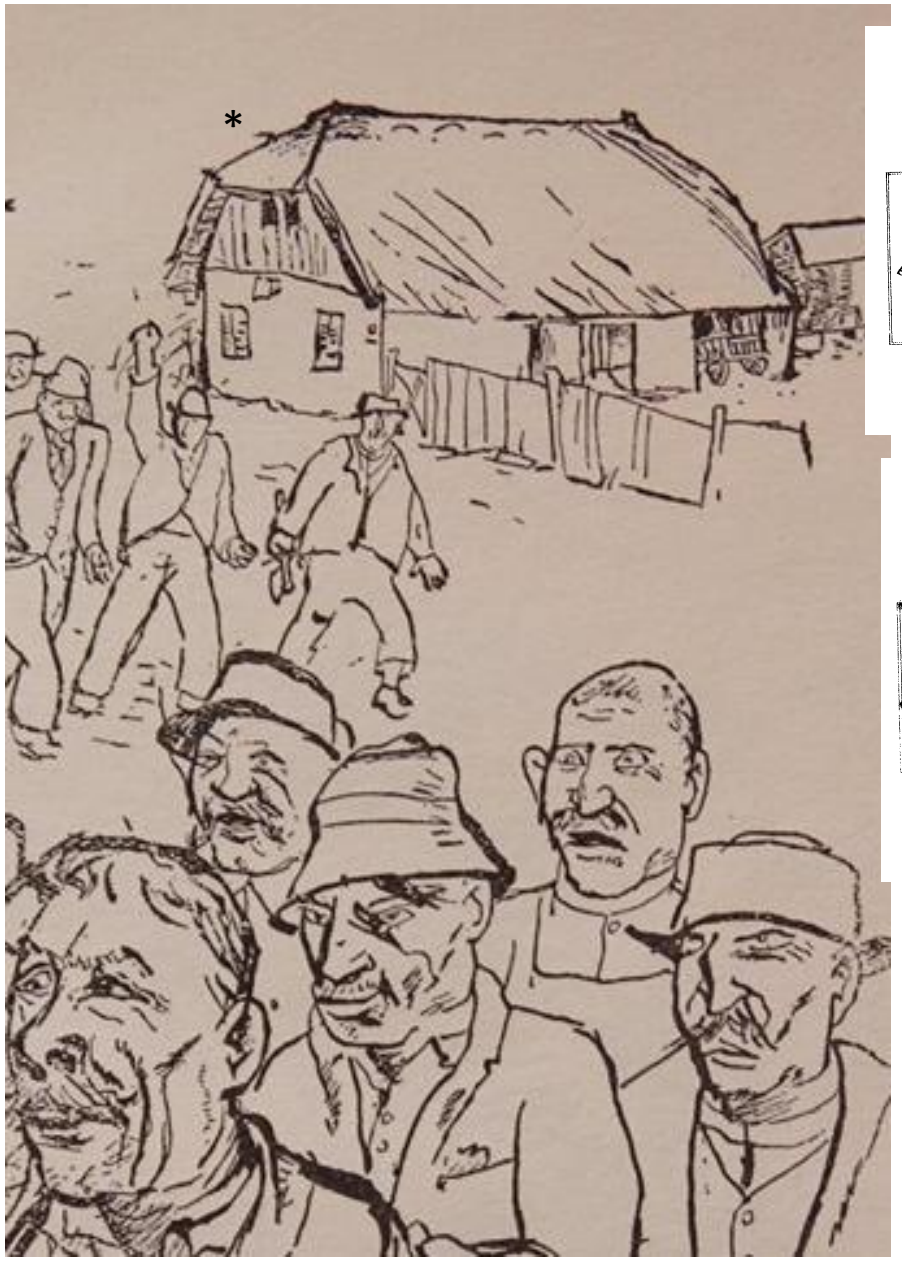
KAT

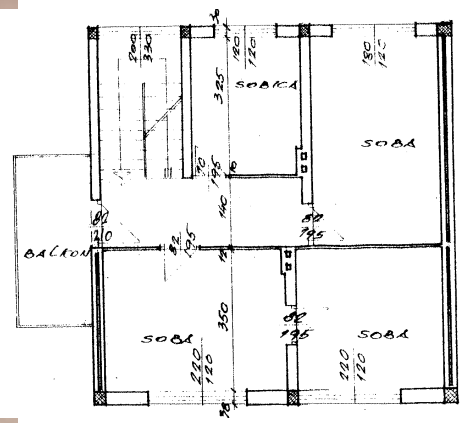
PRIZEMLJE

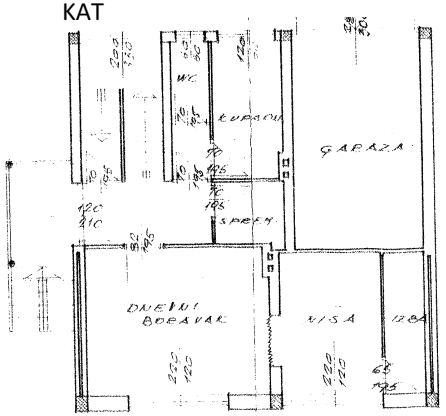
JOSIP IVAČIĆ: OK IVAČIĆ, 1963

KRSTO HEGEDUŠIĆ: 'PODRAVSKI MOTIVI'-1933. (*KAO 'TITOVA RODNA KUĆA')

KAT

PRIZEMLJE

R.KRZNARIĆ:OK ČURAJ,1969

JOSIP IVAČIĆ: OK PLEŠE,1970

R.KRZNARIĆ : OK JUREC,1968

ANA POPOVIĆ: OK KLASIĆ, 1963

Ivačić je bio uključen u još nekoliko projekata i realizacija obiteljskih kuća u Koprivnici , a vodio je dosta gradilišta i izvan 'Podravke',kao Pivnicu 'Kraluš' gdje smo navraćali puno puta i PRC (Podravkin Rekreacioni Centar) koji sam zapamtio po jednom finom podravskom ručku..

Dvije kuće, vršnjakinje iz 1971. su vrlo sličnog prostornog koncepta s velikim ulaznim halom, garažom sa strane, i obje imaju intrigantan tlocrtni detalj, klavir u blagovaonici (?)U Koprivnici od 1961. djeluje niža muzička škola.(Klavir će biti nacrtan u još nekim projekatima bez obzira što za njim nije bilo potrebe kod stanara?)

Arhitekt Bolto Ranilović je radio u Podravci, pa vodio urbanizam Grada, bio je i pasionirani nagrađivani umjetnički fotograf, napravio je projekt za vlastitu kuću , supruga je inženjer socijalnog rada, imati će dvije kćerke ,obje muzički obrazovane, kasnije jedna docentica, druga poznata pop-pjevačica, Vanna. Ne klavir, već pianino je bio u dnevnom boraku. Iako do tada nije bilo, iz bojazni da se u budućnosti ne pojave 'krovni problemi', supruga je inzistirala, pa je 2001. dodan kosi krov.

Zagrebački arhitekt Branko Vasiljević (Biro AR.59) napravio je projekt za obitelj Brlečić, otac YU diplomata, Indija, Švedska, Afrika,žena prevoditeljica u Podravki, sin oženio Engleskinju, dvoje djece, razvod, mlad preminuo, danas je kuća prazna. Tko je sjedio za klavirom ili pianinom, u ovoj kući nije poznato.

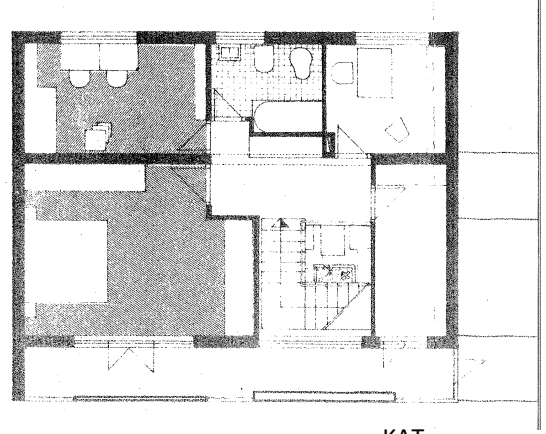
U Koprivnicu me je 1976. uveo Pavle Gaži na preporuku Bože Beka, vezano uz Spomen područje 'Danica'. Predložio sam MEMO-CENTAR (dosta kapacitiran idejama i crtežima Archigrama), veliki Dječji Park, što je sve otplovilo u neku drugu (nikad realiziranu) fazu, napravili smo Spomen Portu, Memorijalni Zid, obnovili Vodotoranj i adaptirali jednu Tvorničku Kuću (Gjuro Carnelutti) u Muzej. U međuvremenu sam napravio projekt za Gradsku Knjižnicu u historicističkoj zgradi na glavnom Gradskom Trgu (Gjuro Carnelutti), pola ije zvedeno, a pola su kasnije drugi izveli), te adaptaciju Kina 'Velebit'. Radove na Knjižnici je vodio Josip Ivačić, puno smo surađivali, napravili korektan posao i bili ekstra nagrađeni. Ivačić je dobio jednu sliku Naive, a ja sabrana djela Miroslava Krleže, 25 knjiga.

(Tu je i pet knjiga, 4000 stranica 'panorame',ali o Hlebinama, Naivi, Generaliću, ništa, ništa i o Planiću, kratke crtice o Ibleru,Kovačiću, Plečniku , Loosu, ponešto o srarohrvatskoj arhitekturi, o Stančiću crtica, o Vaništi ništa).

Netko je povezao 'Campbell's Soup' s 'Podravka Juhom', pa su mi rekli da je Pavle Gaži, kada je bio u Americi, dogovarao s Andy Warholom izradu pop-art plakata s Podravkinim pijetlom . U tefonskom razgovoru (2020), kazao mi je, da je znao i cjenio njegove radove, ali s Warholom nikakovih kontakata nije bilo. Logo i dizajn pakiranja 'Podravke' onda je napravio veći tim ljudi, i on s njima, u zagrebačkoj OZEHA firmi. Gaži je kroz dvije decenije od Podravke napravio modernu firmu, uspješan proboj na svjetsko tržište, a ipak svoju vlastitu kuću u Koprivnici je sagradio posve konvencionalno. Rođen u Hlebinama, imao je senzibilitet za lokalne vrijednosti , podsticao je prikupljanje i dokumentiranje etno-naslijeđa u podravskom kraju.

Rat 1941-45 je prohujao pokraj naive kao da ga nije ni bilo. Od slikara jedino je Franjo Mraz (1910-1981) bio u partizanima, kratko vrijeme bio društveno angažiran, možda zbog toga i stavljen malo sa strane, kada je soc-realizam bio uklanjan, dok je 'naivni-realizam' podignut na pijedestal, a Rabuzin čak izlagao s grupom Gorgona. Jednom sam sreo Josipa Generalića (1935-2004), u redu za tehnički pregled, 1975, s mojim crvenim R-4, bio sam iza njegovog bijelog sportskog 'Mercedesa', i vidio da je 'naivno slikarstvo' jedno, a 'bijela autotehnika' drugo, ali su na tržištu ujedinjeni

S Franjom Horvatićem sam obišao Galeriju u Hlebinama, projekti Miroslava Begovića uz razmišljanje je li MB: Paviljon 'Đuro Đaković' na ZV, 1962 kao koncept mogao i Naivi ovdje pasati. Moja ideja Memo-Centra bila je bliža ĐĐ Paviljonu. Uz Galeriju naivne umjetnosti u Hlebinama arhitekta Miroslava Begovića ,kazano je -projekt prikladan prirodi zadatka i konteksta Izvedeno 1963-1968 prva etapa (1974-1985 druga etapa). Pitanje za raspravu bi moglo biti- dali bi moderni oblik galerije 'izdržao' izlaganje stvaralaštva naive, a ako ne- dali tada moderne kuće mogu prihvatiti 'hlebinsku sliku' u svom interijeru?

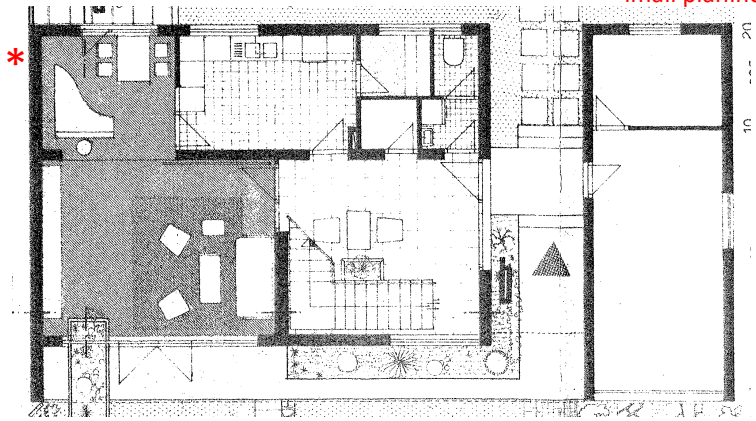

S

KAT

*imali pianino

PRIZEMLJE

BOLTO RANILOVIĆ: VLASTITA OK, 1971

IVAN VEČENAJ : ZIMA (dio), 1969

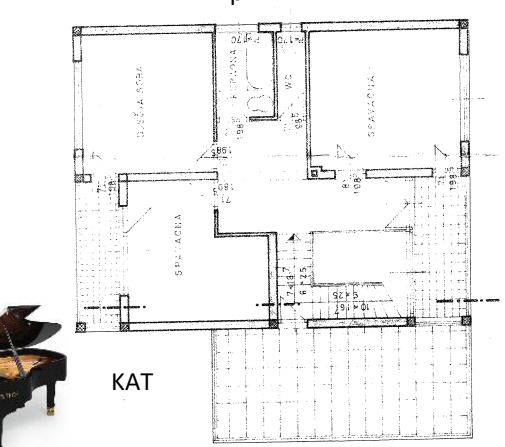
BEGOVIĆ: GALERIJA HLEBINE,1968,

kp

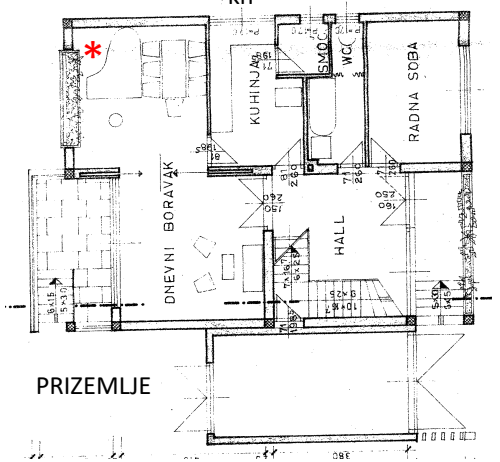
S

KAT

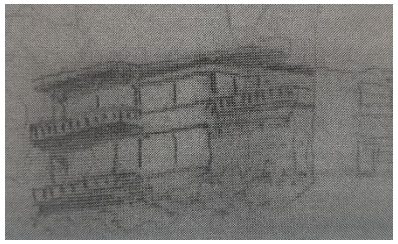
kh

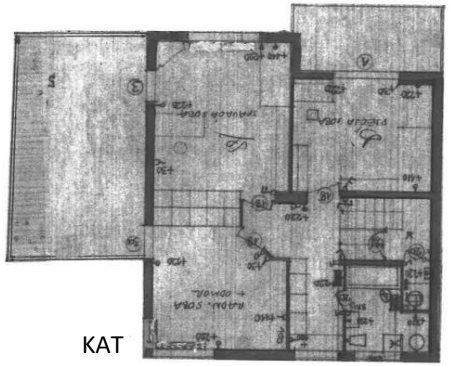
PRIZEMLJE

BRANKO VASILJEVIĆ: OK BRLEČIĆ, 1971

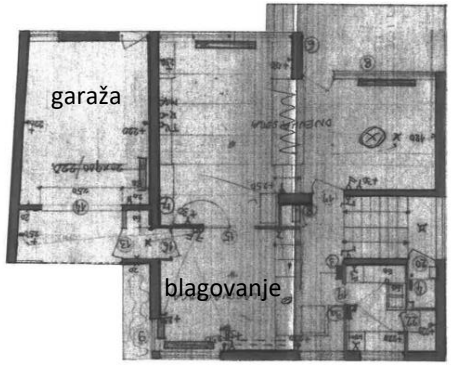

PLANIĆ : skica OK HUDELIST

KAT

kp

kh

PRIZEMLJE

STJEPAN PLANIĆ: OK HUDELIST, IVANA MEŠTROVIĆA 15 A, 1970-72 (privatno/blagovanje uz javni prostor/pločnik- kao u Nizozemskoj?)

PLANIĆ: Varaždinski Bregi, 1963

PLANIĆ:Varaždin ,1966

PLANIĆ: Zagreb, 1958

32

OSIJEK- KUĆA DVOJNA, KUĆA VOJNA I NIZOVI

JOSOP TEŠIJA: DVOJNA KUĆA 'TEŠIJA/ HORVATIĆ', OSIJEK, 196?
Teh.JELINIĆ: KUĆA ZA JNA KOMANDANTA GRADA
PETAR TUBIĆ arh.teh. : NASELJE 'ELEKTROSLAVONIJA' 1968-77

Dvije moderne kuće i stambeno naselje s nizovima SZ Elektroslavonija bile povod za dolazak i obilazak grada koji nas je neočekivano ugodno iznenadio, obzirom na 'surove osječke ratne priče'.

Josip Tešija jedan od najznačajnijih osječkih arhitekata druge polovice 20. st.s Franjom Mesarićem 1958. osniva biro 'Arhitekt' u kojem je sve do mirovine 1985. U tom razdoblju projektira 50ak objekata koji su uglavnom svi realizirani i to gotovo svi u Osijeku

Preko studentskih referata saznao sam o njegovoj vlastitoj kući, telefonirao sam i ugodno smo popričali.Prošao je devedesetu. Kuću dvojnu je projektirao za vlastitu troćlanu obitelj, on supruga i kćerka, i drugu polovicu za obitelj njegovog prijatelja Vladimira Horvatića. 'Grad mi je dodjelio manji dvosobni stan od 55 m2, ali sam ga odbio, želio sam napraviti sebi kuću i zatražio sam teren. Nije bilo lako. Načelnik Stambenog sektora nije bio tome sklon, no referent je bio dobar čovjek, puno se založio za mene 'takav nam stručnjak jako treba u Osijeku, a ako otiđe zbog komadića terena, šta smo dobili' , uspio ga je nagovoriti i ubrzo sam dobio pozitivno rješenje'/JT

Parcela 700m2 , zapadna strana unutra u bloku, pred istočnom je parkiralište pa park, podrum 50% reduciran (drvarnica, praonica,sprema), u prizemlju dnevni život, boravak duple visine,

',,Zračni prostor u dnevnom boravku sam napravio i stoga da bude iskazano manje kvadrata"/JT, stubama na galeriju, radni kutak i spavaći trakt. Komentirali su prijatelji svakodnevno penjanje 'ti ne računaš da ćeš ostariti'(otac mu je živio 94, majka 100). Do godine 2016. je izračunao: Dnevna soba –Galerija =3m /5 x dnevno =15 m /15 x 365 x 55godina = 300.000 m : 8500 = 35/ 35 x se popeo na Mt.Everest, do kraja života još jednom! Jeli , obzirom na date okolnosti moglo biti i drugih rješenja? Sigurno je bilo, ali ovo je arhitekt napravio po svojoj mjeri i guštu , i tu je sa zadovoljstvom proživio 57 godina života , supruga par godina manje.

Kuća relativno malih površina je velike modernističke ekspresije lebdećeg volumena.

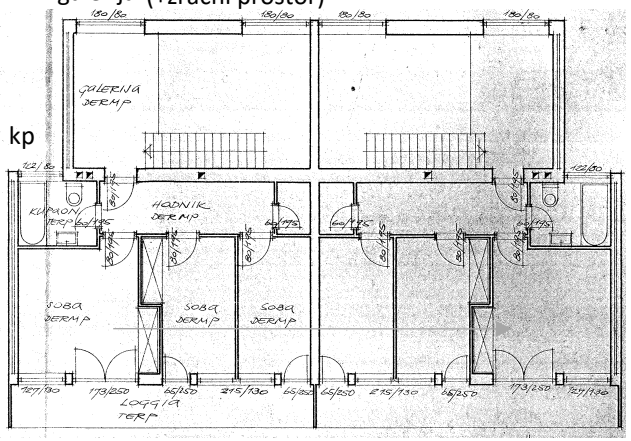
Pozvonili smo 'diskretno' kod Tešija-Herman Jadranke, kćerke nasljednice, pa kod susjeda, ali ih nije bilo ili se nisu dali smetati u vrijeme popodnevnog odmora (oko 16:00).

'Nikada nisam pripadao Partiji, ali sam imao dosta povjerenja od ljudi i često su me birali u razne odbore. Nitko mi nikada nije zamjeravao što nisam bio partijac . Jednom me je direktor pozvao i predložio mi članstvo, ali sam ga glatko odbio. Kazao sam da imam svoje životne principe i da se politikom ne mislim baviti. Nitko nikada mi to više nije spominjao'/JT

Kada je Mesarić 1978 iznenada poslije operacije preminuo, Tešija je preuzeo biro.

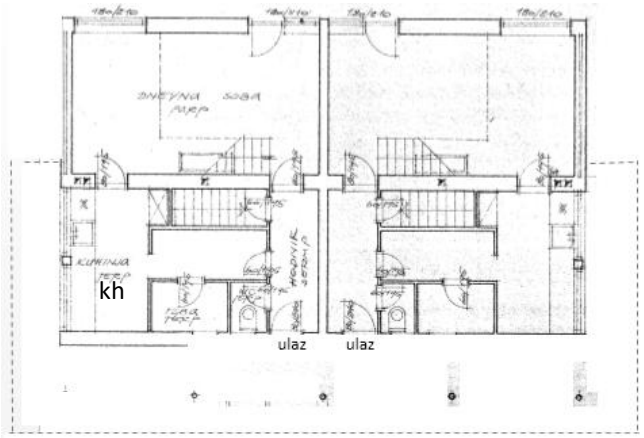
Drugi moderni rezidencijalni objekat je napravljen u krugu vojnog kompleksa Doma JNA. Ispričao mi je Tešija: 'Jedan dan u biro je došao Vojni JNA komandant Grada, general Marko Peričin, jako mu se je svidjela moja kuća na Mažuranićevu vijencu, bio je pun pohvala i komplimenata, ponudio mi je da je vojska otkupi za rezidenciju svojih visokih vojnih časnika. Naravno ponudu sam odmah odbacio, a on je to i očekivao, pa je zatražio da mu na terenu preko puta Vojne Komande isprojektiram jednu takvu sličnu vilu. Kako je Biro tada imao puno poslova i ja sam bio dosta angažiran,posao sam proslijedio mlađem kolegi , tehničaru Jeliniću'. Kazao je da nakon što je izgrađena, kuću je vidio samo izvana s ulice, nikada nije bio unutra. Za razliku od njegove dvojne kuće, ova je navodno vila sa više apartmana. Unutrašnji raspored do 1991. bio je 'vojna tajna', a i poslije sve do danas.Nacrti zagubljeni ili povjerljivi dokumenti?. Dok sam kuću razgledavao s ulice pokraj kamenog zida, gore na balkonu na trenutak su izišla tri cca tridesetogodišnjaka, tu su privremeno, sutra odlaze, o kući ništa ne znaju, niti znaju koga mogu pitati, nisu bili razgovorljivi.Kuća je usamljena unutar bloka kojeg presijeca ulica. Preko puta je, negdje sam pročitao, 'ružna soc-realistička zgradurina', sada u HV korištenju kao i ova kuća, a u susjedstvu su zgrade velikih formata ET fakultet, Studentski Centar i Eurodom .

galerija (+zračni prostor)

kp

KAT

kh

PRIZEMLJE (parkiranje na parceli.nema garaže)

KAT-56 m2+PRIZEMLJE-54 m2+
PODRUM-20 m2 =130 m2 (x2)

JOSIP TEŠIJA: DVOJNA OBITELJSKA KUĆA, OS,Mažuranićev Vijenac 7/7a ,1959-61

foto:13.VI,2023

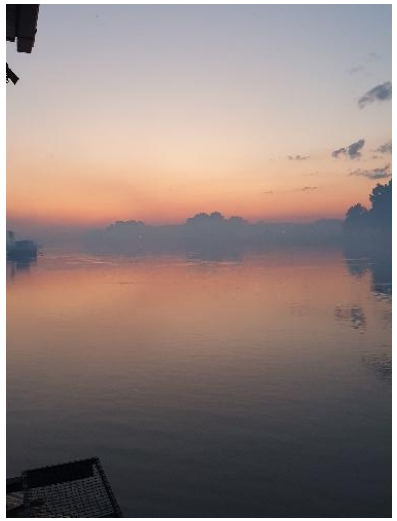

(danas je nema više)

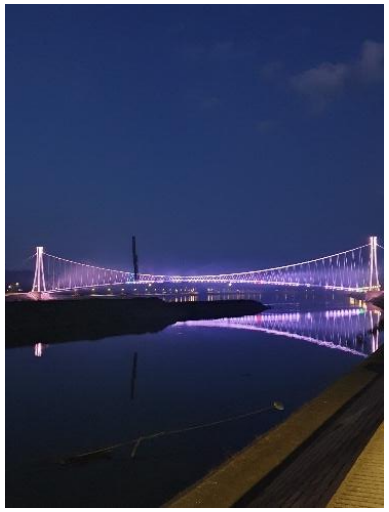

RICHTER & TEŠIJA : ”SAPONIA”, 1960

(objavljeno ARHITEKTURA U HRVATSKOJ 1945-1985)

ljetna večernjamagla na Dravi

ex.MOST MLADOSTI na Dravi

arh.tehničar JELINIĆ: KUĆA ZA POVREMENI BORAVAK starješina JNA /sada HV/ , 1961.

‘Krleža Marije Ujević u Osijeku+ luna park’

B.KRSTULOVIĆć ElektroSlavonija,1971

(‘KUĆA VOJNE TAJNE’)

‘Richter bio je nešto stariji od mene, ali već jako afirmiran, bio je dobar s direktorom Saponije, pa je dobio posao. Došao je k nama , mi smo tek osnovali biro, da to zajedno napravimo, a nije nam dao nikakve instrukcije. Naš direktor Mesarić je odabrao mene da to projektiram, kontaktirao sam ljude u 'Saponiji', napravio sam tlocrte, presjeke, tada održali sastanak s Richterom, gdje sam sve obrazložio, i kada sam namjeravao kazati kako riješiti fasadu , Richter je uzeo riječ i samo rekao 'ovaj toranj treba obući u staklo', i to je sve što je on na tom projektu napravio, crtu nije povukao, a poslije je pokupio svu slavu’, primijetio sam: ‘Nije baš tako, u Šegvićevu antologijskom izboru 40G Hrvatske Arhitekture, uz ovaj projekt obojica ste ravnopravno navedeni. A, jeli?' iznenadio se 'nisam znao. No, vjerujte mi, ni najmanje nisam bio ljut na njega, iskreno Vam kažem. Poslije mi je on dao da samostalno napravim i potpišem energanu za Saponiju, napravio sam dobro rješenje, dobio dosta priznanja i nagradu Grada’.

Richter je po svemu imao na umu F.L.Wright :Johnson Wax Tower , kada je ispalio 'obložiti u staklo', a što je Tešija namjeravao, u razgovoru mi je promaklo pitati. Međutim ovo ostakljeno rješenje nije bilo najsretnije, jer bez klime ljeti su unutra bila velika pregrijavanja, tako da je staklo zamijenjeno sa limenim sendvič panelima, još koju godinu prije nego što je ostakljeni antologijski toranj izabran , tiskan u Monografiji 40G i pokazan na izložbi.

Ovaj propali stakleni kristal, ipak me je naveo na zamišljanje jednog staklenog nebodera, poput Miesovog Lake Shore, ovdje na Mažuranićevu Vijencu, ali na urbanistički preuređenoj lokaciji , i na vrhu imati penthouse, zrak umjesto tla, vizure na grad i rijeku umjesto skućenog vrta unutar bloka.

Smjestili smo se u Hotel 'Central',najstariji osječki hotel, soba na II katu s pogledom na uređeni trg Ante Starčevića s njegovom statuom i spomenik 'Ljudi' Branka Ružića, katedrala u susjedstvu, pod trgom etaža, projekt Radovana Miščevića, šetnja, Europska ulica, Kino Europa (zatvoreno), Kino Uranija (talk show te večeri), prepuna Tvrđa, na Trgu Lisinskog skulpturalni okvir poput 'Oltara Domovine', Dravska Obala na kojoj Metropola može pozavidjeti ,Lučica, Most pješački ex.Mladosti i neočekivano Picasso Ivana Sabolića (jedini izvan Španjolske?) Taj dan, blagdan sv.Ante, puno Osječana s bijelim ljiljanima, a u Parku Kralja Držislava baš ispred samog brončanog Krleže Marije Ujević , veliki fotosi sisastih žena, vreva, graja, vrtuljci i sprave,roštilj, vašarska muzika luna parka. Slabije upućen u Trenutak, a više u Krležu, pomislio bi na 'Kraljevo' i neku suvremenu interpretaciju ove drame kaosa i ludosti gdje su na sceni živi i umrli,pogubljeni,nestali, halucinantna groteska s raznim konotacijama. ('Kraljevo' sam gledao u Gaveli, 1970tih)

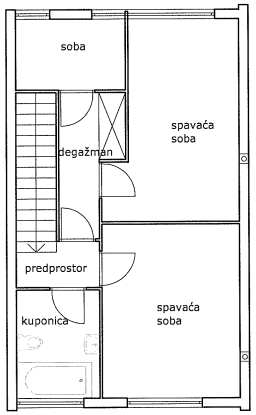
Večera na brodu restoranu,Projekt-9, pošast komaraca, po Dravi čamac zaprašuje, predvečernji prizor kao na Turnerovoj slici. Kažu u Londonu nije bilo magle prije Turnera, on ju je izmislio, neznam tko je izmislio maglu u Osijeku. Noću kamionet preko trga zaprašuje. Od domaćih, na brodu, u hotelu, nitko ne obraća posebnu pažnju komarcima, a meni na pamet pada Thomas Mann, i gosti koji u žurbi odlaze iz Venecije- ipak neprimjerena komparacija , jer da nije bilo obaveza, rado bismo još produžili naš osječki boravak.

Ujutro poseban susret na kavi, Miro Pavlinić, zajedno smo bili asistenti na faxu, na predmetu 'Stambene zgrade', 1979. vraća se u Osijek, dolazi u biro 'Arhitekt', projektira, piše,predaje, stručno i društveno aktivan, nakon odlaska Tešije u mirovinu, preuzima biro-divan i dragi susret nakon 44 godine.

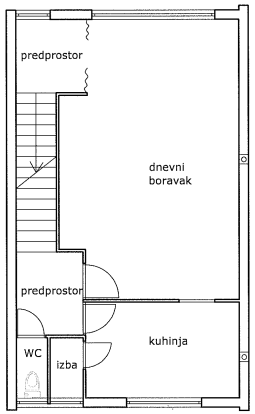
Osječki posjet zaključujemo razgledavanjem naselja Stambene Zadruge ElektroSlavonije, projektant Petar Tubić,arh.tehničar, profesor na GTŠ . Stambena zgrada tip „C” Jug 1 – Daruvarska je s 48 jedinica. Podaci iz studentskog istraživanja: Prvi korisnici-Plander, Djurok, Mitermajer, Galović, Katanić, Podunavac, Flačer, Dakić, Ivanković, Skladany, Vujić, Cvetković, Mihaljević, Tomić, Harpka,Alfort, Milanović, Vučinić, Plečaš, Milanović, Obertlik, Rosandić, Tasliđić, ... U prizemlju:vjetrobran, hol, garaža, kotlovnica, praonica rublja , na katu: dnevni boravak, blagovanje, kuhinja, izba, WC, na 2.katu: dvije spavaće sobe, sobica i kupaonica , sve cca 160 m2. Predvrtovi su bez ograde, a privatni vrtovi s druge strane su ograđeni dvometarskom zidom prema zajedničkim zelenim površanima, previše defanzivno .

Anketa je pokazala da je 40% korisnika željelo veći stambeni prostor, 40% ih je imalo problema s prokišnjavanjem, a općenito, velika većina je zadovoljna naseljem, ...

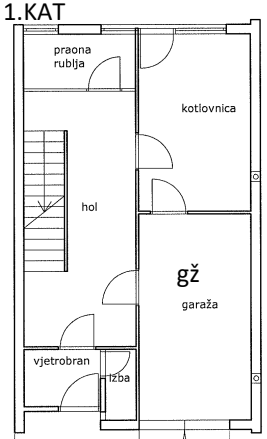
Upravna zgrada ES, brutalizam Borisa Krstulovića, i još poprilično arhitektonski vrijednog u ovom gradu-za drugi posjet.

2.KAT

1.KAT

PRIZEMLJE

PETAR TUBIĆ ,arh.tehničar, profesor na GTŠ NASELJE STAMBENE ZAJEDNICE ‘ ELEKTROSLAVONIJA’ 1968-77

ES NASELJE-SITUACIJA

33

VINKOVCI- TRAGIČNI KRAJ JEDNE KUĆE/

VLADIMIR POKAS: OK‘MITROVIĆ’ 1964 (kat izgrađen 1974)

Bila je kuća zle kobi. Kada je napravljena, izazvala je veliku pažnju . Iznutra je bila dosta nedovršena , ali to su rijetki vidjeli, a oni koji nisu, moguće su izmišljali i priče o njenoj raskoši. Kuća s ravnim krovom i horizontalnim potezom prozora je u potpunosti odudarala od uobičajenog tipa vinkovačkih kuća. Što je mirnu obitelj Mitrović navelo na arhitektonsku provokaciju nije poznato? Bilo je i sumnji da Mitrovići to ne grade za sebe nego za neku bogatu židovsku obitelj koja se ne želi eksponirati.

Za obitelj Mitrović reći će susjedi kako su nekad to bili imućni doseljenici ili povratnici iz Makedonije, Gojko pekar, Ruža i četvero djece. Držali su vlastitu pekarnicu i bili dobrostojeći tako da su na mjestu male prizemnice sagradili tada moderno zdanje koje su svi zastajali pogledati. Priča se da su bili i specifična obitelj. Sin Stojan bio je najmlađi, nije završio studij, 'samouk u mnogim poslovima' , moguće je imao i psihičkih problema, bile su još tri kćeri, Grozdana mlada umrla , Mara krojačica i Mira kratko radila nešto na općini. Nisu se ženili ni udavali, živjeli su povučeno, pogotovo nakon smrti roditelja u 1990tim, i gotovo bez kontakata sa susjedima. Kažu ,bili su čudni. U vrijeme rata na kuću je pala kazetna bomba. Povukli su se u podrum kuće, u prizemlju i na katu sve je bilo prazno , a vrt je bio zatrpan otpadom. Elektriku su im isključili. Stojana su viđali kako kopa po kantama za otpad i pune vrećice unosi u svoje dvorište, viđali su ga i u vrtu, gdje je hranio mačke. Sestre su rijetko izlazile. Drva nisu imali, grijali su se, drže susjedi, kako su znali. Nitko ne zna kako, jer nitko nikada Mitroviće nije posjećivao, a čak 'ni vrata nisu otvarali ako bi tko došao‘, kaže susjeda, i da nigdje nisu tražili nikakvu pomoć. Sjeća se i da je svojedobno neki čovjek došao ponuditi da ih uzme na uzdržavanje ili smjesti u dom, otkupi kuću, no Stojan je sve to ljutito odbio. I kada je izgledalo da će tiho i nezapaženo potonuti u zaborav, sjećanja izblijediti.... potresna vjest u svim medijima:“STRAŠNA PRIČA IZ VINKOVACA /OBITELJSKA TRAGEDIJA JE ŠOKIRALA HRVATSKU/ STRAVA U VINKOVCIMA: U POŽARU POGINULI BRAT I DVIJE SESTRE:

U ponedjeljak rano ujutro 30.I, 2017, strašna nesreća u Vinkovcima/brat i dvije sestre smrtno su stradali u požaru svoje obiteljske kuće/ svi starije životne dobi. preko 80 godina / grijali su se na kartonske kutije buknuo je požar i najvjerojatnije ugušili u dimu/ bili su vrlo imućna i dobrostojeća obitelj, a onda se sve promijenilo, siromaštvo, neimaština, tragičan kraj”.

‘Dobili smo dojavu U 7.03 da u ulici H.V.Hrvatinića gori kuća. Dolaskom na mjesto intervencije zatekli smo kuću koja gori, a izišli smo s dva vatrogasna vozila i pet profesionalnih vatrogasaca. Obzirom da smo morali probiti vrata kako bi ušli unutra, vidjeli smo da gori i u podrumu. Požar je lokaliziran i nakon odimljavanja u obiteljskoj kući pronašli smo tri smrtno stradale osobe. U kući je bilo sve u neredu tako da je bilo jako teško pronaći treću osobu. Ljudi su živjeli u jako lošim uvjetima u podrumu.‘ zapisano je u policijskom izvještaju.

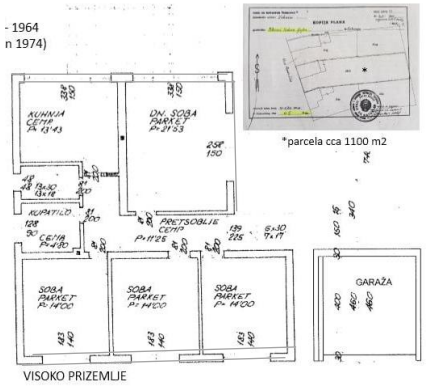
I opet su se pojavile nadrealističke priče, jer ovo što je bilo realno, nekima nije bilo dovoljno. Čula se je priča kako je u kući živjela židovska obitelj, rođaci prvih vlasnika koja je zapravo imala pozamašnu zalihu novca unutar same kuće, ali koju nije htjela trošiti niti na osnovne životne potrebe, te da je taj novac izgorio zajedno s kućom.Moguće uvlačenje Židova u naraciju ima veze s raskošnom modernom vinkovačkom vilom , podignute godina tridesetih , Vilom Gross.

Ove dvije građevine su arhitektonski dokumenti, svojih vremena i prostora, ne samo lokalnog, već i šireg hrvatskog prostora.

Projekt za kuću s podrumom i prizemljem je napravio GP Građevinar PB Vukovar, potpisao Vladimir Pokas arhitektonski tehničar, Gojko Tudora Mitrović je investitor, a susjedi Pandurović Jovo,Romić Kata, Galić Roza i Stjepan su suglasni, da se kuća široka 11,40 m, duga 12 m, visoka s ulične strane 4,40.,kasnije s malo korigiranim mjerama, podigne u njihovu susjedstvu.. Umjesto predviđenog kosog krova sa crijepom, 1974. kuća se nadopunjuje katom s ravnim krovom i garažom. Za projekt nadogradnje navodi se AT Tehnoprojekt N Čalić, F.Šerming, Z. Šerming, D.Fuks.

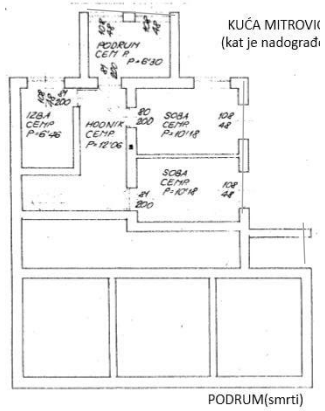
Neki misle da je kuća bila po volji sina. Stojan je pokušao studirati elektrotehniku u Beogradu, kada mu je cimer u studentskom domu bio jedan student arhitekture i taj mu je navodno napravio projekt koji je kasnije u Vinkovcima razrađen. Kažu da je na krovu trebao biti plitki bazen? Ima li taj detalj ikakove veze s dubrovačkim projektom N.Dobrovića, vilom S. koja je na krovu imala plitki bazen s vodom kao izolacija od ljetne žege? Ma tko da je radio projekt , taj je barem jednom vidio fotografiju Vile Savoje! Ovakav čisti korbizijanski horizontalni potez prozora na našim obiteljskim kućama tada nije bio čest. To su prozori za kuće sunca i svjetla, ‘kuće radosti’ , ali ovdje sa spuštenim roletama , s oštećenjima od kazetne bombe je slika koja je decenijama gotovo najavljivala tragičan kraj.

Kuću bez nasljednika, 244m2 na parceli 1.079 m2 naslijedio je Grad, a na licitaciji kupio poduzetnik PVC stolarije Maršić Ivan za 48.182 € (2020?)

*parcela cca 1100 m2

VISOKO PRIZEMLJE

PODRUM

KUĆA ZLE KOBI

VLADIMIR POKAS: OK‘MITROVIĆ’ H.V.HRVATINIĆA , EX.RADNIČKA CESTA, 15 , 1964. (KAT IZGRAĐEN 1974)

POŽAR 30.I, 2017

ZGARIŠTE I KRAJ MITROVIĆA

KUĆA PROHUJALA S POŽAROM

34

VINKOVCI- OSTACI PROPALOG 'FUTURIZMA I OSTATAK M1 VILE

PROGRAM ‘SPAČVA’ (objavljeno ČIP 166/1967)
EDO ŠERING: BARICA 1 BARICA 2, ULICA HRVATSKIH KRALJEVA,1968
(KAUZLARIĆ&GOMBOŠ?/VICTOR GROSS?) VILA GROSS , 1935)

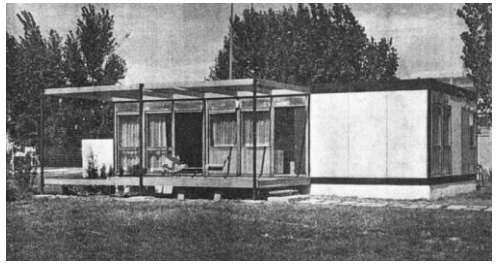
U vinkovačkoj ulici glamuroznog naziva, pronašao sam ostatke ambicioznog projekta, sklop od šest objekata, svaki sa 2 (4) stana Barica 1 Barica 2 , a napravljeno u Spačva programu. Sklop je napravljen u dva zahvata 1968, a naziv je dobio prema obližnjem potoku Barica koji utiče u Bosut. Mislim da su ovo su zadnji, donekle sačuvani ostaci ovog programa.Projekt je napravila Tvornička služba za razvoj , ing.građ.Nedeljković i arhitekt Edo Šering (*moguće je ovo isti arhitekt koji je u dokumentaciji OK Mitrović #33 naveden kao F.Šerming?)

Gdje je bilo šuma i vještih tesara, bilo je drvenih kuća. U Americi XIX stoljeća industrija se uključuje (baloon frame), sredinom XX trend su drvene montažne kuće, u Njemačkoj trgovački lanci Quelle i Neckermann razvijaju svoje sisteme. YU drvna industrija ima Exportdrvo, Ogulin, Krivaja, Marles, a najveći drvni kombinat je bio Spačva Vinkovci . Imali su tvornicu iverica, grade posebnu tvornicu za montažne drvene kuće,za građu su zasadili plantaže brzorastućih topola, generalni direktor bio je Đuka Martinović. Od arhitekata su uključeni Bogdan Budimirov, Željko Solar, Zlatko Žokalj, Vladimir Robotić, i zagrebački Inžinjeringprojekt , obzirom na njihovo dotadašnje iskustvo na projektima za zagrebački Jugomont).
Nako potresa 1963. napravljena su u Skoplju mnoga naselja montažnih kuća, pristiglih od svuda po svijetu, mali expo montažne gradnje,i bili su dobri primjeri za studiranje karakteristika, i razvijanje programa Spačva. Sa Spačva elementima,u modulu 60 cm mogle su se izraditi stambene jedinice raznih veličina i tipova, prizemnice i katnice, što može postići rezultat suprotan od namjeravanog. U socijalnoj izgradnji je postavljena proporcionalnost veličine obitelji i veličine stana, kroz propise, nekada DUSI ,POS,...Problem je u tome što je obitelj varijabila , promjenjiva kategorija, slabo predvidljiva (rođenje,ženidba, razvod, smrt) a njeno trenutačno stanje postaje osnova za trajno, višegodišnje, teško izmjenjivo rješenje. Jednom, kada sam rješavao Zgradu na Zelengaju sa puno vrsta različitih stanova, Boris Krstulović mi je kazao da ne treba pretjerivati s puno tipova, znamo koje je najbolje rješenje i to nudimo svima.Ako je tako, ovdje unutar Spačve programa to najbolje rješenje bi mogao biti tip S-301.

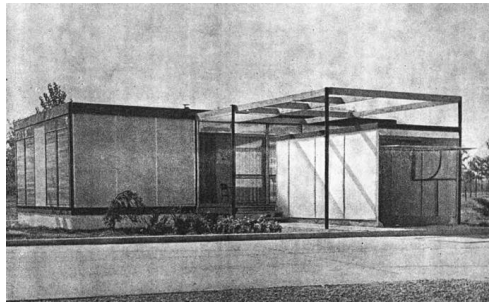
Na njemu bi trebalo napraviti tek neznatne prepravke (KP i WC spojiti, dodati bidet, jedna sobna vrata malo pomaknuo, vrata prema kuhinji i boravku maknuti, i takav stan od 65 m2 bi bio za mnoge obiteljske situacije i 'za sva vremena'. Ovakva stambena jedinica može biti ne samo u slobodnostojećoj 'Spačva' kući, već i u dvojnoj, nizu ili višestambenoj zgradi gdje može funkcionirati i sa samo dva kraća pročelja. Ova jedinica ima sve kvalitete puno poznatijeg primjera, uzoritog Stana Bliske Budućnosti 1960. Bernardo Bernardia (u 1:1 izloženog na ZV), a k tome ima još i dodatni plus-kružnu vezu, koja prostornošću jako obogaćuje stan. Od svih zagrebačkih stanova ovaj kvalitet imaju samo Bakalovi na Dobrom Dolu. .(Oba projekta su napravljena u isto vrijeme u istom birou). Stanova od 65m2 ovakove kvalitete, pogotovo kada zadovoljavaju 'arhitektonski kriterij Hannes Meyera A(rhitektura)=F(unkcija)xE(konomija),kod nas gotovo da i nema. Arhitektonski natječaji i nakon Gunje 2014 i Petrinje 2020, nisu dosegnula taj kvalitet rješenja S-301.

Katni Tip S-311 obogaćen i s vertikalnom kružnom vezom , oblikovno je ekspresivan, ugođaja lebdeće arhitekture iznad oslobođenog prizemlja, za natkrite aktivnosti na tlu i za parking prostor. Vladajući zagrebački urbanist tog vremena Zdenko Kolacio je 'štitio sjever grada' otklanjajući mogućnost izvođenja montažnih kuća na tom području, ali nakon ZV izložbene kuće, za Spačvu je ublažio zabranu montažne gradnje na sjeveru, no nije bilo rezultata. Tip S-311 bi svakako dobrodošao.

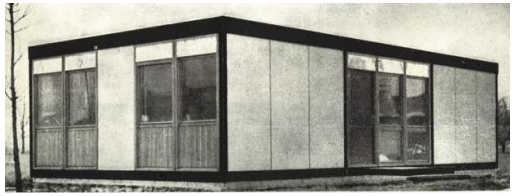
Uzoriti primjer Kuće Spačva, pretpostavljam tip S-301, bio je napravljen na Zagrebačkom Velesajmu, potpuno opremljen elektroinstalacijom, rasvjetom, zračnim grijanjem vodom i kanalizacijom, namještajem,kupaoničkom i kuhinjskom opremom, posuđem, posobljem,sve kompletno za useljenje. Bogdan Budimirov je prespavao u ZV kući, pričao mi je, sve je bilo super, osim zvučne izolacije, za što nisu imali rješenje . Kasnije je izložbena kuća, rastavljena i postavljena na Sajmu u Bologni, da bi na kraju završila u krugu tvornice kao uredski prostor.

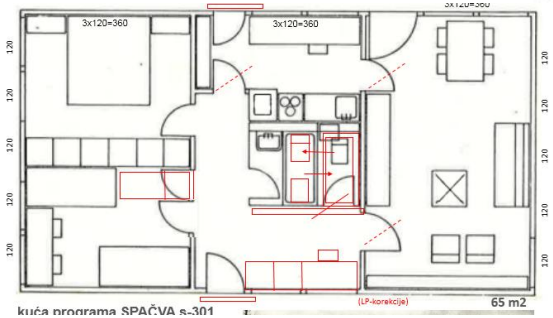

(UGOĐAJ F.L.W. ARHITEKTURE)

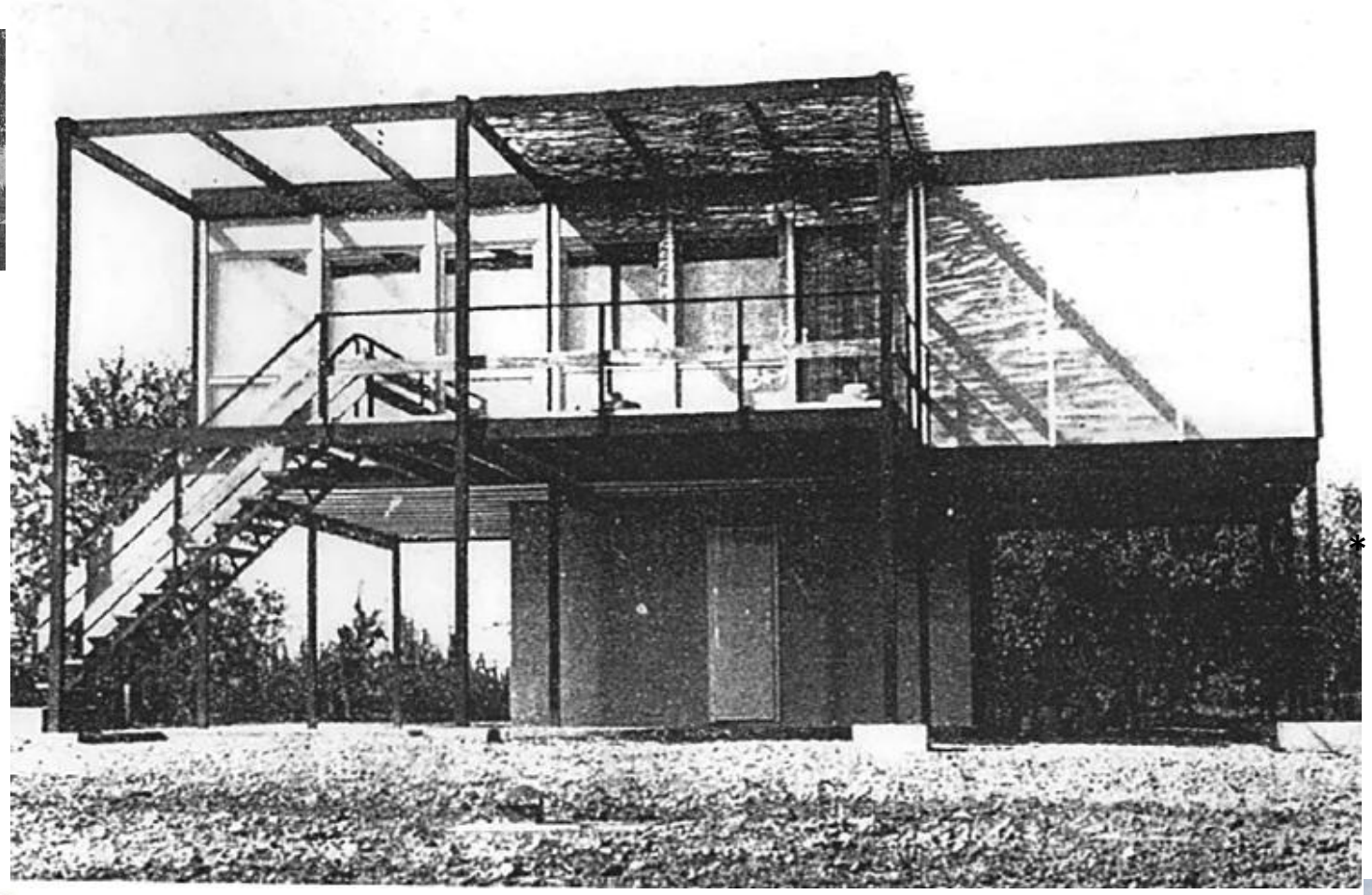

MODULACIJA 60/120

MONTAŽNE KUĆE 'SPAČVA'- PRIZEMNICA

*

VILA GROSS, VINKOVCI,1935

BARICA 1 BARICA 2- 1968

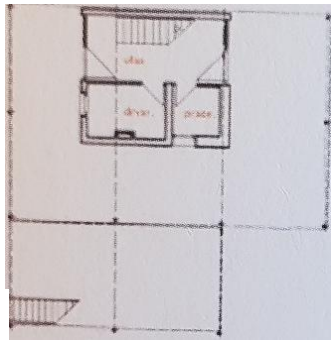

BARICA 1 BARICA 2- 1968

arhitekt EDO ŠERING: BARICA1,2

SPAČVA tip S-311 KATNI

PRIZEMLJE

KAT

Spačva program je propao, iako je bio dosta populariziran – izložbeni ogledni primjer je napravljen, promo materijal tiskan,realizacije publicirane u ČIPu . Josip Filipović ,drvni inženjer, generalni direktor od 1977-1990, kazao mi je kako je potkraj '60tih narudžbi bilo sve manje,napravili su neke samoposluge i vrtiće, uvozne komponente bile su preskupe, preorijentirali su se na drvenu ambalažu, namještaj, vrata i prozore. Opća regulativa , kao ni nastupajuće postmodernističko raspoloženje nije bilo stimulativno za razvoj programa lako i brzo montirajućih kuća. Rigorozni protupožarni propisi su gušili proizvodnju (američki su bili puno blaži), upitna trajnost i ugođaj 'barake'. 'Marles' je jedini održao proizvodnju kuća, izvozio je u USA, 'Spačva' im je radila ulazna vrata. Plantaže topola su posjekli i zasadili hrastove.

Kod obilaska ostataka Spačva Programa, sreo sam gospođa Anu, stanarku naselja Barice 1-2, saznao da su prvi stanari bili zaposlenici Spačve, dvoetažni stanovi su neki podijeljeni u dva, nezadovoljna je sa sadašnjom stanjem i sudbinom naselja,kod nekih su problemi s vlasništvom i otkupom koji usporava obnavljanje i ubrzava propadanje. Naišao je i jedan majstor, na kućama se stalno nešto radi, popravlja i dograđuje, svatko po svome. Po svemu, zaključio sam da ovaj kompleks definitivno neće doći pod neku zaštitu- tko bi, kako bi i 'zbog čega štitio', a možda bi trebalo. Ipak su ovo zadnji ostaci kuća na kojima se još osjeća duh modulacije i montažne gradnje, ondašnjeg arhitektonskog futurizma gdje je odvijač (šrafciger) trebao zamijeniti čekić i mistriju. Današnji programi, mada industrijski proizvedeni, 'for the sake of the fake', izgubili su dušu industrijskog oblikovanja . Za kuće Barica 1 i Barica 2 u Ulici Hrvatskih Kraljeva, mogli bi parafrazirati (My Kingdom for a Horse) kao 'dajem Kraljevsku adresu za Obnovljenu Kuću i na nekoj drugoj adresi.

U analizi primjera vinkovačke rezidencijalne gradnje svakako treba napraviti komparaciju ovog 'drugog ' s onim 'prvim modernizmom' tridesetak godina ranije čiji sjajan, donekle očuvani primjer je Vila Gross. Vlasnici tvornice 'Rudolf Gross i drugovi' za proizvodnju i trgovinu željezne i limene robe, najveća slavonska tvornica lijevanog poljoprivrednog alata, štednjaka i peći. Arhitekt vile nije poznat. Jedna je pretpostavka da su to bili Kauzlarić&Gomboš, obzirom da je to visoki modernistički nivo kao što je njihova zagrebačka arhitekture,ova vila ima korištenu krovnu terasu poput Vile Spitzer, stupovima i gredama markirana. Upitno je zašto ovaj projekt nebi bio naveden među njihovim projektima vila kojih je bilo samo deset,i to u opusu koji je dosta istraživan? Druga bi pretpostavka mogla biti da je to projekt investitorova strica arhitekta Viktora Grossa koji je studirao i neko vrijeme radio u Budimpešti gdje je utjecaj Bauhausa bio veliki (poznati primjeri modernih OK je Housing Estate, Napraforgó utca), ali tu sa godinama nešto ne štima? Židovska obitelj je emigracijom u Palestinu, a sin u logoru, su uspjeli preživjeti rat. U ratno doba vilu je koristila njemačka vojska, a poslije rata tu su smještene društveno političke organizacije. Nakon 1992. vila dosta je propala.

Vila Gros i Kuća S-311, jedna unikat,druga tipski primjer planiran za masovnu proizvodnju, jedan s obiljem, raskoši prostora , drugi s funkcionalnom optimalizacijom,funkcionalnom redukcijom, su nastajali u različitim društveno ekonomskim okolnostima-jedna kao rezultat kapitalističkog poduzetništva, uspješnih tvorničara i trgovaca u 'laise fair igri' , a druga kao model za realne potrebe 'svakog radnog čovjeka u socijalističkom društvu'.

Ova dva različita primjera imaju i nekih poveznica, asocijacija. Iako je jedna armiranobetonska konstrukcija , a druga drvena montažna, igra volumena i skeleti koji ih nadograđuju ili obavijaju , stvaraju neki paralelni arhitektonski doživljaj. Za razmišljanje je koliko ovi primjeri mogu poslužiti kao 'modeli jedne buduće'arhitekture.

SLAVONSKI BROD - FLOTA NIZOVA, PO POLOJU 'LUDORIJE

35

IVO VITIĆ: RADNIČKO NASELJE ‘ĐURO ĐAKOVIĆ’ 1947.
ALADAR GULJAŠ: REKREATIVNI CENTAR ‘POLOJ’ 1966.

Od cigle, žbuke, crijepa i drveta napravljeno je 35 petostambenih nizova, raspoređenih poput brodova neke usidrene flote, pripremljene za daleka vremena, putovanje koje traje evo već 79 godina. Gledajući plan ovog naselja u Slavonskom Brodu, projekta Ive Vitića, nekima će naselje napravljeno za radnike Tvornice Vagona 'Đuro Đaković', izgledati kao vagoni posloženi na ranžirnom kolodvoru, a nekima koji analiziraju orijentaciju stanova izgledati ove kuće kao da su se poslożile u jedan sređeni red na nekoj plaži na sunčanju. Ili je to vojnički red stambene postrojbe netom iza rata u vremenima limitiranih mogućnosti i velikih potreba za prostorom.
Na natječaju 1946. Vitić, dvadesetdevetgodišnjak je dobio I nagradu, nije) poznato tko je još sudjelovao, , s kojim projektima, niti tko su bili žiratori, a izgleda da je već 1947. godine naselje bilo useljeno .Bio je to svakako uspjeh ondašnjeg građenja, u vremenima oskudice svega, pogotovo kada se imaju na umu propali ,ambiciozno pripremani, poslijeratni projekti u Bilicama i u Gradacu.

Niz kao tip je dugo prisutan u građenju, a u modernoj arhitekturi Le Corbusier:Pessac 1924-27, J.J.Oud:Rotterdam 1927 , Gropius Dessau-Törten (314 kuća u nizovima) 1926-28, J.J.Oud:Weissenhofsiedlung 1927, Lurcat, Rietweld: Werkbundsiedlung Wien 1932. S tradicionalnim oblikom nizova kuća, je slavno Zadružno naselje Freidorf Basel CH-Hannes Mayer (1921), a tradicionalno je oblikovano i zagrebačko Naselje Prve Hrvatske Štedionice u Zagrebu 1935 (ing.Vajda plan, dva niza projekt Zdenko Strižić) .U što je od svega ovoga Vitić tada bio upućen, teško je znati, no svakako je dobro poznavao Strižićeve nizove na Trešnjevci. Mogli su bili inspiracija, i po 'tradicionalnom' obliku i po unutrašnjoj organizaciji, ali je Strižićevih 100 kvadrata površine dosta reducirana . U građevnoj dozvoli piše ' 35 zgrada po 5 stanova tj. 175 jednakih stanova korisne površine 56,78 m2, 28 m2 neuređenog potkrovlja, 4 m2 šupe, u prizemlju je ulaz, kuhinja, izba i dnevna soba, na I katu su 2 spavaće sobe, kupaonica sa zahodom te komora, a drvarnice i zajednička praonica rublja je u prizemnoj prigradnji.

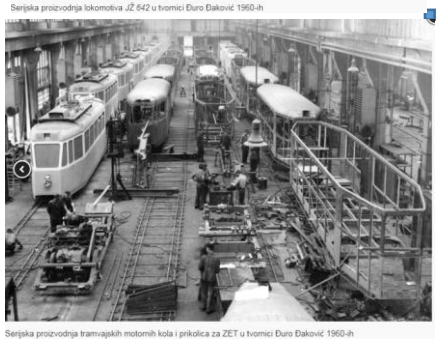
Građevna dozvola napominje i da 'vanjština zgrada mora biti ukusna', i da 'unaokolo treba zasaditi zelenilo (park) od ukrasnog grmlja i drveća'- što znači da se isključuju povrtnjaci (!) .Parcela jedne zgrade s pet jedinica je 42x40 m2.
Anketna ispitivanja u tri stana ilustriraju stanje 2007:
*„Stan je u vrijeme rata izgorio, renoviran je od strane države, napravljene su korekcije u unutrašnjem i vanjskom uređenju. Promijenili su strop i stavili izolaciju između katova, podovi su betonirani i postavljen parket. Prije 8-9 god.uvedeno je plinsko grijanje“
*„ Vlasnici vrlo zadovoljni komforom življenja, odlična je zvučna i toplinska izolacija, od velike su važnosti zelene površine (vrt) ispred i iza stana, koje služe za odmor i razonodu. Stan je u centru grada, neposrednoj blizini vrtića, osnovne škole, fakulteta te hitne pomoći što ga čini atraktivnim mjestom za život“.
*„Kod obitelji Marceković, žale se, kad padne kiša, dvorišta budu puna vode, komunalac bi trebao uređivati travnate površine, ali većinom svatko svoje održava jer dolaze jako rijetko. Kažu da je stan preskup za ono što su dobili“
Kod mog obilaska razgovarao sam s jednim stanarom u prolazu, pohvalio je i stan i naselje, puno su manji troškovi održavanja nego u novom naselju Andrije Hebranga 1980-2008 (autori Galijašević, Hanžek, Jošić) i zato mu je susjed preselio od tamo ovdje.
Poduzeće ‘Đuro Đaković’ je 1924. zapošljavalo oko 1 000 radnika, 1950ih oko 2000, 1960ih oko 4 000, s vrhuncem u 1980im kada je bilo zaposleno oko 15 000 radnika. Bili su ključni stup teške industrije , masivnih i tehnološki zahtjevnih proizvoda, radili su parne ,pa od 1954. prve dizel lokomotive, željezničke vagone, tramvaje, čelične konstrukcije za hale i mostove, parne kotlove, kemijska postrojenja. Ovo naselje za radnike ĐĐ tek pomalo u svojoj prostornoj organizaciji daje dojam ,industrijske shematićnosti’, dok oblik kuća s krovovima konotira tradicijsko, obrtničko građenje, bez inovacija i anticipacije novog ,industrijskog’, modernog razdoblja.

Serija plamenocijevnih kotlova *Steamblock* u

Serijska proizvodnja lokomotiva JŽ 642 u tvornici Đuro Đaković 1960-ih

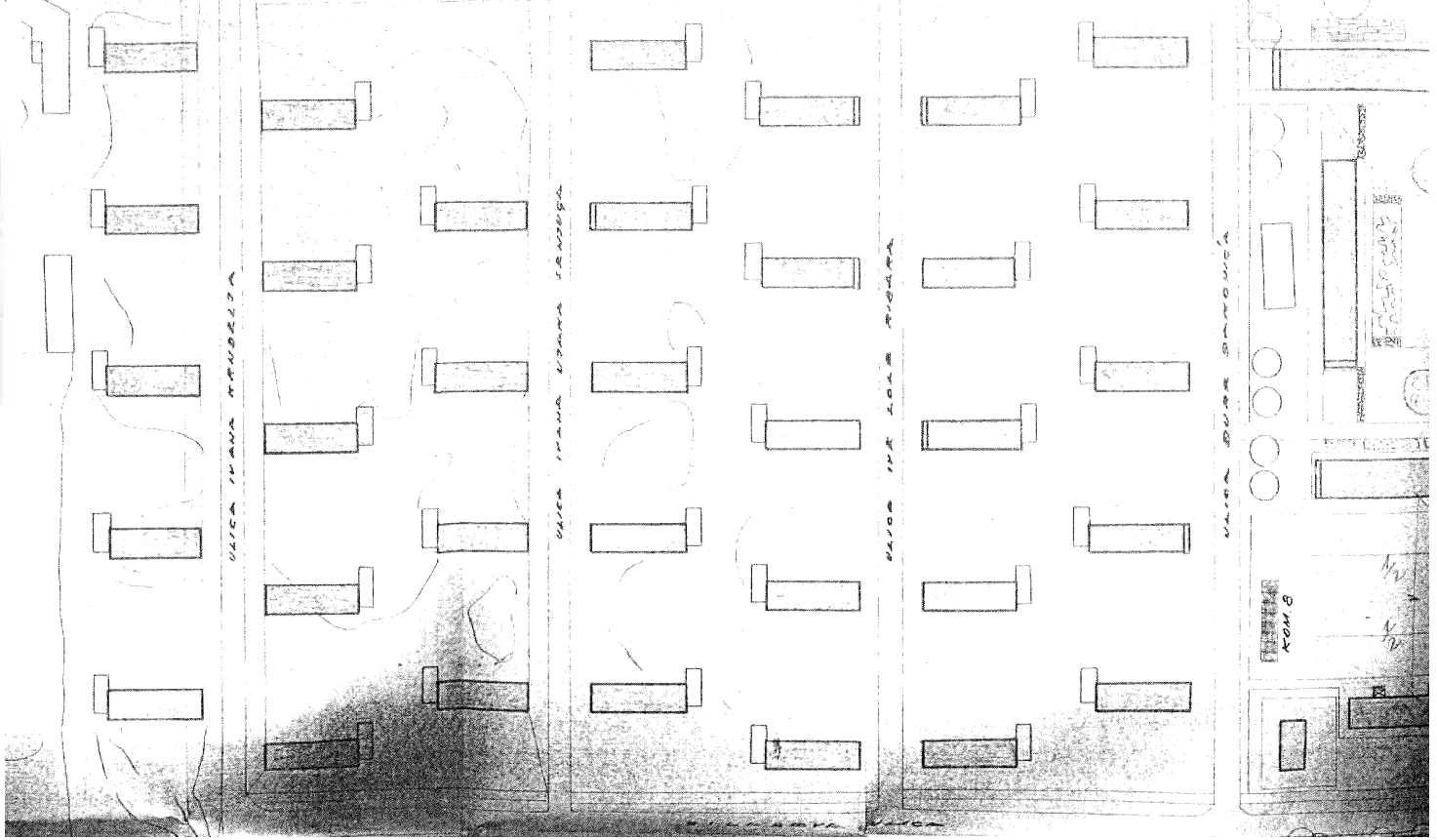

Serijska proizvodnja tramvajskih motornih kola i prikolica za ZET u tvornici Đuro Đaković 1960-ih

(Tvornica 'Đuro Đaković')

DOŽIVLJAJJ INDUSTRIJE-(STROJA)

(175 jedinica po 56m2 sa 700+175 ležaja na parceli od 6,7 ha)

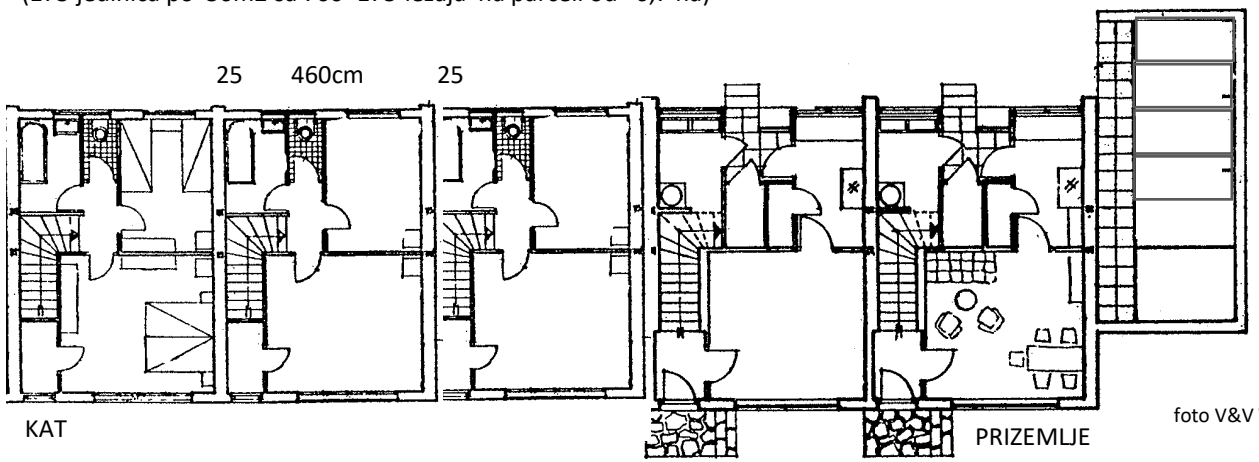

foto V&V Vidaković, 2007.

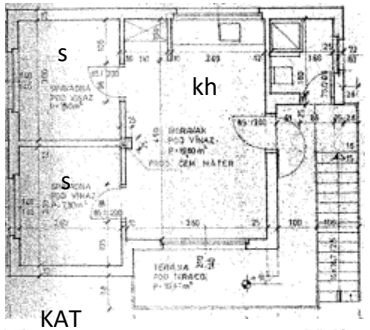

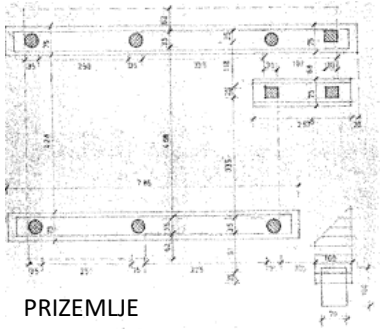
DOŽIVLJAJ OBRTNIŠTVA-(RUKE)

IVO VITIĆ:RADNIČKO NASELJE TVORNICE VAGONA 'ĐURO ĐAKOVIĆ',1946-47

kp

KAT

PRIZEMLJE

'uspomene'

'sjećanja'

PIROŠKA MESAROŠ? (DARIJA PERKOVIĆ?) VIKEND KUĆA NA POLOJU, 1968.

razlivena Sava

Tschumi: La Villette, Paris, 1994.

35

Rekreacioni centar Poloj, udaljen 3 km od grada, obuhvaća autocamp, vikend naselje, sportske terene, plaže na Savi, oko 27 hektara.Na neparceliranom terenu površine 6,3 hektara izvedeno je 60 (?) vikend kućica, u nekoliko „sojenična" tipova, 18-30 m2. Terasa oko ugla, boravak s kuhinjicom, dvije kubikule za spavanje, i odvojeno, izvana wc i tuš kabina (neprikladno kod zimskog boravka) .Sve je izdignuto od terena zbog opasnosti od plavljenja rijeke. Među stupovima u razizemlju je veliki betonski stol za blagovanja i druženja.

Prvi grubi plan je izradio biro iz Subotice, arhitekt Guljaš Aladar, a tipove vikend kuća od kojih su izvedene samo neke, orojektirao je neki drugi biro, sastavnica je na kopiji slabo vidljiva, potpisana je Mesaroš Piroška. Neki kasniji koncept (pre)uređenja potpisuje Darija Perković

U prvim projektantskim preporukama piše „trajni građevinski materijali, krov od svih materijala i na svaki način oblikovan" , "kod arhitektonskog oblikovanja i detalja unositi što više mašte" i „vlasništvo obuhvaća kućicu i teren ispod , ostalo je „općenarodna imovina". U planu je za pohvaliti da je parkiralište dislocirano od vikendica, i da je 'privatna parcela' samo teren ispod kuće, ostalo je javna površina- koliko li bi ovi kriteriji i na drugim lokacijama sačuvali prirodu. Koliko je točno kuća napravljeno, kako su se distribuirale parcele, tko su bili vlasnici i kada je počela devastacija nije mi poznato. Kod mog posjeta zatekao sam ruinirane ostatke betonskih sojenica' ,izgledali su kao da slave prvu od 5 točaka Le Corbusierove 'nove arhitekture' (1.kuća na stupovima, oslobođeno prizemlje, 2. stupovi i slobodni tlocrt, 3.nenosivo pročelje, 4.horizontalni potezi prozora, 5. ravni ozelenjeni krov) . Volumene na betonskim stupovima mogli bi u jednom času doživjeti i kao neke neobične mobilne šumske šetače

Lijepo je da domaći osjećaju da je Poloj najljepša europska riječna plaža (lokalne novine tako pišu), druge riječne plaže nisam vidio,pa ne znam. Ugodno je bilo prošetati uz Savu ,za kupače je još prerano (14.VI), dječje igralište, mnoštvo igračaka, plažni kafić, pred restoranom pečeno janje na ražnju, pozvani gosti dolaze na zatvoren' 'party'. No još je toga za urediti na ovom kompleksu, a područje vikendica, ruiniranih kuća i ostataka, bi trebalo posebno osmisliti

FOLIES su 'arhitektonske ludorije' bez nužno funkcije, vrtne građevine kao ukras parku, 'eyecatcher', ponekad izgledaju i kao ruine, a naziv 'folie' (franc. ludost)su dobile po asocijaciji na glupost, njihovu nepraktičnost ili šaljivu dosjetku. Ima ovakvih parkova , a dva koja sam posjetio bila su –Parc de la Villette, na 50 ha 25 'folija' (posjet 2000), i - Desert de Retz park od 40 ha u Chambourcy blizu Pariza s kraja XVIII stoljeća, bilo je dvadesetak struktura- folija, danas deset sačuvanih (posjet 2013) . Ovih parkova sam se sjetio u šetnji Polojem, gdje je velika vjerojatnost da će ruinirane ostake vikendica ukloniti, kad tad, a poželio sam da ih sačuvaju i da se park obogati još novim 'ludorijama' . Bilo bi to donekle bilo u skladu s davnom preporukom za vikendice –'kod arhitektonskog oblikovanja i detalja unositi što više mašte'.

Kao poseban doživljaj, mogao biti plov čamcima, kanuom ili na splavu na razlivenoj Savi među ogoljelim, gustim, šumskim drvećem, sve u nekim vodenim izmaglicama i sa zvukovima ili tišinom prirode. Ovakav ambijent bio je scenografija u više filmova, nekima bi asocirao neka mistična, misteriozna događanja, meni močare Luizijane koje je napravio Mississippi, kojima je prolazio autoput i autobus 'Grayhounda' (XII,1972).

POŽEGA- VRIJEDNOSTI OBITELJSKIH KUĆA I VILA

36

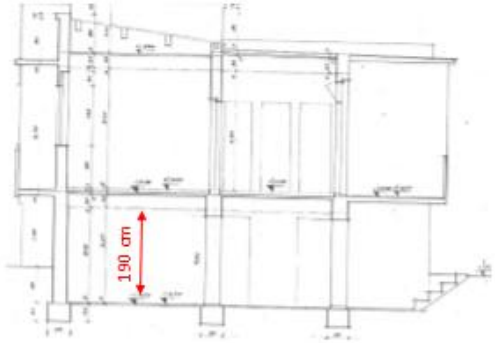
MLADEN ŠKRČEVIĆ: VLASTITA OK, UL. ARMINA PAVIĆA 5, 1961
MLADEN ŠKRČEVIĆ: 2OK 'SMOLJANOVIĆ' UL.SV.ROKA 45, 1965

U starom studentskom referatu kuća u Požegi, bile su dvije modernog izraza, ali bez adrese i podataka, pa sam s Googl Earth-Street View prošetavao ulicama i pronašao jednu (Sv.Roka 45) preko puta koje je bio je frizerski salon 'Stars', nazvao sam ih, zamolio za uslugu da mi daju kontakt s ljudima iz kuće . Ljubazna vlasnica Salona, mlađa gospođa Marinka mi je ubrzo poslala sliku kuće s velikim plakatom KUĆA ZA PRODAJU Info –mobitel .Tako sam došao do Goranke-Goge Smoljanović, podacima o kući , njenoj obitelji koja je kuću izgradila i podatak da je kuću projektirao Mladen Škrčević. Roditeljima se je svidjela arhitektova vlastita kuća (, pa su željeli sličnu i za sebe. Kuća je napravljena. sa dva trosobna stana od po 70 m2 i garažom na parceli od 330 m2, prizemlje je još uređivano, a gore na kat su uselili djed-baka-otac (doktor psihologije)-majka (viša medicinska sestra)-šestogodišnja djevojčica Goga. Stanovi, iako sličnih performansa, obzirom na različitu postavu ulaza, riješeni su pomalo drugačije.Promjenama u obitelji, mjenjalo se je i korištenje ova dva stana. Sada je kuća na prodaji, Goranka je preselila u Zagreb, gdje joj živi i kćerka. Dobio sam kontakt i podatak da je u kući Škrčević njegov sin Nikola sa suprugom.

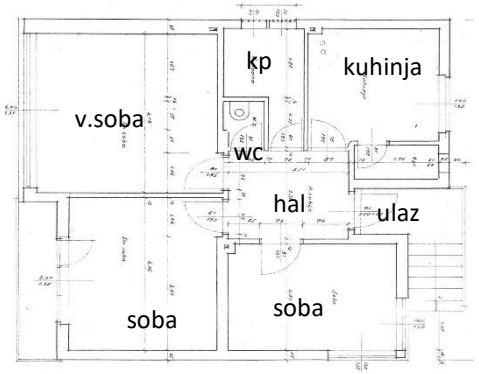
Mladen Škrčević/prije Škrčevski je kao dijete otišao iz Makedonije iz mjesta blizu Ohridskog jezera, u Beogradu je završio višu građevinsku školu, radio kao civil u JNA, surađivao s Biro 'Tempo' (Miramarska) iz Zagreba. Bio je nadzorni kod gradnje Doma Zdravlja, NaMe u Požegi. Supruga Osječanka, kućanica , sin Nikola i kćerka . Na parceli od 390 m2 su 1961. izgradili kuću, 9x9 m pola krova pod salonitom, pola ravno-zašto tako, nemam objašnjenje. Na visokom prizemlju je trosobni stan, a u podrumu pomoćni prostor sa visinom od svega 190 cm (!), tu je prije 27 godina instalirano centralno grijanje na drva. Sa strane je omanja garaža, imali su fiću, pa spačeka , poslije malo veća auta. Kuća je skromno dimenzionirana u vremenu kada se je to i cijenilo i očekivalo, moguće je i na drugoj sobi trebao biti južni prozor, a s ulične strane kuća je izvrsno (neoplasticistički) oblikovana, doživljava se i ugaoni (!) jugoistočni prozor.

Djeca odrasla, odselila, poslije majčine smrti 2004. u kuću se vraća Nikola sa ženom. Nikola, tele-mehaničar, pokušao studirati na VGŠ u Zagrebu, dobivao je pohvale iz crtanja, ali je propao iz hrvatskog i povijesti. Sin mu s obitelji živi u Požegi i ima riješeno stambeno pitanje. Nikola se brine i stalno održava kuću, kod obnove salonit zamijenio s 'ondulina' pločama, a drvene eslinger rolete, bijelim plastičnim. U susjedstvu (#3) je bila izgrađena još jedna slična kuća po projektu Mladena Škrčevića, ali je kasnije nadograđena i preoblikovana
Milena, susjeda ima ključeve Kuće Smoljanović, pokazuje nam ispražnjene stanove i daje nacrte koje je Goga ostavila. Glavne prostorije su orijentirane prema ulici i sjeveru , nepovoljno ali prihvatljivo, obzirom da je dvorišna strana vizuelno neprivlačna. Kuća je u završnom postupku prodaje lokalnom pekaru Albancu, koji je već dugo u posjedu susjedne priljubljene kuće od istoka, napravljene nešto poslije Kuće Smoljanović, ali bez želje da i ona bude modernistički oblikovana. Nakon dužeg pregovaranja, dogovorena je cijena i kuća je prodana susjedu pekaru, kojem je namjera srušiti obje kuće i napraviti novu.

Kod Nikole smo naišli dok je uređivao travnjak u vrtu i slušao HR-2 radio emisiju 'Konvoj (utorak 10-13:30, novinarka Dubravka,komentirali smo zanimljive šoferske priče i izvrsnu glazbu, otraga je i mali povrtnjak, u velikom pitaru je limun s puno plodova, zimi ga unosi u niski podrum, ponudio nas je sokom od bazge i lijepim razgovorom. Kao što je nekada otac odlazio, i on sada ide na pecanje na Orljavu. Nedavno je ulovio soma od 7,34 kg, prema slikama ogromna riba, a po kvaliteti riječna riba koju on lovi je rangirana 1.smuđ, 2.som, 3.šaran. Ponekad otiđe u Makedoniju, posjetiti rodbinu po ocu.

PRESJEK

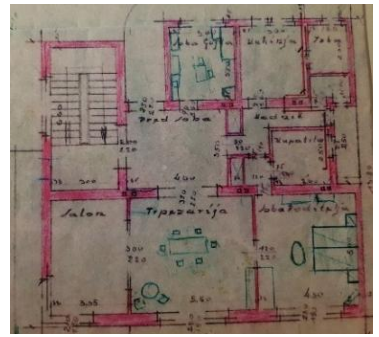
TLOCRT STAMBENE ETAŽE

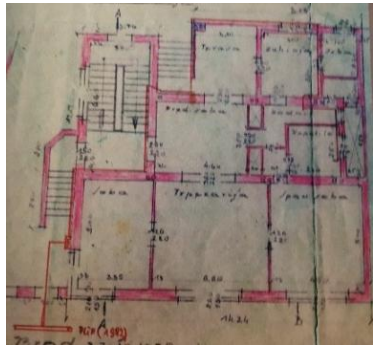
(LESS IS MORE)

MLADEN ŠKRČEVIĆ : VLASTITA OBITELJSKA KUĆA, POŽEGA , 1961. (* susjedna je dograđena i preoblikovana kuća M.Škrčević .originala)

KAT -STAN 152 m2

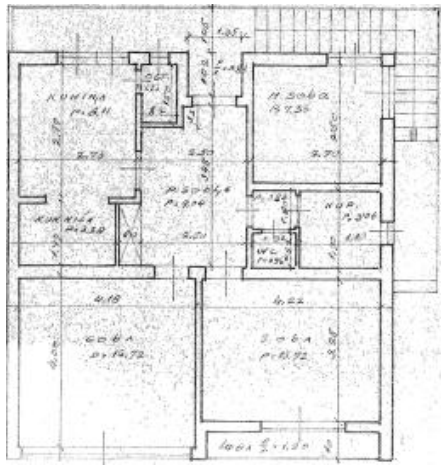

V.PRIZEMLJE –STAN141 m2

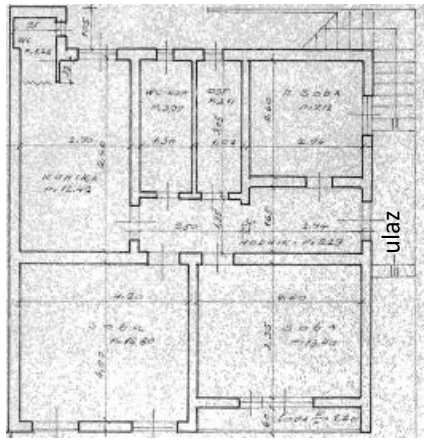

LADISLAV HOLUB :KUĆA GAJIĆ, 1938.

ulaz

KAT (druga stambena jedinica)

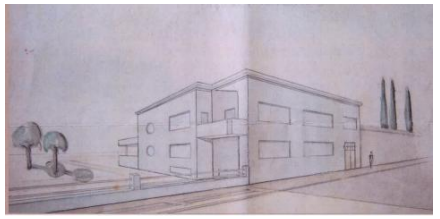

PRIZEMLJE (jedna stambena jedinica)

MLADEN ŠKRČEVIĆ : OK SMOLJANOVIĆ, POŽEGA , 1965 (KUĆA KOJA IDE U RUŠENJE)

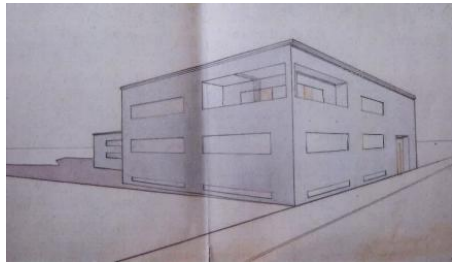
foto 13.VI, 2023

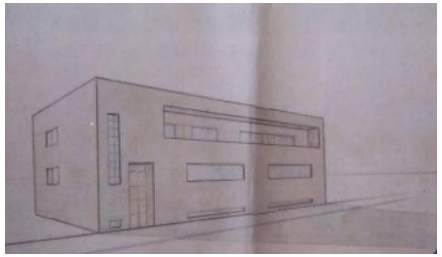
studentski natječajni projekt

studentski natječajni projekt

studentski natječajni projekt

KUĆA GRUJIĆ -,natječaj 1930te

Po Mileninoj preporuci otišli smo u restoran samoposlugu Restoran COOL , Color Centar, u industijskoj zoni,prekoputa je zanimljivi vatrogasni dom sa vitkim tornjem, bogati izbor jela, odabrali, juha,piletina,prilog, salata x 2 = 12 €, pa na kavu na gradskom trgu. U centru dominira veličinom i uređenošću Biskupski Ordinarijat (prije povrata imovine tu je bio Đački Dom), pa FINA, na trgu je i Kazalište s kavanom, a nasuprot je lijepo uređeni 'Caffe Boba'i konobarica koja je zbog ljubavi došla iz Siska u Požegu.

U centru je KUĆA GRUJIĆ s dva stana, visoko prizemlje 141 m2, kat 151 m2, s podrumom 95 m2 i neuređenim potkrovljem pod kosim krovom koji se ne vidi s ulice, osim uglovne sobe, još je 121 m2, loggie 47m2- sveukupno 585 m2 , na velikoj izduženoj parceli od 2700m2. Kuću su 1938. sagradili advokat dr. Gojko Grujić i supruga Vida, sin Rajko bio je mladić (kasnije će završiti medicinu, oženiti isto doktoricu, dobit će sina i kćer koji će poslije naslijediti kuću). Prije same gradnje , obitelj nezadovoljna 'konzervativnim' prijedlogom lokalnog graditelja ing.B.Flajsiga, raspisuje natječaj za projekt među studentima Tehničkog Fakulteta u Zagrebu. Sačuvano je pet prijedloga, svi su modernog stilskog izraza. No, konačno rješenje kao izvođač i projektant potpisuje Ing.Ladislav Holub iz Slavonskog Broda. Jedna je pretpostavka, s obzirom da je u to vrijeme radio i po Slavoniji, i obzirom na stilske karakteristike, da je stvarni arhitekt bio poznati Vladimir Šterk, nepotpisan, kao što su dvije trećine njegovih projekata bile potpisane od drugih, od izvođača . Dva su tumačenja za to- zbog slabijeg poslovanja tih godina i izbjegavanja plaćanja poreza, i- da bi zbog židovskog porijekla bio što manje nazočan u toj tada nezgodnoj političkoj klimi. Vladimir Šterk je bio praški đak.

Kuću sam pogledao, glavne prostorije su i ovdje prema ulici i na sjever (!), glavni znak moderniteta su uglovni prozori, napravio sam par fotografija i popričao sa mužem Rajkove kćerke doktorice Šimunović. On je profesor knjižničar, njihova kćerka je studentica u Zagrebu, žive u prizemnoj etaži, imaju psa, auto u dvorištu. Šogor, Rajkov sin, živi u Puli i radi na održavanju jahti. Kuća je stalno u posjedu familije, a u njoj je živjelo od 3-6 osoba. Sada je stan na katu prazan.
Goga Smoljanović je išla u osnovnoj školi u razred s Rajkovom kćerkom, ista su generacija 1959,. družile se i na rođendanskim proslavama, a Kuću Gajić, kaže, doživjela je raskošnom i aristokratskom.
'MODERNIZAM' (poželjni ili nepoželjni) rezidencijalnih kuća u Požegi, danas je sadržan u jednoj raskošnoj vili iz 1930tih i jednoj obiteljskoj kući (druga će se uskoro srušiti) iz soc-razdoblja 1960tih. Funkcionalno gledajući, u obje, i gdje su stanovi s obiljem kvadrata cca 150 m2 , i u kući s mjerom od 70 m2 ,(obzirom na današnje standarde da se boravak ne koristi kao spavaonica), javlja se isti problem kod smještaja obitelji veće od ' roditelji i dvoje manje djece'. Tročlana obitelj može biti također u problemu valjanog smještaja, primjerice tri člana iz tri generacije ili roditelj i dvoje veće djece različitog spola ili sl.
Koja je vrijednost kuća u Požegi? Kuća Smoljanović , 2stana po 70m2, garaža,parcela 330 m2, prodana je (VI,2023) za 80.000 € (nije krivo napisano), a koliko vrijedi raskošna Kuća Gajić teško je ili nemogućer procjenjivati, kuća nije nikada bila na prodaji. Samo u datom času 'tržište' to može odrediti, ovisno od potreba onih koji prodaju i potreba,mogućnosti i želja onih koji kupuju. Za Kuću Gajić se zna jedino da je na pločici pokraj ulaza u podrum, uz navođenje investitora, projektanta/izvođača, navedeno vrijeme građenja ' 1.3.1938-1.10.1938.' i navedena je vrijednost '350.000 dinara /ili 350 krava/'.

IVANIĆ-GRAD -KUĆA NA RUBU TRAJANJA

KREŠIMIR RUBETIĆ: KUĆA ZA RODITELJE, IVANIĆ-GRAD, 1953-54

Krešimir Rubetić je diplomirao 1953. kod Albinija, radio u Ministarstvu kod Vida Vrbanića, pa kod kod Ostrogovića na ZG Vijećnici 1956-58, u Partiju se učlanio iz uvjerenja ili iz potrebe da osnuje biro i bude direktor, a otac Zvonimir , kad mu je rekao 'postao sam komunist' je burno reagirao i oštro mu zamjerio. Bili su oni imućna familija, gdje su se imena davala po hrvatskim kraljevima, djed je bio gradonačelnik , prije promjene vlasti, bilo je više i imetka i zaposlenih radnika, poslije im je ostao posjed od 3 hektara sa 10.000 čokota i klet u Sobočani, vrtovi i voćnjak u Ivaniću, gdje je i ova kuća koju obilazimo podignuta. Iza kuće bila je gospodarska prizemnica, 'podrumom' od 20-30 bačava, tu su dovozili grožđe ,bilo je i do 17 tona grožđa, i proizvodili kvalitetnu graševinu, koju su prodavali Vinariji Kutjevo. Bilo bi i do 500 l šljivovice. Uz podrum je bila i 'šok soba' (soba za opijanje i dobra raspoloženja) , objekt za odlaganje poljoprivrednog alata, bila je na parceli i sjenica po kojoj je rasla raskošna penjačica i u kojoj se je u ljetnim mjesecima provodilo najviše vremena. U snježnim zimama , u saonicama s konjskom zapregom i dječjim veseljem, do Sobočana, prisjeća se tih doživljaja Igor Bilandžić.

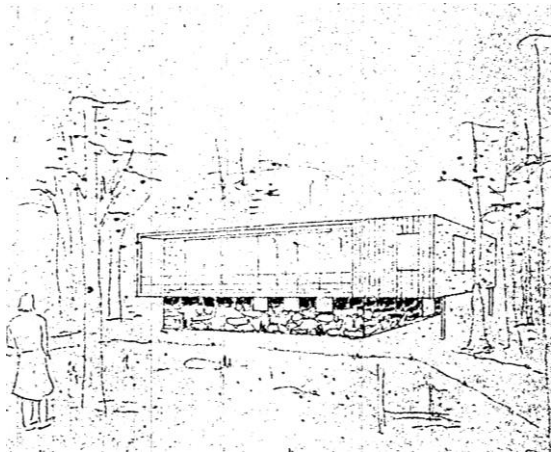
Projekt kuće napravio još kao student, pa ga je malo korigirao, odbacio dugački balkon i potez otvora na katu (vidi se na perspektivnom crtežu), i napravio sitne korekcije u tlocrtu prizemlja. Izvođenje je dobro organizirao, niz izvođača za pojedine radove, te uz pomoć prijatelja i rodbine, posao 'u rekordnom roku priveo kraju (1953/54), ali po nekim nacrtima čini se i kasnije(1958?). Kako je obitelj Rubetić u vrijeme poljoprivrednih radova upošljavala i do dvadesetak radnika , prizemlje i natkritu terasu su imali kao 'menzu'. Neko vrijeme su imali i kućnu pomoćnicu koja je kuhala i živjela s roditeljima. Hrastovim stubama (18,5/25cm) na kat,gdje je još jedan dnevni boravak, kuhinja koja se nikada nije koristila, dvije sobe, garderoba i kupaonica. Ukupno P= 71 +97 m2 = 168 m2 na parceli od 1321 m2.

37

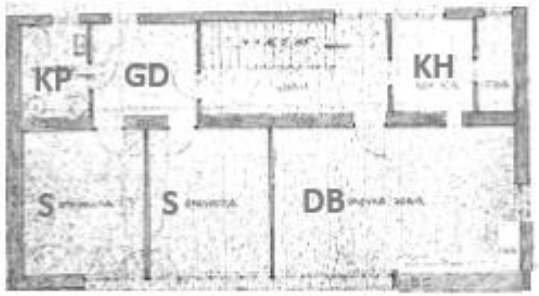
Na zapadnoj strani na katu su veliki otvori i to ponajviše iz rezona vanjskog oblikovanja, na spavaćim sobama jedan isti, drugi veći od otvora boravka- 'oni su tako veliki ne zbog funkcije, nego da se postigne ravnoteža' kazao mi je Rubetić, a na to ga je naveo malo stariji kolega Žerik (Zvonimir .Jurić) .Stolarija krilo na krilo, drvene rolete, grijanje kaljeve peći na drva, ravni krov ljeti jako vruće. Krešo je kratko nakon izgradnje kuće živio s roditeljima, a kasnije bi dolazio samo u posjete,u neki drugi bioritam, opuštanje u vrijeme berbe, kolinja i raznih feštanja , slavio je 14.II rođendan. Roditelji su tu živjeli do smrti, otac do 1977. majka Milka-Ljudmila, češkog porijekla Svoboda, do 1995., potkraj života je boravila uglavnom u prizemnoj etaži.

U oblikovanju, Rubetić bio je inspiriran temom 'dolje kamen/gore žbuka',kao što je kod Albinija, Kuća Meixner u Zagrebu, ili ranije kod Loosa, Tristan Tzara u Parizu a čini se da je ponajviše sličnosti bilo s Ljetnom Kućom Einwalter (Kazimir Ostrogović Malinska , 1938). Izduženi korpus kuće je razbijen u dva, donji tamniji, sivkastosmeđi kameni i tamno obojana tri stupa, pa izgleda kao da je gornji svijetli volumen 'oslobođen težine i lebdi'.
Ova je kuća uz Vitićevu Vilu u Splitu, jedan od prvih primjera naše moderne obiteljske kuće iza 1945. Kuća Vida Galovića u Vugrovcu je moguće prva?

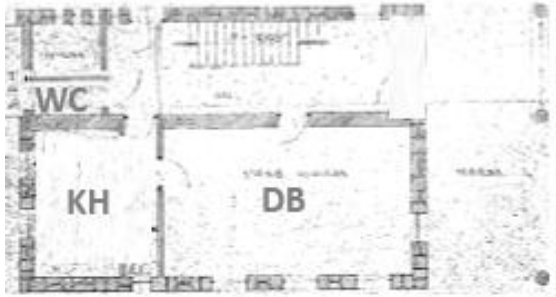
Rubetić je bio sinonim za Biro 'OSNOVA' od početka1959/60 u Kutini do mirovine 1985, podružnice i uredi u puno gradova, i u Munchenu, centrala u Zagrebu, prvo u Amruševoj , poslije u Adžijinoj ulici, 150 inženjera, 213 zaposlenika na vrhuncu. Krešimir Rubetić, direktor, Anđelko Bilandžić,pomoćnik, mnoga poznata imena su tamo bila neko vrijeme, Nikola i Ines Filipovići, Dubravko Radošević, Mladen Anđel, Radovan Tajder, od kolega znanaca tamo su bili Boris Radovan, Jasna Koružnjak, Vlasta Binički (bio sam kod nje zbog jednog statičkog računa). Firma je dobro poslovala, poprilično zarađivali, puno kolektivno putovali Austrija, Čehoslovačka, Grčka, Turska, 1969. brodom 'Jadran' 14 dana po Mediteranu do Barcelone, na Nuovo Campo , Španjolska –Jugoslavija 2:1. Napravili su Odmaralište firme kod Uvale Scott. Krešo je vozio crni FORD Taunus, bio sjajni manager, poslovno korektan,organizirao velike građevinske fešte sa 50-60 uzvanika,proslave rođendana, druželjubiv, zabavan, jako galantan u društvu, 'do zla boga ganjao žene', a onda se je vezao za Božicu (1950), službenicu iz biroa, koja je imala iz prvog braka dvoje djece , svi su mi kazali da je bila prelijepa, vjerujem da je još uvijek, nisam je sreo, pričali smo samo telefonom, otvorena srdačna i neposredna.

OK Rubetić,prvi projekt,1952

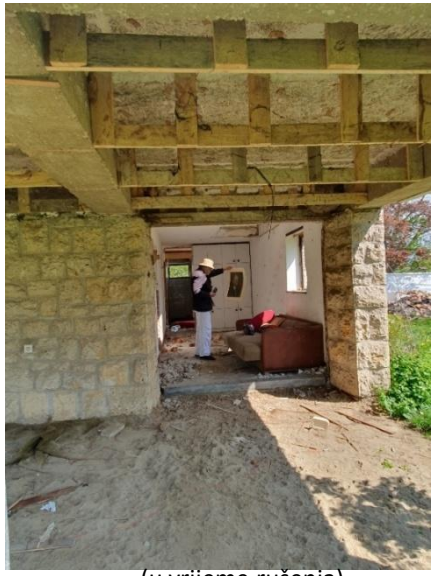
KAT

PRIZEMLJE

KREŠIMIR RUBETIĆ: OK RUBETIĆ , Savska 21, 1952-58 (izuzetno primjerena i didskretna ulična ograda!)

(u vrijeme rušenja)

(u vrijeme rušenje)

(pečenje rakije-Ignat Medvešek i Krešo Rubetić)

CRKVA SV.PETRA APOSTOLA ,1831

A.B.DVOJNE KUĆE UZ LONJU

ANĐELKO BILANDŽIĆ: DUBROVAČKA ,DVOJNE KUĆE , 1970.

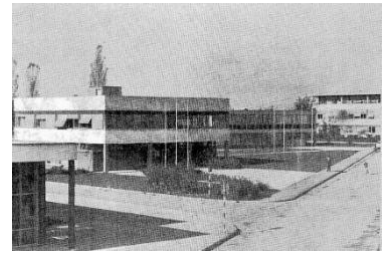
PUMPA ZA NAFTU-Ivanić Grad, 1963

DOM ZDRAVLA-Biro OSNOVA, 1960.

KNJIŽNICA S KINO-DVORANOM 1965.

MODERNE GRAĐEVINE Biro OSNOVA

ANĐELKO BILANDŽIĆ: INA RADNIČKI HOTEL,1971

Imanje u Sobočanima Rubetić je 1995. prodao našem slavnom skijašu Ivici Kosteliću. Kuću je namjeravao pokloniti Ivanić-Gradu za gradski muzej, kazao mi je kad smo jednom davno telefonski razgovarali. Kasnije je ipak odluku promijenio i kuću ostavio supruzi. Kupio ju je 2021. nakon sedam godina prodaje, Rajko Tomić lokalni poduzetnik za 170.000€ . Kuća je bila pod zaštitom III kategorije,ne znam što to znači, jer su ishodovane sve dozvole za legalno rušenje i gradnju nove kuće za kćerku po projektu arhitekta Mario Kveža. Razgovarali smo, i dobio sam dozvolu posjetiti kuću koju su tada već započeli uklanjati.

Rušenja slavnih i značajnih obiteljskih kuća 'ima svoju tradiciju'. FLW:Robie House je trebala biti srušena kao i LeC:Vila Savoye koju je ministar Malraux u zadnji čas spasio nakon velikih apela arhitekata i kulturne javnosti po svijetu. Poznatu Graves: Snyderman House, USA, zaštićenu kuću je uništio požar koji je podmetnuo novi vlasnik da bi oslobodio teren. Lošu sudbinu je doživjelo i više kuća slavnog Paul Rudolpha, tri su 2007. srušene (T.sagrađena 1941, C.sagrađena 1956,M.sagrađena 1972), a Biggs Residence iz 1955. vršnjakinja Kuće Rubetić , vrlo slične kompozicije , a i sudbine- srušena je 2021. Sve su one bile pod zaštitom, vođeni su poslije sudski postupci, no bez efekta. U jednom slučaju sudac je dao tumačenje 'neka kuću kupi onaj tko je želi štititi, pa neka je onda štiti koliko hoće'. (Kod Paul Rudolpha sam radio osam mjeseci, pa mi se ponekad učini da sam uz dobre stvari, pokupio i nešto od ove njegove 'loše karme', nekoliko mojih realizacija je srušeno, tamo gdje sam najmanje očekivao). Kod nas je Kuća Matulja Vulinovih 2016. srušena 1 dan prije nego što je trebala nastupiti trajna zaštita, ali dugoročno, ne vjerujem da bi je i taj jedan dan spasio. (Otkud kod ljudi, umjesto da grade i nastave građenje, tako snažan poriv za rušenjem? Mumford u 'Grad u Historiji' navodi primjere u Mezopotamiji kada su osvajači do temelja razorili osvojeni grad i ponovo sagradili gotovo isti takav. Colosseum je sve do 1749. bio rimski 'kamenolom', gotičke katedrale su jedva izmakle rušenju nakon francuske revolucije, ikonična zgrada FLW Larkin Buffalo je srušena 1950. i od tada je na njenom mjestu parking, srušen je i slavni FLW Hotel Imperial u Tokiju 1967. da bi se napravio novi puno veći.)

Bio je dan pauze (20.IV,2023) na radovima uklanjanja 'objekta', prazno 'rušilište' , uklonjena je stolarija, maknuto stubište na kat i gore se ne može, u kuhinji je još drvena lamperija, bijele pravokutne pločice i jedna viseća lampa, u boravku skinut drveni podgled kao i na vanjskom trijemu,na jednom zidu žbuka u rumeno smeđem koloru, kaljeva peć na drva još je tu, dva su zida u kamenu, kao izvana cijelo prizemlje, doveli su kamen iz dalekog Bizovca i ondašnji vješti zidari ga lijepo posložili, od namještaja samo pohabani kauč s nabacanom kramom, među kojom su dvije bačene slike,portreti možda nekih zaboravljenih predaka, a na podu u prašini, jedan je odbačeni plastični trokut kao znak da je tu nekada boravio arhitekt. Vani idila ozelenjene parcele. Kuče kroz koji dan ili tjedan neće više biti. Nova gradnja će uskoro započeti, pa će se vidjeti što je dobio, a što je izgubio Ivanić-Grad (i ne samo ovaj grad).

Doživljaju Ivanić-Grada svakako doprinosi i moderna arhitektura godina '60tih i '70tih, sve projektirano u Birou 'Osnova', arhitekti Krešimir Rubetić, Anđelko Bilandžić, Božidar Kolonić, i građevinari Ivan Križ, Cvjetko Kralj i Vlado Vuk, a izvodila GP Građevinar i Moslavina. U Dubrovačkoj ulici je napravljeno šest dvojnih katnica za zaposlenike 'Osnove' na izazovnoj lokaciji između parkovne površine i rječice Lonje. (Modernizam kuća je kasnije narušen dolaskom postmoderne kada su se na njima pojavili krovovi i krovići.

Moj prvi dolazak u Ivanić me je u jednom detalju potsjetio na Los Angeles gdje sam bio dvije decenije prije toga, i gdje sam na širokom području rasutog grada s iznenađenjem vidio mnogobrojne pumpe za izvlačenje nafte. Osim na ova dva mjesta, mini i mega eksploatacije , ovih pumpa nisam nigdje više vidio. Naftno polje u Ivaniću otkriveno 1963. jedno je od većih u Hrvatskoj, a uključuje preko 80 bušotina. Zanimljivo je svakako komparirati estetiku naftnih pumpa,industrije, budućnosti, modernističkih i historicističkih oblika.

38

KUTINA-IZOBILJE MODERNIH KUTIJA

BIRO ’OSNOVA’ (ARH.TEH.MILAN BOJKO), PET 3OK KUĆA, 1968
BIRO ‘OSNOVA’ B.KOLONIĆ: TRI KUĆE NA ‘KUTINSKOM DEDINJU’
BIRO OSNOVA INES FILIPOVIĆ: DVIJE ‘VIŠEOBITELJSKE KUĆE’
BIRO ‘OSNOVA’ NIKOLA FILIPOVIĆ KUĆA SA 6 MANJIH STANOVA

Poetičan naziv 'prisme pur' dao je Le Corbusier arhitektonskim oblicima oslobođenim povijesnog dekora, znakovlja i balasta, volumenima reduciranim na esencijalnu bit, a da je tih oblika poprilično u Kutini, zasluga je arhitektonskog biroa 'OSNOVA' i zaslužnog Kreše Rubetića, utemeljitelja, projektanta i dugogodišnjeg direktora biroa. Biro je sa više podružnica po gradovima i 200tinjak zaposlenih bio među najvećima u nekom vremenu. Jedna od lokacija u Kutini, na brijegu, blizu centra, gdje su napravljene 'moderne kutije' za tada istaknute rukovodioce, inženjere i stručnjake, nazvano je 'Kutinsko Dedinje'.

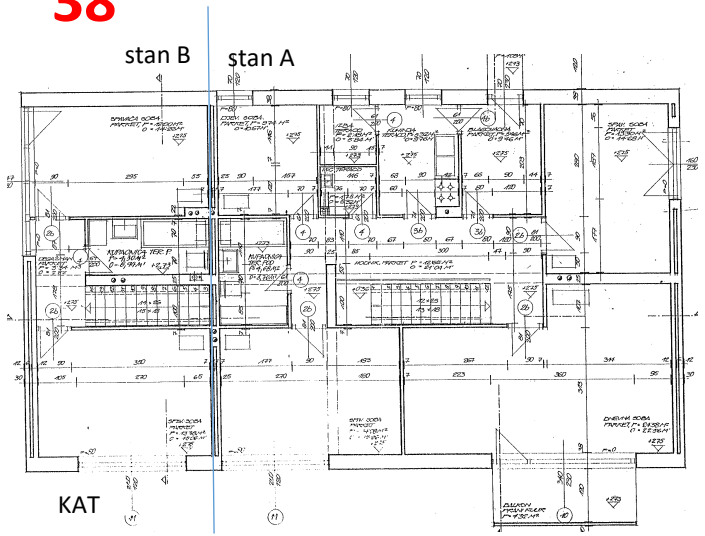
I, Za direktora PIKa Moslavina Pavla Birača je izvedena dvoetažna kuća potkraj 1950tih, da bi kroz koju godinu, kao eho 'Titovog Govora' u Splitu 1962, bila podijeljena u dva stana, prizemni i katni. Vrlo slično je oblikovana i susjedna kuća s 4 mala stana za obitelji milicajaca. Donji dio je malo uvučen tako da gornji volumen istaknuto naliježe. Za ove dvije kuće oblikovna inspiracija je mogla biti Rubetićeva kuća u Ivaniću.

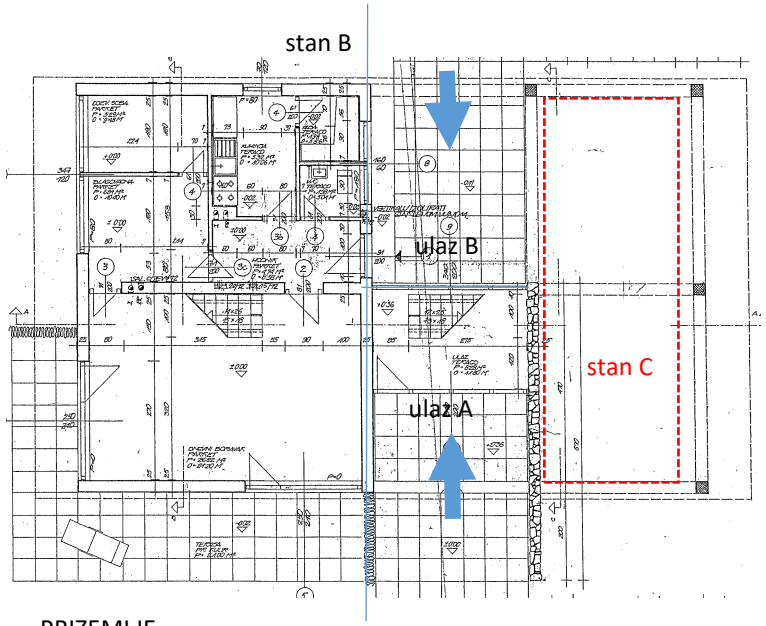
II, Potez od pet jednokatnica sa po dva veća, dvoetažna i jednim manjim stanom, izveden je na zajedničkoj parceli. U prvotnoj namjeni bile su za strane inženjere iz zapadnih zemalja koji su '60tih radili na projektu izgradnje kompleksa Tvornice umjetnih gnojiva, a što objašnjava relativno visoki standard ovih kuća, dva sanitarna čvora (tada u Kutini malo 'neobično') i s komfornom 'djevojačkom sobicom', izgleda nikada u tom korištenju (U popisu 1971. navedeno je 23.000 'sluškinja' u YU). Za cijeli sklop, zajedničko je parkiralište na početku ulice.

Projekte za ovaj sklop, naš jedinstveni primjer, je napravio Biro 'Osnova', arh.teh.Milan Bojko iz Ureda Kutina je razrađivao projekt, a tko je autor , nisam saznao, nekoliko je mišljenja da je idejni napravljen u Zagrebu u središnjem Birou Osnove. Dokumentacija pohranjena u sisačkim arhivima, je zagubljena. Ne znam što je bila inspiracija, a izdužena dva volumena jedan na drugom, mogla bi se referirati i na Rubetićevu kuću. Uzdužno uvlačenje je razlika u debljini zidova, 25-38 cm.

Strani stručnjaci su ostajali relativno kratko pa su po njihovu odlasku useljavali zaposlenici Tvornice. Tako je uselila i obitelj Štetić. Koviljka (1943), porijeklom iz Križa, iza rata sama s majkom udovicom, skromni uvjeti života, u Zagreb , đački dom Nazorova, srednja kemijska škola Klaićeva, stipendist Vojne Tvornice baruta i eksploziva iz Viteza, odlazi na praksu,tamo sreće mladića Štetića iz Vrhovina(1936-2008) isto kemijskog tehničara, simpatije, ljubav, pisma, susreti za blagdane 29.XI, i 1.V, matura, vjenčanje (1962),dobivaju lijepi stan, sin (1963) i nakon pet godina odlaze u Kutinu, oboje u Tvornicu, suprug je tehničar smjenovođa , ona u laboratorij, kćerka (1968), s njima je je i njena majka (1919-90), prvo u manji stan, pa onda 1970. useljavaju u dvetažni 'stranih inženjera' 108m2, raspoređuju se – sin (7god) u manju/djevojačku sobicu, baka (51god) i kćerkica (2god) u sobu prema ulici, a supružnici (44 i 37god) u sobu do boravka. Sve je komotno i komforno osim kuhinje s troja vrata i malom blagovaonicom, neki su to spajali u jedan prostor. Sin je sada inženjer u Tvornici, u istom odjeljenju gdje je i otac radio, s obitelji živi u kući 4 km od Kutine, kćerka profesorica s obitelji živi u Ivanić-gradu i ona nasljeđuje ovaj stan. Baku često posjećuju djeca, a ponajviše unuka Dora, studentica. Ovo bi mogla biti lijepa priča u ciklusu ‘Kako se kalio YU socijalizam’.

38

PRIZEMLJE

dvoetažni stan A-108 m2 dvoetažni stan B—102 m2

prizemni stan C -37 m2 (u prvom ga nacrtu nema, kasnije doprojektiran)

BIRO 'OSNOVA' (razrada MILAN BOJKO) : PET KUĆA S 3 STANA , Šenoina 3-5-7-9-11 , 1968

'LEBDEĆI VOLUMENI'

(garaža nema, parkiranje dislocirano)

'KUTINSKE KUTIJE'

KUTINSKO DEDINJE

stan A

III, Tri su ' kocke' jednoobiteljske kuće na 'kutinskom Dedinju'- za ondašnjeg direktora Tvornice, inženjera s međunarodnim iskustvom, Ivana Lugara, napravljena je prva, druga za inženjera Janka Heraka, i treća za inženjera vodoprivrede Nediljka Omrčena. Bile su to četveročlane obitelji, roditelji s dvoje djece, kuće slične vanjštine, ali ipak s drugačijim rješenjima. Za ovu zadnju sam vidio dokumentaciju 'Biro Osnova -Ured Dugo Selo- Projektant ing.arh. Kolonić B.-veljača 1971. Kuća Lugar je kasnije promijenila vlasništvo i podjeljena u 2 stana, jedan s rezbarijama dekoriranim ulazom u drvetu, aplikacija vernakularnog na moderno. Kuća Omrčen,na parceli od 500m2, ima suteren, visoko prizemlje i kat, svaka etaža po 90 m2. Pravo je zadovoljstvo gledati je obnovljenu u zelenilu, ali- kazao mi je Dren Omrčen '...kuća mi je vrlo draga , utkana je u moje odrastanje i na neki način me je i definirala....'to je onaj iz lijepe kuće'...na žalost, tata ju je radio za obitelj, a sada je priča spala na dva slova....moja majka i ja...zato bih je i prodao, da neka mlada obitelj uživa u njoj i neka djeca jure po njoj kao nekada sestra i ja..“ Budući kupac će sigurno biti senzibiliziran za ljepotu 'prizme pur' moderne arhitekture. Ove kuće 'kocke', osim Le Corbusier: Artisans Cube prizivaju, neke Loosove kuće i više kockolikih kubusa novijih datuma.

IV, Druga lokacija kutinskog modernizma iz prelaza u sedamdesete je u Pakračkoj i Novljanskoj ulici, nekoliko je sačuvanih dvojnih kuća, a neke su dograđene i promijenjene.

V, U Pakračkoj su i dvije kuće, prizemlje i kat sa po 4 stana različitih veličina oko središnjeg stubišta osvjetljenog odozgo s puno zelenila , no ta ugodna prostorna senzacija kao da nije bila dovoljna jednom stanaru koji je svoj ulaz 'oblikovao' u scenografiji kamenog obruba, reminiscenciji ulaza u palaču, da bi kao princ ušao u svoj mali stan. Ista ovakva kuća iz siporeksa je izvedena na Krijesnicama u Zagrebu 1965/66, i po svemu ove dvije su replike., Arhitektica je Ines Filipović, tada u zagrebačkom Birou 'Osnova'

VI, U današnjoj ulici Hrvatskih branitelja je kuća sa šest malih stanova, po tri u prizemlju i katu 2x(32+55+72 m2), razlikuje se donekle od ostalih 'ispeglanih' volumena isticanjem kostruktivnog rastera, razigravanjem pročelja, i ovo je jedini kutinski stambeni primjer koji ima zajedničku krovnu terasu. Kod Ines Filipović (V) hal, a ovdje krovna terasa objedinjuje stanare i malu zgradu pretvara u veliku kuću.Arhitekt je Nikola Filipović i jedan je ovo od njegovih mnogobrojnih projekata u Birou 'Osnova'.

Još od kutinskog modernizma obiteljskih kuća, '60tih/'70tih, sačuvane su 4 prizemnice 'siporeksice' u ulici Bana Jelačića, a kao primjer skromnih radničkih kuća je naselje , danas s puno zelenila, nazvano 'KRIJESNICE ', jer su onda bez javne rasvjete u mraku svijetlili tek poneki prozori.

(20.IV,2023) Obilazak modernih volumena kuća u Kutini, susreti, kontakti, podaci, ugođaj i doživljaj prostora, u soc-Hotelu Krapina ručak s ponude dana, grah s kobasicom, salata, palačinke, i po čaša škrleta, a 'okus' vremena kada su se gradili ovi čisti kubusi bila je i najava, na plakatu na hotelskim vratima , kroz koji dan u Domu Kulture, Koncert Stjepana-Đimi Stanića. Podsjetnik na davni boravak stranaca u Kutini, stranih inženjera uključenih u gradnju Tvornice, tada po proizvodnji umjetnih gnojiva jednoj od 10 najvećih u svijetu,bila su događanja baš tih dana, kada su neki drugi stranci, turska firma 'Yildirm Group', postali većinski vlasnici Tvornice i kada je direktora Davora Žmegača, zamijenio Adi Odabas. 'Slamka spasa'? Čuo sam, 'Kutina je nastala s Petrokemijom i nestat će s Petrokemijom'- jeli sada u milosti ili raljama međunarodnog kapitala?

Biro OSNOVA: DVOJNA KUĆA

ZAJEDNIČKI OSVJETLJENJI I OZELENJENI HAL

INES-MIĆA FILIPOVIĆ :VOK 8 STANOVA

KUTINA- projekti BIRO OSNOVA (primjereno uređeni vrt, niska ogradna živica, tamno bojano prizemlje)

zajednička krovna terasa stanara

stražnja strana kuće

NIKOLA FILIPOVIĆ: VOK 6 STANOVA

KUĆA S 4 MALA STANA

KUĆA S ‘INTERVENCIJOM’

DVOJNA KUĆA, Pakračka ulica, 1960te/rane 1970te

Biro ‘OSNOVA’ : JEDNOOBITELJSKA KUĆA ZA DIREKTORA PIKa, potkraj 1950tih /1962: 2 stana

OK LUGAR (poslije 2 stana)

OK HERAK

OK OMRČEN -1972-74

39

PETRINJA- KUĆA OD FUNKCIJE I KUĆA OD BETONA

IVO VITIĆ: OK MANOJLOVIĆ, ŠETALIŠTE K.KNEŽIĆA,, 1964
DRAGO IBLER: OK BEER, ŠETALIŠTE K.KNEŽIĆA, 1931

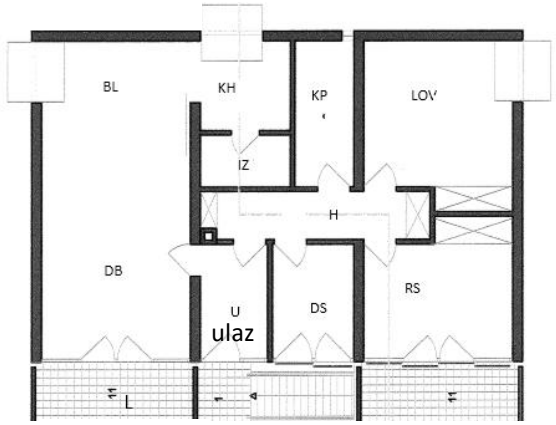
Na obalnoj promenadi Petrinjčice, 30tak metara međusobno udaljene su Kuća Beer i Kuća Manojlović. U ovom gradu nema sličnih kuća, a i kod ovih arhitekata bogatog stvaralaštva , Iblera i Vitića, ove su kuće posebne.

Sve Iblerove moderne zagrebačke vile napravljene su unutar opusa obilježenog 'u funkciji znaka' (Ž.Čorak), a ova petrinjska jbi mogla biti 'u funkciji funkcije' ,racionalne i ekonomične organiziranje sadržaja bez rasipanja kvadrata. Ova je kuća u proporciji, druge su mu 'pretile' (višak kg čini tijelo, a višak m2/m3 čini kuću 'pretilom'). Napravljena je prije pojave 'Neuferta' i 'proračunavanja prostora'. Ibler je s kućama i vilama dokaz da modernizam i funkcionalizam nisu sinonimi, osim u ovom slučaju, moguće njegovom najkvalitetnijem rezidencijalnom primjeru.
Kuća 8x12 m je katnica na parceli od 385 m2. Dolje dnevni život, na katu tri spavaće sobe, kupaonica, radni kabinet i izuzetno atraktivna loggia s pogledima na grad, ukupno 150 m2. U podrumu je drvarnica vešeraj i spremišta. Bila je projektirana za supružnike, kćerku i sina koji s 12 godina umire, i od tada se je u nasljedstvo prenosila ženskom linijom.
Petrinjski učitej Dragutin Beer s Ivanom Pejakovićem je objavio 'Rukovođ za zemljopisnu obuku u osnovnim školama' ZG, 1929. i od honorara su obojica napravili kuće uz Petrinjčicu.Dragutin i supruga Branka.Dragutinov brat Žiga Beer bio je oženjen za Olgu, Iblerovu sestru pa je on odabran za arhitekta. Ibler je dolazio, u Petrinju, ali su se više družili u Zagrebu kod Žige i Olge.Dragutinova supruga Branka je završila stručnu žensku školu, sama je kuhala, a služavka im je dolazila izvana kao ispomoć, kći Veronika bila je učiteljica, unuka Helena pedagoška ,radila u SDK,a sada je u kući troćlana obitelj praunuke odvjetnice Josipe r.Miffek-Herak.

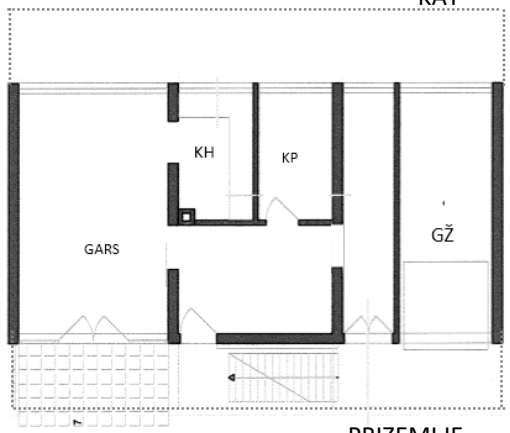
Staro poznanstvo investitora i arhitekta seže još iz godina rata, Vitić projekt radi 'pro bono' iz prijateljstva, crtao je prvo i veću kuću s 4 polja, unutrašnjom vezom prizemlja i kata, ali nedostatak sredstava i limit kredita je sveo na ovu mjeru, od tri polja. Bilo je i nekoliko rješenja na više lokacija . Prvo , drveni objekt s kosim ('alpskim'!?) krovom trebao je biti na samom ušću Petrinjčice u Kupu, drugo je bilo u samom Centru, a konačni izbor je uz rječicu sa slapovima, na parceli pokraj stare Munjare (sada u obnovi).

Kuća je napravljena za četveročlanu obitelj, otac tada direktor poznatog 'Gavrilovića', majka upravitelj odjela u Sisačkoj Banci i dva sina 16 i 10 godina. Vitić je odabran za projektanta zbog dugogodišnjeg poznanstva i prijateljstva koje seže još iz doba rata, projekt je radio pro bono bez honorara, a Manojlovići su bez prigovorno slijedili arhitektove ideje (koliko su financije i krediti dozvoljavali). Vitić je bio angažiran i kod izbora izvođača.

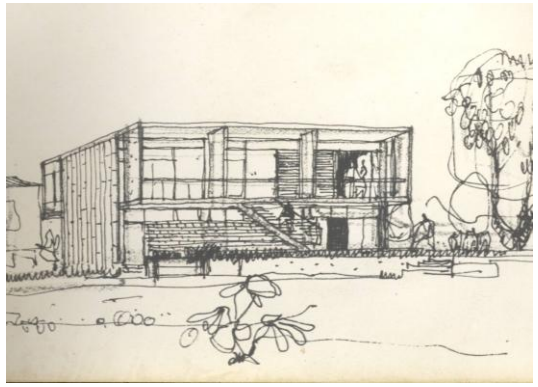
Na katu glavni stan , oko 100tinja m2, u prizemlju 60tak, garaža i pomoćne prostorije, praonica, drvarnica, da bi se ipak preuredile u manji stan, gdje se je kasnije stariji sin sa suprugom i dvoje djece smjestio. Na kući su pri otvorima napravljeni klizni panoi, teški drveni (eho Laginjine), prozorska krila s horizontalnom rotacijom oko srednje osi(danas se takovi okovi teško nabavljaju), u prizemlju je opeka. Od linoleuma u boravku se je odustalo, kao i koloriranja u loggiama , verandama,kako su ih zvali. Ravni krov ,često ‘bolna točka moderne gradnje’, ovdje je dobro izveden . Imajući na umu poglede s Iblerove loggie u susjedstvu, razmišljam dali je ovdje boravak mogao biti na drugoj strani, tako da uz južnu orjentaciju i sunce, dobije s istočne strane vizure prema centru grada?.

KAT

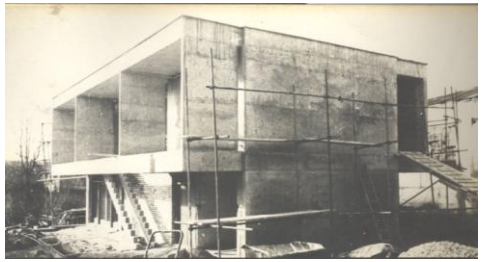
PRIZEMLJE

CRTEŽ-VITIĆ

IVO VITIĆ : KUĆA MANOJLOVIĆ, ŠETALIŠTE K.K., 1964. (pred kućom je PAJO MANOJLOVIĆ i prijateljev 'Mercedes')

KUĆA U GRADNJI

KUĆA U BRŠLJANU DO 2016.

SILVIJA I DUBRAVKA PRED KUĆOM , 10.IV,2023

Ovo je jedina Vitićeva obiteljska kuća s vidljivim betonom na pročeljima. Poslije Le Corbusiera i 'beton-brute' ekspresije , Marseillesa i Indije, Vile Shodan (1951-56) , susrećemo dosta primjera 'ogoljenih' betonskih kuća T.Azuma:Tower Tokyo, T.Ando (glatki beton), L.Snozzi:Kalman CH, od betonskih bloketa P.Rudolph:Milam, M.Botta: R.s.Vitale.

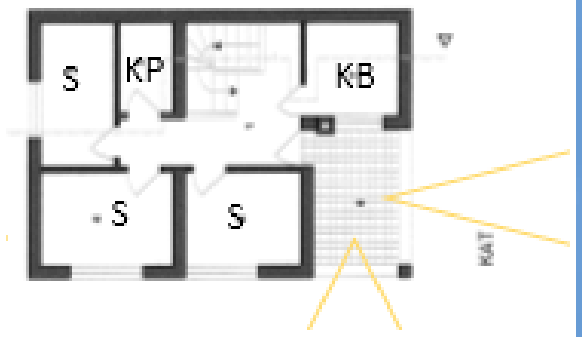
Goli beton je vlasniku davao dojam nedovršenosti , pa se je pustio bršljan da što više prekrije fasadu, rastao je sve do 2016. Tada je, ipak zimi hladna, ljeti vruća 'betonska kuća' djelomično obložena termičkom izolacijom i obojana sivom bojom betona, krovu također pojačana izolacija i stavljena vodootporna folija. Iako je kuća betonska, kod potresa (29. XII, 2020), bilo je oštećenja koja se sada, s državnim podsticajem, saniraju po projektu Mie Mandić dig.

Vlasnici su uvijek bili jako zadovoljni komforom, rasporedom prostorija, a 'ženski dio osobito ugrađenim ormarima', jedino 'garaža je mogla biti malo veća', kažu. Na slici iz 1964.'Mercedes' (š=180 cm) je bio od Pajinog prijatelja iz Petkovca ,njihovog rodnog sela, danas s 15 stanovnika je u sastavu grada Petrinje. Prijatelj je tada bio u Londonu u diplomatskoj misiji. Direktora Manojlovića je vozio šofer službenim vozilom, kako je to bio običaj, a njihovi privatni obiteljski auti bili su, prvo 'fićo' (š=138), pa VW 'buba' (š=158), Yugo (š=155), Moskvić (š=155), Opel Kadet (š=158)....sada je pred garažom Tojota (š=175). Vitić je vozio Alfa Romeo (š=156). Ovdje je garaža širine=230 cm, uistinu uska i komforna jedino za 'fiću'!
'Vitićevski pristup na kat' stubama preko glavnog/južnog pročelja, javlja se u više projekata, prvi u Remetama, 1945. Moglo bi se spekulirati i povlačiti paralela s tradicijskom 'hrvatskom korabljom' ovog kraja, stubama preko ganjaka u kuću, izbačeni gornji stambeni kat, dole gospodarstvo, no nisam siguran da je Vitić time bio inspiriran. Tripartitna kompozicija kuće mogla bi pak, prizvati neke zagrebačke primjere kao Ibler:Bauer, Cota:Botteri ili Gomboš/Kauzlarić:Spitzer.

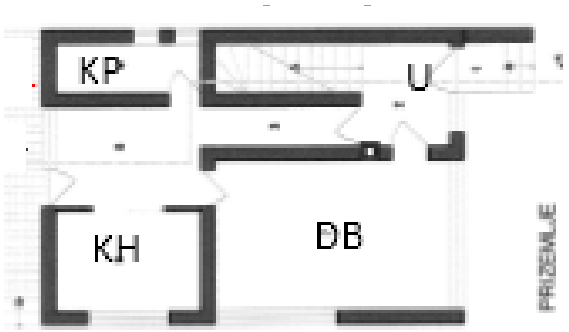
Deda Pajo, lovac, postavio je trofejno rogovlje u loggiama, a imao je i lovačku sobu.Baka Jovanka je skupljala umjetnine petrinjskih slikara, lijepo su postavljene i stvaraju ugodan ugođaj u dnevnom boravku . Od slika posebno su zanimljiva ulja Petra Salopeka, njihovog kućnog i dobrog prijatelja. U jednom posve modernističkom i originalnom stilu, mješavinom apstrakcije, neo op-arta i figuracije ('faza mrlja') napravio je seriju slika od kojih su tu na zidu Kupačice i Portret Paje Manojlovića ulje 39 x 42 cm. Slika je bila izlagana na izložbi jugoslavenskih portreta u Tuzli, 196). Ovaj slikar svakako zaslužuje puno veću nacionalnu pažnju. Petrov sin Davor Salopek je naš poznati arhitekt,zaljubljenik u tradicijsko, narodno graditeljstvo, posavsku drvenu kuću,čardak, imenovao je u opće prihvaćeni naziv 'hrvatska korablja', kojom je često inspiriran kod projektiranja obiteljskih kuća. Objavio je nekoliko knjiga, još uvijek radno aktivan, vodi biro i projektira. Više puta smo zajedno odlazili u Gozd Martuljak na Kongrese 'Alpe-Adrija' , kćerki sam mu Zrinki bio mentor na diplomi, dobila je odličan, i kćerka mu je Zora arhitektica, a Dora dizajnerica-likovnost djeda Petra se prenosi. Čuo sam i za mogućnost da se napravi Galerija Petra Salopeka, što bi ovaj grad još više obogatilo.

Kuće su i materijali i ljudi koji ih osmišljavaju i oni koji ih koriste, koji vremenom ‘putuju’ njenim prostorima. U Iblerovoj kući bili su Dragutin Beer i supruga Branka, kći Veronika r.Beer-Vučićević , unuka Helena r. Vučićević- Miffek , praunuka Josipa r.Miffek-Herak (1973), u Vitićevoj, bili su Pajo Manojlović (1922-2003), Jovanka (1926-2017), sinovi Drago (1948-2008), Siniša (1954), nevjesta Dubravka (1964), unuka (1988), unuk (1985), djeca Drage i Dubravke.... Petar Salopek (1909-1989).

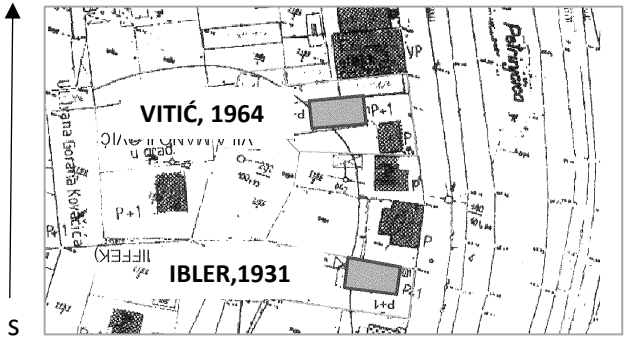
Le Corbusier 1930tih bio je 'arhitekt bijele žbuke', FLW dok je projektirao Fallingwater, kazao ‘sada ću pokazati tom Francuzu kako se radi u betonu’, a iza rata LeC ,reklo bi se s wrightovskom arogancijom uzvraća udarac i pokazuej goli beton , ‘betone brut’ čime je inicirao ‘brutalizam’ u arhitekturi . Dok je Ibler rani, Vitić u Petrinji je kasni LeCorbusier. Za lijep doživljaj Iblera i njegovog značajnog projekta obiteljske kuće, te Vitića i njegove najočuvanije realizacije obiteljske kuće, treba otići u Petrinju, na bliski susret s ta dva naša rezidencijalna primjera modernizma '30tih i 60tih.

VILA BEER-KAT

VILA BEER-PRIZEMLJE

SITUACIJA

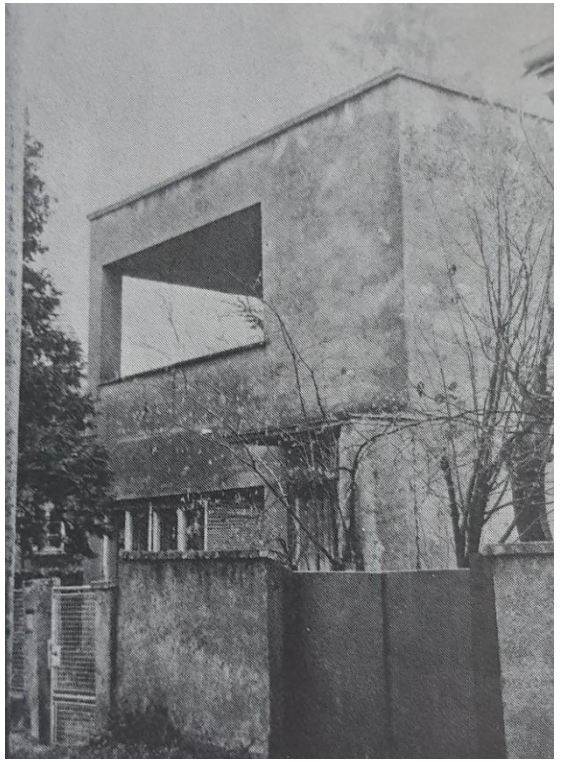

DRAGO IBLER: VILA BEER, ŠEALIŠTE K.KNEŽIĆA, 1931

foto10.IV,2023

(pogled na Petrinjčicu i grad iz loggie)

(foto nakon gradnje izvor-Ž.Č: U funkciji znaka)

SISAK- KUĆE, TLO, NEBO I RASCVJETALE TREŠNJE

STJEPAN PLANIĆ: METEOROLOŠKA STANICA S DVA STANA, SISAK, 1954
G.TEH.MATUR:DVOJNA KUĆA, GUNDULIĆEVA38/40, 1961.
STEVO MANDUŠIĆ: DVOJNA KUĆA ZA DVA BRATA, 1967
DIMITRIJE LJUCKANOV: PROTINA KUĆA, SISAK,1967
BRANKO HRS: NIZ SA 4 JEDINICE, 'DOKTORSKO NASELJE', 1971
IVO BARTOLIĆ: DVOJNE KUĆE 'INŽINJERSKO NASELJE', 1951-54 ('Arhitektura-1952/4)

Bio je to obilazak obiteljskih kuća iz godina '50tih, '60tih,ranih'70tih s obilježjima moderne arhitekture, u vrijeme kada se tlo u Sisku još uvijek nije smirilo (29.XII,'20/6,4 Richtera- 9.II,'24/2,3 Richtera), na nebu malo oblačaka i puno sunčanih sati, a oni su izmjereni na jednoj lijepoj terasi. (10.IV,2023)

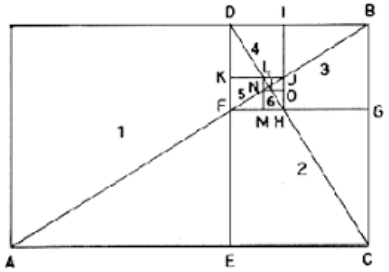
METEOROLOŠKA STANICA S DVA STANA navedena je pod brojem 391.iz godine 1954. na popisu od je 725 projekata Stjepana Planića od 1925-80. Od njega,koliko znam, jedino je FLW imao više projekata, ali i puno više suradnika.Kod Planića suradnika je malo ili ih nema, u godinama rata Bartolić, a na ovom projektu se spominje sisački inženjer ili tehničar Badanjak.
Na parceli 150 x 75 m, metereološki krug s instrumentima,do 1990te fenološki park sa 67 stabala, crnogorice i bjelogorice, ne više od tri iste vrste, tada prolaz do kuće kroz 'tunel stabala', tu su i dva povrtnjaka stanara. Na II katu manji stan i metereološki ured, na I katu stan od cca 80 m2,onda oba za metereologe, u prizemlju bile su šupe, drvarnice , nekad davno i privremeni smještaj 3-4 radnika, poslije neko vrijeme arhiva MZ i frizerski salon. Asija Pandurović nam je pokazala kuću, ovdje je od '74, u stanu na II katu, svekar Stjepan meteorolog je dobio stan, nakon potresa 'privremeno' je u kontejneru u dvorištu,. Na krovnoj terasi je HELIOGRAF svako večer se mijenja traka i očitava dnevna osunčanost. Sada u Metereološki ured dolazi izvana jedna zaposlenica, a uskoro će stanica biti automatizirana , kontrolirana preko 'home office' i biti će dovoljno samo jednom mjesečno navratiti.
Boravak na terasi je poseban, koliko zbog vizura na grad, toliko i 'veze' ove terase sa Suncem, nebom i kozmosom. (Inače krov je par puta saniran). Uz krovnu terasu, malo uvučeno prizemlje i horizontalni potez prozora prizivaju LeC modernitet kuće i obzirom na prijatni obilazak, ovo je jedan od Planićevih, meni dražih projekata.

Kao Asja i drugi stanar je u kontejneru, na tome je stalo, obnovi ni traga, a ni elaborat još nije napravljen- (III,2024).

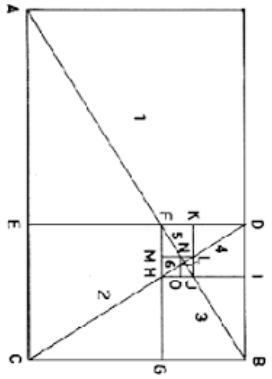
DVOJNA KUĆA u Gundulićevoj ulici 38/40 po projektu biroa 'Budućnost' Petrinja (projektant građ.teh,Matur?) dva građevinska poduzetnika Đuro Muhar i Josip Posedi su podigli su kuću 1961. za svoje dvije familije. U suterenu garaža, 'prizemlju' dnevni život, na katu tri sobe i kupaonica. Od '72. ovdje je obitelj Rađenović, u susjedstvu obitelj Lenčić. Ravni krov nije nikada procjedio, a prije 15 godina su ga termički pojačali. Na pročelju je zamjetan Planićev utjecaj.

DVOJNA KUĆA ZA DVA BRATA. na jednoj strani (#1) projektant Stevo sa suprugom Ljubicom, zaposlenicom u fotostudiju, a na drugoj strani (#3) brat mu Ivan Mandušić ekonomist sa ženom Katicom. U susjedstvu, u istoj ulici (S.Kerepa#15) obiteljsku kuću je 1968. podigao Vojo Tadić, građevinski tehničar „bivše vojno lice, građevinske struke, došao iz Srbije sa sinom Zoranom iz prvog braka", je li po svom vlastitom projektu ili po projektu Steve Mandušića, ne znam. Kuće su slično oblikovane, a o funkcionalnim rješenjima, o sadržaju, nemam podataka. Ostavši udovica, Katica se udaje za Voju. Prvi studentski referat navodi "jedna polovica bila je prazna, a u drugoj polovici 93 godišnja Ljubica Mandušić jako oslabljenog sjećanja", a drugi da na #15 živi Vojin sin sa suprugom, a Katica i Vojo na #3, spominje se i detalj " da je na krovnoj terasi bila klupa gdje bi u ljetno doba Katica i Vojo navečer sjedili i gledali svjetla grada". Kod mog obilaska obje polovice su bile prazne, na #1 neki radovi, a na #3 zelena naljepnica "UPORABLJIVO s preporukom sanacije pukotina žbuke i fasade, popravak dimnjaka". Zanimljiva je ulična slika kuće, sjeverno pročelje,, kroz 'vibraciju'konstruktivnih elemenata, otvora i parapeta , a privlačnost pročelja sam pokušao 'protumačiti' čak i 'traženjem zlatnog reza'. Stevo Mandušić bio je građevinski tehničar, zaposlen u velikoj sisačkoj građevinskoj firmi 'Graditelj'.

PAROHIJSKA KUĆA je projekt Dimitrija Ljuckanova (diplomirao 1948.u Zagrebu, kratko vrijeme u Zenici, pa značajno arhitektonsko djelovanje u Sisku , 'Graditelj',neko vrijeme tehnički direktor, pa Biro 'Sisak' gdje su radili i arhitekti Branko Hrs i Boro Stambolija, poslije ima vlastiti Biro, kćerka, arhitektica Nadežda Ljuckanov je također odabrala očevu profesiju . Ljuckanov je napravio dosta projekata ,a jedan od onih koji su sačuvali vrijednost njegove modernističke pozicije, je Parohijska kuća.

m:V = V:(m+V)

(cca ‘zlatni rez’)

VOJO TADIĆ:OK (S.Kerepa 15)1968

STEVO MANDUŠIĆ: DVOJNA KUĆA, S. Kerepa 1/3 , 1967 (gornji malo istaknuti dio u ‘proporciji zlatnog reza’?)

RAFINERIJA SISAK (OD 1927)

Visoke peći 2 i 3, druga polovica XX. st.

ŽELJEZARA SISAK (OD 1939)

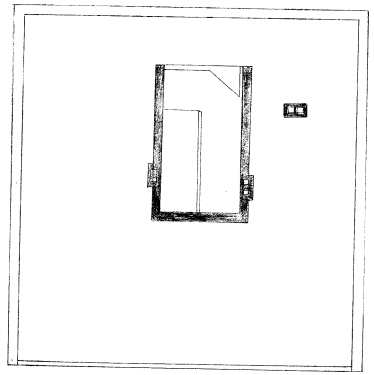
S arhitektom je paroh Boško Bogunović (1911-69) bio prijatelj, slijedio je i ispoštovao njegov projekt, kod gradnje Parohijske Kuće. “Crkva pravoslavna bila je 1941. zapaljena, sveštenik ubijen u Jasenovcu, dvorište su oduzeli i napravili zgradu. Paroh je 1960tih isposlovao da se u vrtu koji je poklonio Đuro Garibaldi (Hrvat), kao obeštećenje napravi parohijska kuća, zgotovljena 1967. Paroh sa ženom i tri kćeri se uselio, ali je živio samo godinu dana do smrti, njegova obitelj do 1974. Živjeli su jako skromno, siromašno i skladno.U neko vrijeme bilo ih je desetero u kući, dvije udate sestre, muževi, djeca i stalno sa njima ostarjela očeva tetka. Bili su jako zadovoljni kućom, funkcionalnim rasporedom, izvedbom i oblikovanjem. Na krovnu terasu ,jako strmim stubama ,su se penjali samo sušiti rublje, nije prokišnjavao tada , tek puno kasnije. Na katu dvije spavaće, dnevna soba, kuhinja i kupaonica, u prizemlju, soba, ljetna kuhinja u kojoj se je uvijek kuhalo, praonica, drvarnica, a u vrtu, u povrtnjaku se je uvijek radilo. Grijali su se na kaljeve peći. Originalno je kuća bila svjetlo plave boje, sada je žute. U kuću je poslije uselio paroh Petar Oluić,u vrijeme rata tu su bile smještene izbjeglice, od 2012.paroh Veselin Ristić, Nemanja Đurić paroh od od 2023. nije mogao, jer je potres 29.XII, 2020 oštetio kuću. Prilikom mog obilaska kuća je bila zatvorena, na vratima žuta naljepnica: “proveden je brzi pregled- PRIVREMENO NEUPOTREBLJIVO-potreban detaljni pregled-potrebne mjere hitne intervencije“, još uvijek stanje je nepromijenjeno, predstoji još duga papirologija i projekt, i očekuje da dogodine (2025) krene obnova. Kuća je na početku ulice s puno japanskih trešanja, u vrijeme našeg obilaska divno rascvjetalih (kao u zagrebačkoj Šulekovoj), Silvija je oduševljena.

NIZ S 4 JEDINICE poviše 'Doktorskog Naselja', projekt iz 1970.realizacija 1971. arhitekt Branko Hrs (koji je isprojektirao pola Siska , kaže Andrija Mutnjaković , prijatelji još iz osječke mladosti, Kod Hrsovog oca geodeta bila je knjiga Sovjetski Konstruktivizam koja ih je oba uputila ka Arhitekturi . Hrs je bio na puno stručnih putovanja, u Rio de Janeiru je sreo Oscar Niemayera, a u Nizozemskoj stanari su ga jednog niza proveli kroz kuću i pokazali nacrte. Bio je time toliko impresioniran da je u Sisku po povratku isprojektirao ovaj niz za tada 'bolju klijentelu', direktora Rafinerije, Željezare, gradskog lista'Jedinstvo' , direktora 'Graditelja', od čije kćerke je arhitekt Želimir Vujnović kupio stan prije 16 godina i uselio sa suprugom i tri sina/ P+K= 120 m2 + garaža. Veliki je kompliment originalnom projektu da nije bilo intervencija i prepravljanja. Arhitekt je sačuvao i jedan lijepi 'citat' keramičkog opločenja. Susjedi prepravljali,no jeli uvijek i na bolje? Priča o inspiraciji, navodi na 'holandski doživljaj' krovne linije, ali i na nadolazeće arhitektonsko vrijeme strukturalizma ,usitnjavanja i repetiranja , kaona i postmodernističku blagu evokaciju krovova. (Za komparirati je Maretić-Ivanović: Niz Voćarska,ZG, 1964).

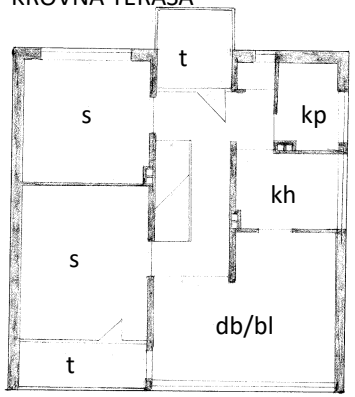
NASELJE INŽENJERA , deset dvojnih kuća na 1 hektaru ,na jugu grada za stručnjake Željezare, malo i preblizu Željezare, nije moderna arhitektura, kako bi se moglo zaključiti iz naslova pod kojim je projekt prikazan u časopisu ‘Arhitektura’ – INDUSTRIJSKO STAMBENO NASELJE U NOVOM SISKU. Arhitekt Ivo Bartolić je u Sisku ostvario zapaženi opus moderne arhitekture, no za ovo naselje primjereniji naziv bi bio 'Obrtničko Naselje' obzirom na izvedbu, oblikovanje i tradicionalni koncept s podrumom/vlažni prostor i kosim potkrovljem/mračni prostor- što su česte modernističke kritike tradicionalizma . Diskutabilno je i funkcionalno rješenje tlocrta. Dvije spavaće sobe nisu dovoljne za četveročanu obitelj, a prostora ima, SP=DB, balkon na sobi, DB odvojen od vrta,stube nezgodne, parcelacija i vrt sa žičanom ogradom nije prihvatljiv.. Za Inženjere , ljude 'futurističkih zanimanja', bi se očekivao svakako modernistički izgled naselja , barem kao kuće u ZG Cvjetnom naselju 1939. ili ovdje Dvojna Kuća u Gundulićevoj . Iznenađuje da je Inžinjersko Naselje izgrađeno u duhu tradicionalne arhitekture, dok je Parohova Kuća, na kojoj bi se očekivao tradicionalizam, izgrađena u duhu moderne arhitekture. Zašto se je ‘Arhitektura’ odlučila popularizirati arhitekturu Inžinjerskog Naselja, a ne druge izuzetno moderne Bartolićeve projekte, ostaje za istraživati,

Ovo naselje ukazuje i na arhitektonsko raspoloženje tog vremena - afirmativno je prikazan u stručnom časopisu 'Arhitektura', što je na određeni način bio i 'preporuka' kod daljnjeg građenja.Naslov ‘Industrijsko stambeno naselje u Novom Sisku ne izražava bit, jer bi pridjev ‘obrtničko’ više pasao po dojmu. Gledajući na Sisak sa terase Meteorološke stanice, takvih kuća ima porilično. Istom, Bartolićev projekt, modernistički VOK nije publiciran?
Posjet Sisku je nadopunjen obilaskom, šetnjom centrom , pogled na 'moderne Bartoliće', ex.Trgom Moše Pijade ,obalom Kupe, pokraj odljeva Gričkog Matoša (nije li Kožarić mogao napraviti neki original za ovdje) , ručak u *Restoranu* Trica (Kod *Tysona*) , blizu Inžinjerskog Naselja, vožnja pokraj Željezare, i pokraj Rafinerije, koje otploviše u povijest, ostavivši pitanje- kako objasniti/opravdati odlazak industrije i opadanje broja stanovnika G.1991:općina 84.348, grad:45.792 (Hrvata 58,6%,Srba 23,6%, ostali17.8%) –G.2021:općina 40.121, grad 27.859 stanovnika.

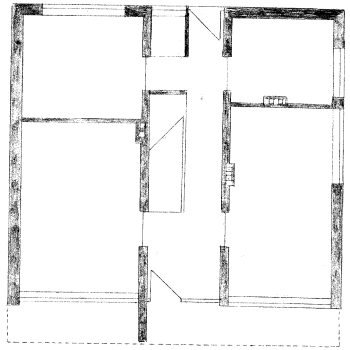
TREŠNJE CVATU , A VRIJEME PROLAZI U SISKU.

KROVNA TERASA

KAT

PRIZEMLJE

DIMITRIJE LJUCKANOV: KUĆA PAROHA Jurja Križanića 1, 1967 (istočno/sjeverno pročelje)

foto 10.IV,2023.

IVO BARTOLIĆ- VOK ZGRADE U SISKU
(modernizam!!-comp.Inžinjersko Naselje?)

(u originalu svjetlo plava, sada žuta boja)

(u vrijeme rascvalih japanskih trešanja)

40

sp veća od db=?

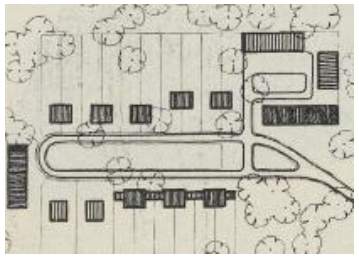
dvije spavaonice!

funkcija=?

PRIZEMLJE

oblikovanje=?

PLAN NASELJA :SLAVKO ŠIMATIĆ

objava ‘Arhitektura’=?

IVO BARTOLIĆ: ‘INDUSTRIJSKO NASELJE U NOVOM SISKU’, 1951-54’

geografska širina: 45° 29’ 20”. geografska dužina: 16° 22’ 40” nadmorska visina: 98 m, najviša zabilježena temperatura **40,0°C, najniža -25,0°C**, godišnje dana s maglom 82, sa snjegom 46, s mrazom 81, padalina 872 mm, stupanj naoblake 6,3 , a sunčanih sati godišnje je 1925

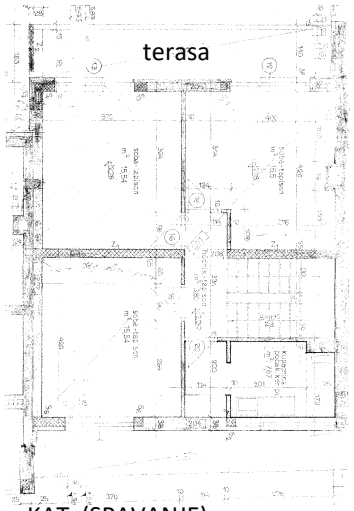
HELIOGRAF NA METEOROLOŠKOJ STANICI MS NA ZELENOM BRIJEGU

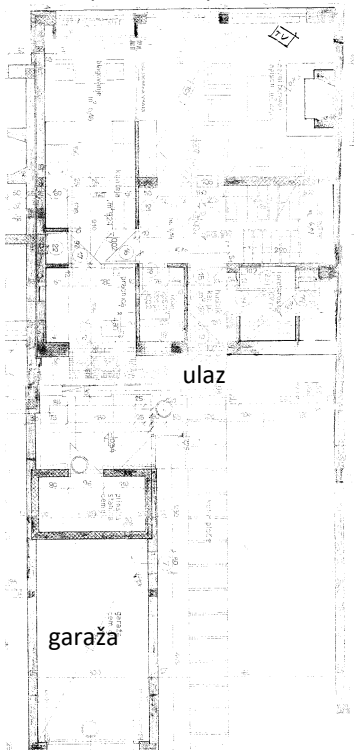
STJEPAN PLANIĆ & arh/teh.BADANJAK: MS
2 stana +MS Zeleni brijeg 20 1953-56

MATUR Biro ‘Budućnost’ Petrinja,
D.KUĆA Gundulićeva 38/40, 1961

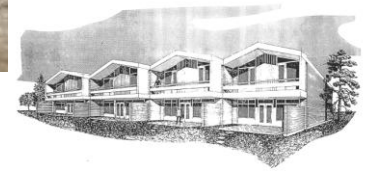
KAT (SPAVANJE)

PRIZEMLJE (DNEVNI ŽIVOT)

BRANKO HRS : STAMBENI NIZ,UZ DOKTORSKO NASELJE , 1970. (ulična strana)

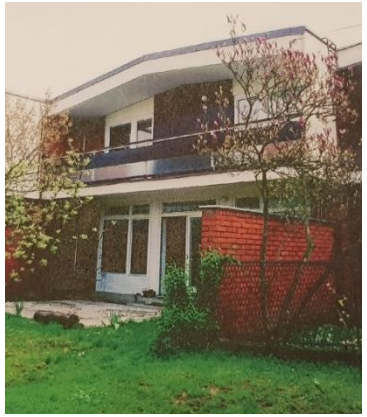

pogled iz vrta na niz

panoramski pogled pred nizom

pročelje prema vrtu

41

KARLOVAC- RIJEKE, KUĆE I NEBODERI

MILAN BIJELIĆ: KUĆA ZA MAJKU , 1964.
MILAN BIJELIĆ: DVIJE KUĆE NA GAZI ,1960TE
MILAN BIJELIĆ: OK ERDELJAC, OK GAŠPAROVIĆ ,SENJSKA ULICA 110a, 1967-69
ŽELIMIR ŽAGAR: NIZ KORANSKO ŠETALIŠTE ,1967.
IVAN MARADIN: OK PAVUN, 1972.

Kupa,Korana, Mrežnica, Dobra su rijeke, a kuće obiteljske su moderne iz godina 1960tih, ponajviše autora Milana Bijelića , neke je projektirao Želimir Žagar i jednu Ivan Maradin, sva trojica iz Biroa 'Urbanis', u kojem su napravili puno arhitektonskih i urbanističkih projekata. Drugi značajni biro karlovački bio je AGI-46. Neboderi su navedeni kao moguća stambena alternativa niskoj izgradnji, 'tamo gdje se može'.

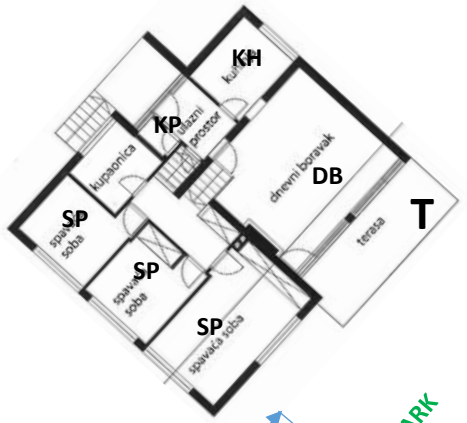
U naselju GAZA pokraj šesterokatne zgrade, su dvije jednoobiteljske kuće projekti Milana Bijelića iz ranih 1960tih,o njima je malo podataka, nacrti su zagubljeni, prvih stanara nema, a ona sjevernija, je bila mao 'pohabana' i prazna kod mog obilaska 6.VII,2017. Od susjeda sam saznao da ju je kupio jedan karlovački mesar za kćerku, ali se njoj, kćerki, kuća ne sviđa, pa je tada sve zastalo, neznam što je poslije događalo. Oblikovanje ove kuće jako asocira na 'Citrohan', a to je bilo vrijeme kada se je gledao Corbusier.

KUĆU BIJELIĆ na parceli od 700m2, arhitekt je napravio za majku, 1964. Bilo je to iste godine, 1964. kada je i Robert Venturi napravio proslavljenu kuću za svoju majku. Nakon prodaje obiteljskog imanja u Turnju, tu je preselila, dolazio bi joj i drugi sin iz Beograda, i kćerka iz Italije. Kuću je nasljedio Milan, pa njegov sin Nenad, a danas je u kući četvročlana obitelj unuka Filipa. Riješena u polunivoima, različitih visina, pokrivena je plitkim krovom, originalno u bijeloj boji, nakon kasnijeg oblaganja termičkom izolacijom boja je promjenjena, danas je jedna apšisana roza. U bazi je sitniji kamen s ponekim ubačenim većim formatom kao igra u teksturi.
Za razliku od Venturija, koji je , nakon što je majka otišla u staračk dom, kuću odmah prodao, kuća za 'majku Bijelić' obitelj je nasljeđivala i koristii do danas.

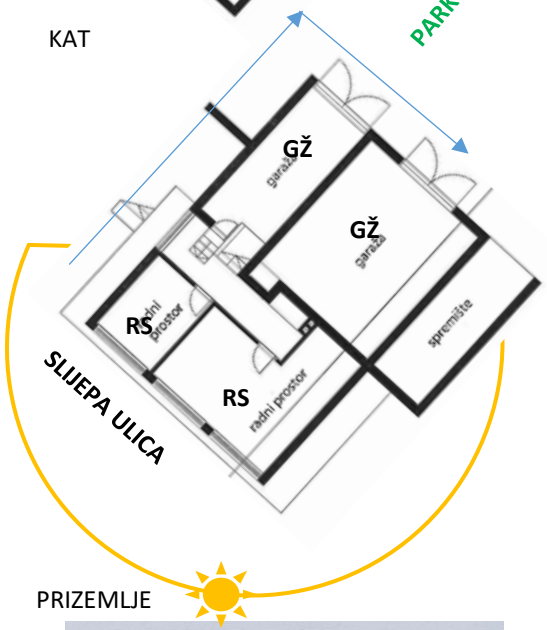
ŠVARČA,dio je grada gdje je Vlado Antolić radio regulaciju ('Arhitektura'1952/4) i tamo na brijegu je i kuća za obitelj Erdeljac, otac Josip penzionirani oficir JNA, majka i dva sina, kasnije elektrotehnički inženjeri, projekt 1967. Milan Bijelić,iskolčenje geodet Josip Saiter, majstor zidar u fušu Petar Pluščec, nadzor Franjo Škrabec, vlasnici učestvuju u gradnji, a sve je 'ručno' bez motornih alata i mješalica, u vremenima nestašice materijala. U 02:00 ujutro se išlo u Podsused da se stigne u red na utovar cementa tog dana, 'željezo' se je naručivalo mjesec,dva unaprijed, useljeno 1970. Kuća s dva stana na dvije etaže, s ravnim krovom, bilo je procjeđivanja, nije im se baš sviđao moderni oblik, ali 'bio je tada obavezan'. U izboru pozicioniranja glavnih prostorija, na osunčani jug ili na sjever sa izazovnim pogledima na grad, pa sve do Zagreba i tornja na Sljemenu, arhitekt je odabrao ovo drugo, no veliko sjeverno otvaranje je rashlađivalo kuću, imali su kaljeve peći, a u snježne dane bilo bi i metar snijega na balkonu .
Od istog arhitekta, Bijelića, je i susjedna je kuća za obitelj Gašparović -Franca domaćica , Dane, direktor poduzeća 'Bor' i stolar, sam je napravio svu stolariju za kuću. Obje su kuće dobile nove vlasnike, a OK Gašparović i novi izgled, 'tradicijski' s krovom.

Malo niže je kuća za doktorsku obitelj Pavun, napravljena po projektu Ivana Maradina, površine 406 m2 u polunivoima i s nekoliko funkcionalnih dubioza, ali zanimljivo oblikovana sa središnjim ulegnućem, leptir krovom.

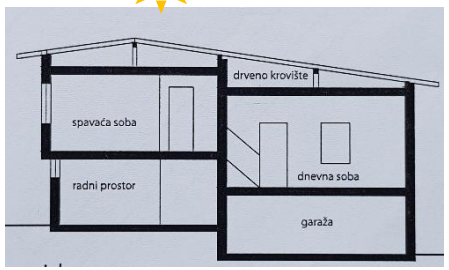
Uz KORANSKO ŠETALIŠTE tri su kuće katnice u izmaknutom nizanju (i jedna odvojena dvojna), arhitekt Želimir Žagar u suradnji s Milanom Bijelićem, 1965-67, prvi korisnici direktori karlovačkih poduzeća . Na broju #9 kod useljenja mlađa obitelj, roditelji i dvoje djece, kasnije jedno dijete preminulo, a kćerka je završila medicinu i otselila u USA, ljeti je dolazila na nekoliko tjedana, od 1989. njih dvoje sami u kući, po ljeti se koristi cijela kuća i vrt, po zimi samo prvi kat/ podaci iz g.2001.

KAT

PRIZEMLJE

PRESJEK (4 NIVOA I 4 RAZLIČITE VISINE)

Pr+Kt=180m2

MILAN BIJELIĆ : KUĆA ZA MAJKU, 1964

foto:Luka Krmpotić, 2012

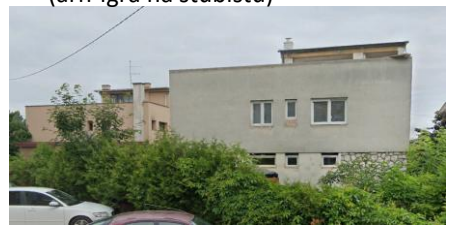
asocijacija na Le Corbusier :'CITROHAN'

(između stambenjaka i kosih krovova)

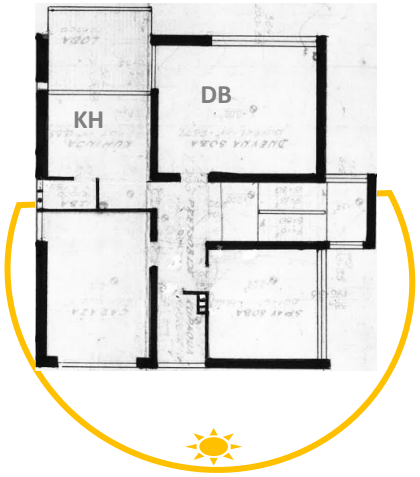
(arh-igra na stubištu)

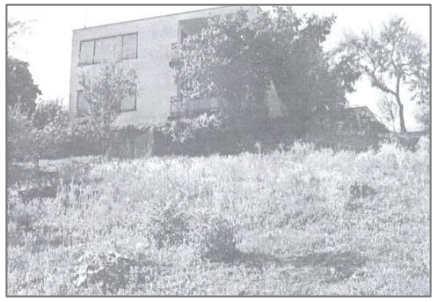

MILAN BIJELIĆ: DVIJE KUĆE NA GAZI

AGI-46 ing. PAŽIN : UDBINJA, 1967

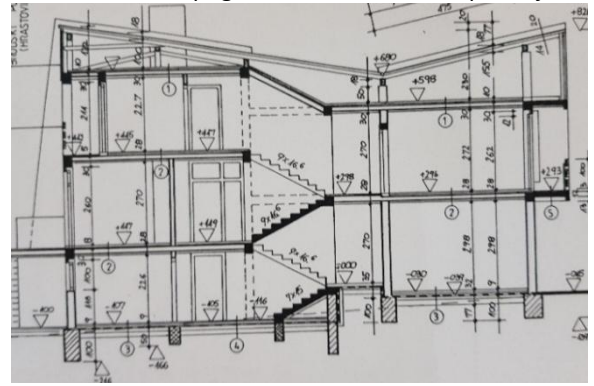
OK ERDELJAC pogled s ulice na južno pročelje

MILAN BIJELIĆ: OK GAŠPAROVIĆ 110a (*OK Gašparović je kasnije dobila krov) OK ERDELJAC, 1967-69

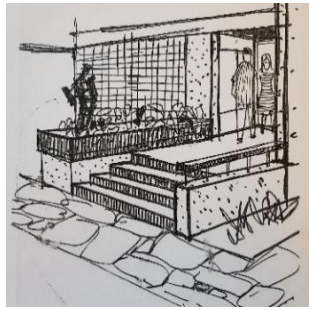

OK PAVUN pogled s ulice na istočno pročelje

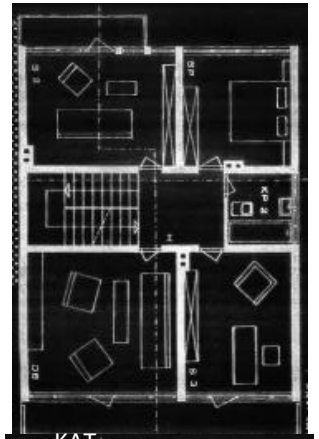

PRESJEK (polunivoi)

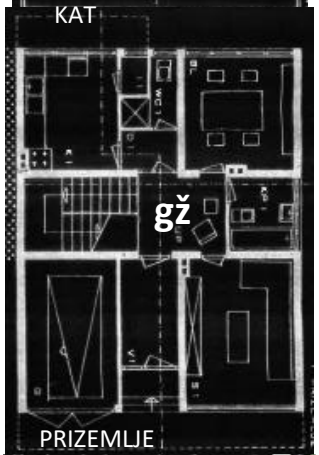
arhitektova skica ulaza
(Peter .Blake: ’postava i oblikovanje ulaza jedan od najvažnijih poteza u u rješavanju OK)’

IVAN MARADIN: OK PAVUN, 1972

KAT

PRIZEMLJE

ŽELIMIR ŽAGAR (suradnik MILAN BJELIĆ) : OBITELJSKE KUĆE U NIZU(po 166 m2), Koransko Šetalište, 1965- 67

MILAN BIJELIĆ: 1. NEBODER , 1960

Neboder na Kupi,1961-69

KUPA- ‘rječno pročelje’-RIVA’

BOŽIDAR TUŠEK HOTEL.’Korana’ 1964

(U isto vrijeme , sličan je projekt napravio i AGI-46, ing Pažin, u Udbinji).

Samo po sebi, ovo 'koransko' je korektno rješenje, ali ne u kontekstu Koranskog Parka i obale. Rijeka je u svim oblicima atraktivna, u nedirnutom pejsažu ili u naselju,u gradu kada je obala parkovno uređena ili 'urbano' definirana. No, ni rijeka niti park, svejedno, nebi trebao biti obrubljen privatnim parcelama s malim kućama, već krupnijim formatima, većom gustoćom, s više prostora, stambenog ili drugog, a u prizemlju javni sadržaji. Komforan stan u višestambenoj zgradi može biti dobra ili bolja zamjena kuće na parceli. Suprotno 'parkovnoj ' Korani, potez uz Kupu, očišćen od automobila,prometa, kontejnera i oslobađanjem prizemlja za javne funkcije, mogao bi postati , ono što sada nije, Karlovačka Riva.

U skladu s moćnim mjerama 'Zvijezde' iz 1579. i s halama industrijskog giganta 'Jugoturbine' od 9.000 zaposlenika, NEBODER u Karlovcu je dobrodošao, a ima ih. U vremenu 1960-84 napravljeno je 27 većih od 10 katova ,Luka Krmpotić je prebrojao , dodao još i jedan niži. Prvi, koji izrasta iz bloka kao i zagrebački u Ilici, je projektirao Milan Bijelić, poslije još, samostalno ili u timu, pola njih potpisuje.

Pola zagrebačkih nebodera viših od 16 katova potpisuje Slavko Jelinek 'neboderski velemajstor'. Dok je vodio zagrebački biro, podružnicu karlovačkog AGI-46, napravljeni su i tornjevi, Zapruđe,Trnsko, Siget, H.Panorama, Zagrebčanka 1969-76, Tri stambena tornja Veslačka 1969-72, dobitnici Savezne Nagrade 'Borbe' , a u prvom na 15. katu stanovao je arhitekt s obitelji. Trešnjevačka Ljepotica 1967-69 ibetonirana je s kliznom oplatom u izvedbi 'Industrogradnje', tu sam bio na praksi 1.VIII-30.IX,1968, a na vrhu ovog nebodera bio je od 1969.Jelinekov zagrebački biro AGI-46, jedan od tada većih u državi.

U Karlovcu je Jelinek projektirao stambene blokove i sportsku dvoranu. Negdje sam čuo da je projektirao i jednu obiteljsku kuću u Karlovcu, pitao sam i odgovorio mi je - 'ne u Karlovcu, nego nigdje nisam projektirao jednu jedinu obiteljsku kuću, jer sam davno zaključio, da to, od mene bolje zna napraviti četiri miljuna Hrvata'.(Što je proizvelo ovu autoironiju, nije mi kazao).

'Četiri miljuna' ih ipak nezna napraviti neboder, ali mnogi znaju da neboderi nigdje ne pašu, pogotovo ne u Karlovcu? No, kada su u neboderu pristojni'stanovi, trosobni i veći, kvalitetna dizala, osigurano parkiranje/garažiranje,a pogledi gotovo su uvijek široki i daleki, neboder postaje poželjan tip i 'radost stanovanja' ,barem je tako kod mene na Dobrom Dolu. Slično bi trebalo biti i u Karlovcu.

Karlovčani rođenjem - Radovan Nikšić, realizirao je u Karlovcu desetak važnih projekata, Miroslav Kolenz je dao neka urbanistička rješenja, Boris Magaš u rodnom gradu nije ništa projektirao , nije mi poznato ni da je Josip Vaništa crtao ili slikao nešto 'karlovačko', dok je neke karlovačke crtice je zapisao .

Pokraj slapa bio je prvi moderni, cijenjeni, karlovački Hotel 'Korana'(kao umanjenica zagrebačkog 'Internacionala')1960. projekt Božidar Tušek, 1978. Đurđa Lipovščak je uspješno dogradila , 1991.devastiran, pa privatiziran, trebao je biti obnovljen, da bi 2013. bio demoliran ,slijede protesti i peticije,zasada je napravljen restoran 'Lana Korana'- tu smo večerali , pizza i pivo 'Karlovačko'.

POKRAJ KARLOVCA I DALJE MIRNO TEKU RIJEKE, SUNCE SE PONOVO RAĐA. A MOŽDA SE PONOVO RODI I PONEKI KARLOVAČKI NEBODER UZ OBALU KORANE ILI NA RIVI KUPE S POGLEDOM NA NOVE MOSTOVE KARLOVAČKE.

42

IVANIĆ GRAD,BJELOVAR, ČAKOVEC- DOMETI MONTAŽE, PREFABRIKACIJE, URBANIZACIJE I MINIMALIZACIJE

MIROSLAV HELEBRANT: NASELJE LIVADARSKI PUT, ZG, 1955
ĐURO MIRKOVIĆ: KUĆA OD SIPOREXA, 1963 (ČIP- 1967/166)
'OSNOVA' –'GRAĐEVINAR' : KUĆE OD SIPOREXA MATOŠEVA, IVANIĆ GRAD, 1964.
'KRIVAJA ZAVIDOVIĆI' -BARANJSKA ULICA, BJELOVAR- 1964
TIPSKE KUĆE- NASELJE BARAKE, ČKAKOVEC 1964

Prvo naše istraživanje montažnom gradnjom bila su tri pokusne kuće M2 (Devide,Henigsfeld, Šilhard)1950, MONT MG1 (Planić, Helebrant, Duić,Pasarić) 1950,POKUSNA M-KUĆA(Hečimović,Šandor, Kostrenčić)1950- izvedeni kod Bukovačke ulice ZG, ali sa lošim rezultatom, kako funkcije tako i izvedbe.. Sve tri su kasnije srušene.
Građevinski inženjer Miroslav Helebrant osnovao je 1955. godine Jugomont – poduzeće za industrijsko građenje , a on je ujedno i autor prvog montažnog sustava iz kojeg će se kasnije razviti JU-59, JU-60, JU-61, JU-62 (Zapruđe, Borongaj). U 'Helebrantovu sistemu' izvedeno je malo naselje Livadarski put, desetak dvojnih prizemnica, neke su srušene kod gradnje željezničke pruge, a neke su ostale, uz manje adaptacije, dogradnje, termička oblaganja sve do danas.
IVANIĆ- SIPOREX Zbog zatvorenih pora siporeks ima dobru otpornost na mraz i dobra termoizolacijska svojstva. Zapreminska težina porobetona je između 400 i 700kg/m³. Veća težina znači bolje mehaničke karakteristike npr. čvrstoću na pritisak), ali je slabija termička izolacija, Prosječna težina zida od opeke 1100-1300 kg/m3, betona oko 2.400 kg/m3, iz čega proizlazi da su i građevine od porobetona gotovo dvostruko lakše od onih građenih opekom, odnosno višestruko lakše od betonskih građevina ili od zidova masivnog kamena. Ova činjenica jest svakako prednost, zbog mnogih razloga, a jedan od najvažnijih je bolja protupotresna otpornost zgrada građenih lakšim materijalom za zidanje.
Ako je gradnja/zidanje masivnim kamenom postala utopija TEMPI PASATI, plastika je bila, i još uvijek, druga utopija TEMPI FUTURA. Materijal koji se je pojavio između ove dvije utopije bio je porobeton/plinobeton koji u niskoj stambenoj izgradnji tada nije dovoljno iskoristio one mogućnosti koje su se nazirale kao lakoća i brzina gradnje, ekonomičnost i moderan izgled.

IVANIĆ-GRAD-u Matoševoj ulici, bilo je izvedeno tridesetak kuća od siporexa. '. Istraživanje je pokazalo da je siporex loša zvučna izolacija (što je materijal teži, zvučna izolacija je bolja), da navlači vlagu, pa se na tim mjestima javlja crna plijesan, kod podova u podlozi usiljed velikog hodanja počinje se mrviti, kao mekan materijal lako se oštećuje, na spojevima pojave se pukotine, izaziva strah da statički nije rezistentan potresima.

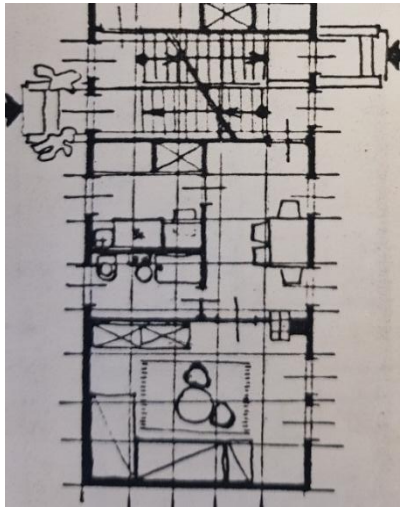
Tim Đuro Mirković, Lada Sviben, Rudolf Živković na natječaju su dobili nagradu, a razradu je napravio arh.Milan Grakalić . Najzanimljiviji primjer s ravnim krovom (pretpostavljam) kao prototip izveden je na nepoznatoj lokaciji i danas ga više nema .

BJELOVAR -27 kuća u dva tipa (7xT1=46m2 + ,20x T2=64 m2) na parcelama od 400 m2, za općinske službenike,za učitelje, SUPovce, JNA, izgrađene su od 'Krivaja-Zavidovići' prefabriciranih kuća 'po švedskom sistemu' /U jednu T2 kuću uselio je bračni par s djetetom i bakom-nedovoljno prostora, ostalo za pohvalu.-uštede na grijanju, potroše 5-6 m3 drva za razliku od susjeda u zidanoj kući iste kvadrature , i do 15 m3, ljeti je bio problem pregrijavanja/ Zidovi sendvič iverica paneli , ispuna staklenom vunom, izvana azbest ploče, završno roloplast premaz, pokrov salonitne ploče. Nije bilo prokišnjavanja,nema vlage kuća je suha , topla i kod najhladnijih zima (-25 °C) Primjedba su bile nedostatak smočnice i što nema prozorske klupčice za cvijeće .
ČAKOVEC Naselje BARAKE Među prvim našim gradovima s 'regulacijskim planom' (Seissel, Boltar, Urlich, Antolić) revizija (Ar-59 Vasiljević) 1964. Izljevanje potoka Trnave, i ublaživanje posljedica poplave dovodi do izgradnje malog naselja (privremenog karaktera) od prizemnica sa po 4 jednosobna stana 28.74 m2 . Kuće S/J su poslagane na zajedničkoj parceli, zidovi od betonskih blokova 25 cm, oni sa sjevera dodatno izolirani heraklitom, rešetkasta krovna konstrukcija, pokrov salonit.Uselili su ljudi lošijeg imovinskog stanja i sa socijalnim problemima.Predviđeni rok korištenja (i uporabna dozvola) bio je deset godina, ali evo s nekim intervencijama traju preko šest decenija. Stanari su otkupljivali stan i prilaz do stana neki po travi ili zemljanoj stazi, a ukupni teren je ostao gradski.(Ovaj ansambl kuća svojom slobodnom,razigranom , adhokističkom, 'kaotičnom' postavom kuća mi priziva jedan od novijih projekata, Kazujo Seyima: Nishinoyama, Kyoto, 2014. koji bi trebalo pogledati prije nego se donese konačna presuda Naselju 'Barake'.

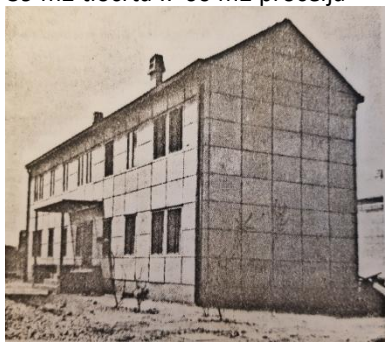
42

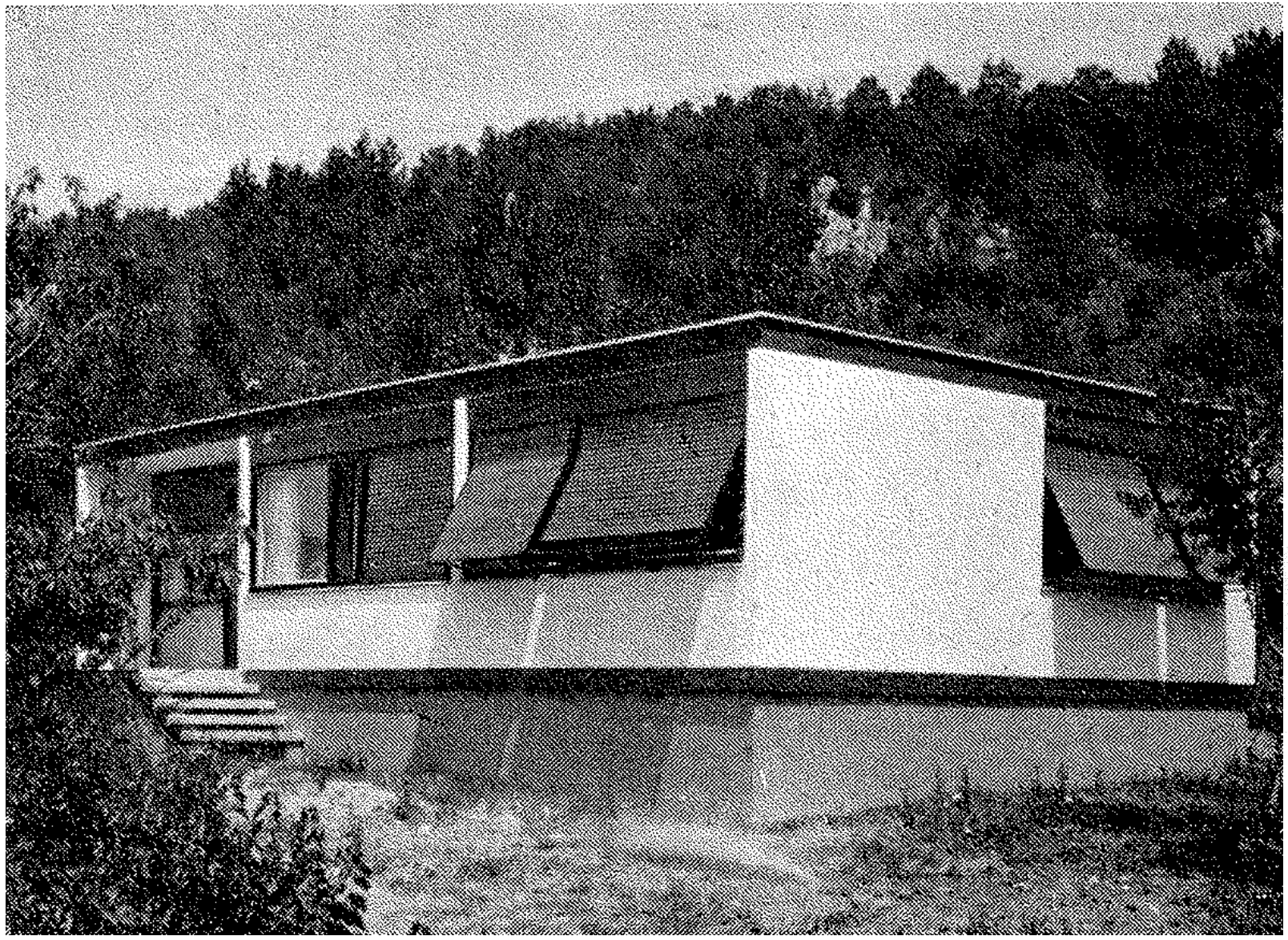
ZG Livadarski put, 1955

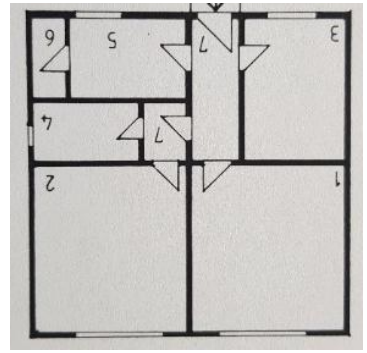
39 m2 tlocrta :: 60 m2 pročelja

ZAGREB. MONTAŽNA KUĆA ‘M-2’, 1950.

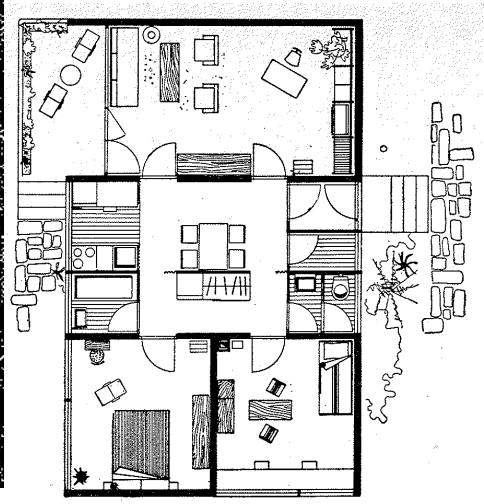
ĐURO MIRKOVIĆ /razrada arh.MILAN GRAKALIĆ ‘Montažna trosobna stambena zgrada’’ 1963.(naziv iz ČIPa, lokacija nepoznata)

TLOCRT cca 60 m2

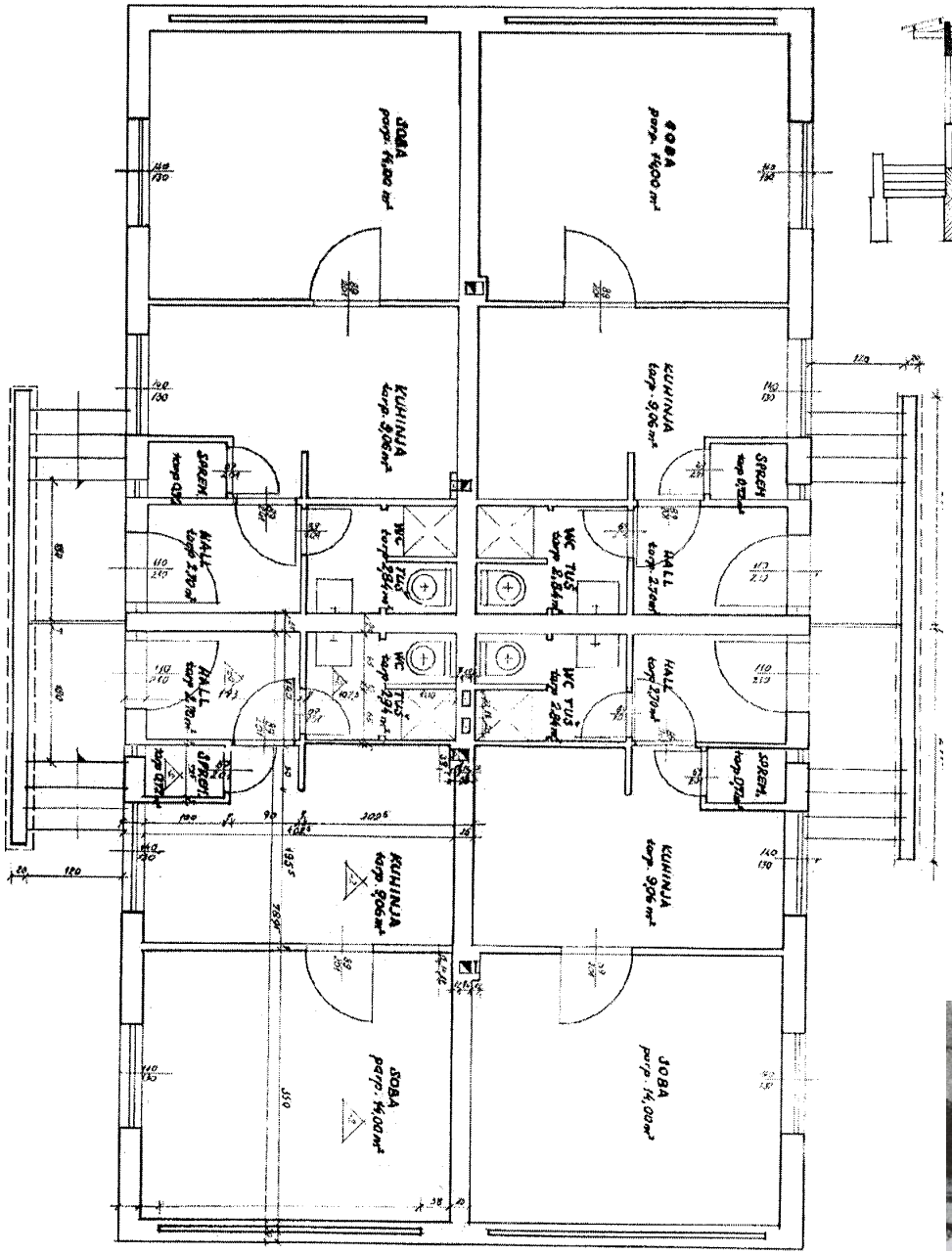
IVANIĆ GRAD- Matoševa ,1960te

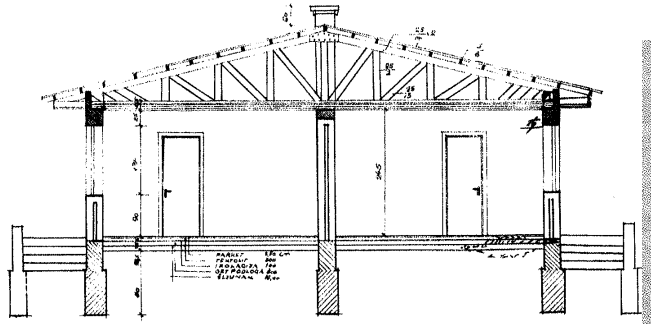
70 m2+10m2 terasa

9X16 m

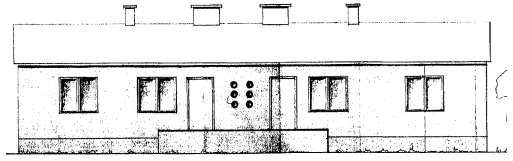
P=28,74 m2x4

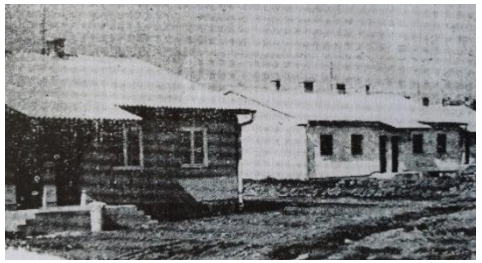
TLOCRT (4 STAMBENE JEDINICE)

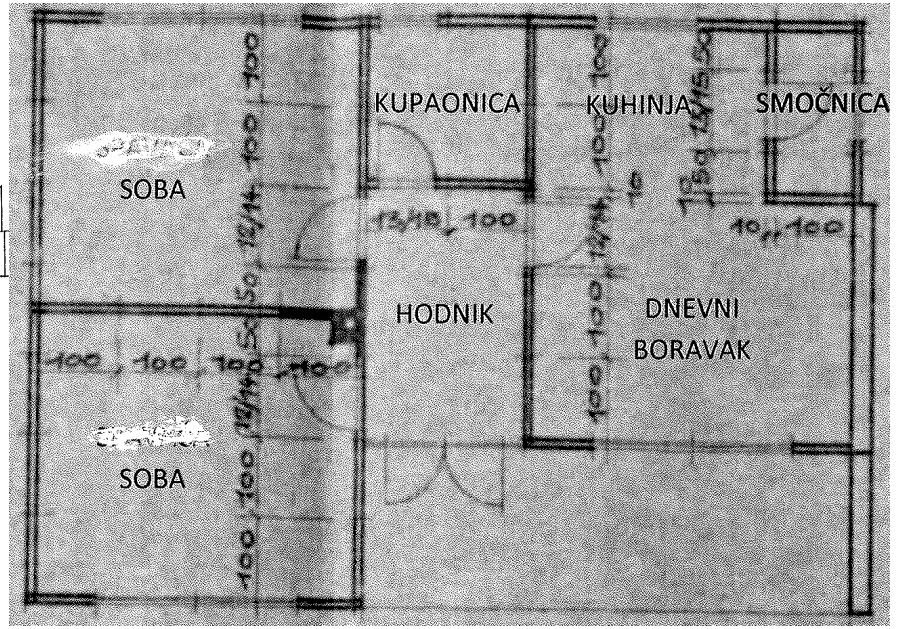
PRESJEK

ČAKOVEC -NASELJE 'BARAKE' , 1963

TIP2 P=64 m2

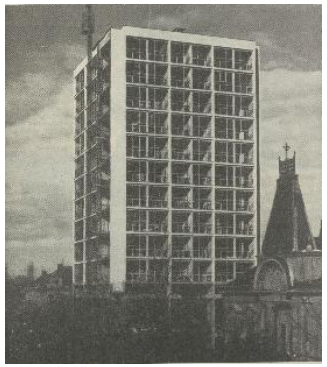
parcela 400m2

pogled s ulice

BJELOVAR- NASELJE 'BARANJSKA' , 1964

('OSNOVA' neboder u centru Bjelovara)

43

PLITVICE- ISTICANJE I LIJEPI POGLEDI ILI KAMUFLAŽA

MAROHNIĆ & MARASOVIĆ VILA IZVOR -OBJEKT 99 1948-1953
TIŠINA & TURINA : HOTEL PLITVICE (projekt) 1941/
MARIJAN HABERLE:HOTEL PLITVICE/ objavljeno
ZDRAVKO BREGOVAC: HOTEL BELLEVUE HOTEL JEZERO

Prvi plitvički hotel (1896),proširen (1922), izgorio (1939), napravljen je natječaj za novi (1941), bez realizacije,a po natječaju (1953), sagrađen je Hoteli 'Plitvice' , slijede 'Bellevue' i 'Jezero' . Bilo je i ranije nekoliko regulatornih osnova, a 1953. Z.Strižić piše GUP i 'buduća izgradnja turističkih naselja dolazi u obzir jedino na Velikoj Poljani, i to u šumi iza staroga turističkog naselja tako da se objekti ne vide ni s jedne točke jezera' .To nije više rani Strižić koji je sjeverni zagrebački ilički potez radikalno zamjenio novom gradnjom. Strižić s B. Bernardi i V.Karlavaris projektira Restoran 'Kozjak'(1949), vodi studente na Plitvice, educira i kod njih razvija senzibilitet za prirodne ljepote, sve uz ugodan štimung i zdravice. Pjevaju: ' Vera Marsić nosi križić-Živio nam Zdenko Strižić-Živio!Živio!Živio!'. Uvijek se ističe da se u Nacionalnom Parku smije graditi samo u ograničenom opsegu, i to jedino u turističke svrhe, 'čednim se mjerilom i prikladnim prirodnim materijalima treba podrediti prirodi, jer ona mora ovdje da dominira bez rivaliteta, jer je priroda jedna od najljepših na svijetu'. Planer u 1970tim bio je Ante Marinović-Uzelac.

Titova Rezidencija , Vila 'Izvor', neto je površine 5194 m2 , složena od dva krila uz prostrano dvorište , povezanim središnjim blokom s monumentalnim stubištem, sa smještajnim, restoranskim i rekreativnim sadržajima reprezentativnom dvoranom i radnim kabinetima. velika blagovaonica, plesna dvorana, kuglana, kinosala, knjižnica, 20-ak apartmana za elitne goste, desetak uredskih kancelarija centralno grijanje s dvije kotlovnice, navodi se 'napajanje strujom iz riječnog izvora u dubokom kanjonu ispod Vile' Prilazna pročelja oblikovana su rustićnim kamenom i raščlanjena drvenim lođama i prozorskim otvorima na južnoj strani. Gospodarski trakt za kuhare, konobare i čistačice bio je zasebnom objektu stotinjak metara udaljenom od glavne građevine.
Vila, konspirativnog naziva 'Objekt 99', poviše izvora Korane, izvodila se u strogoj tajnosti, na skrivenoj lokaciji među stablima plitvičke šume na uzvisini+730mnv (jezero Kozjak je na +530mnv), među izvođačima i zatvorenici, po nekoliko stotina -navode se i njemački i golootočki, što mislim da nije točno. Monumentalna građevina s tri nadzemne i jednom etažom pod zemljom, imala je na pročelju podsljemenski kamen, zeleni škriljevac da se 'vanjska vizura što bolje uklopi u zelenilo'. Poprilično dugi veliki transport kamena po tada lošim putevima . Lokacija na oko +730 mnv, izolirana i skrivena u šumi bez spektakularnih je pogleda koje mogla imati.Bila je vila s nejasnom idejom, je li za skrivanje ili za odmo i uživanje. Počela se je graditi kao sigurno sklonište, smještena u gustoj šumi, smatralo se da je branjiva i od aviona, probijen je i podzemni tunel dugačak 80 metara, kao nužni izlaz iz rezidencije
Niti 15 kilometara zračne linije od vile "Izvor", u Željavi kod Ličkog Petrovog Sela sagrađen je '60-ih godina najveći i najskuplji podzemni aerodrom u ex-Jugoslaviji i tadašnjoj Europi, i kao protuatomsko sklonište za boravak od tri mjeseca.
Tito je, koliko je poznato, u Vilu Izvor dolazio 5 ili 6 puta, i svega su 4 fotografije- s nekoliko drugova, sa šest pionira i kućnim ljubimcima, vučjakom i pudlicama (poklon grčke kraljice) , sa svitom i ličkim medvjedom lovačkim trofejom 'nemani od 350 kg', tadašnjim YU-rekorderom.

Naš posjet 3.VI, 2023. bio je uz malo lutanja i s tri upute domaćih ljudi, na Poljanak, dvosmjernom asfalt cestom, pa preko drvenog mosta, do rampe i znaka zabrane za automobile i pješake uz upozorenje da je objekt pod video nadzorom. Nebi se smjelo dalje, ali ljudi idu.Upravo se je jedan par Slovenaca vraćao, kažu , oko 10' hoda usponom, uskim asfalt putem kroz šumu. Mega devastacija, krađa svega i svačega, opreme, materijala, lovačkih trofeja, lamperije od mahagonija i ebanovine, sagova, umjetničkih izložaka, dosta je razbijanja, grafitiranja i urušavanja konstrukcije. Video nadzora nema. Tužna priča, od samog početka. Odlazimo uz grmljavinu, pred veliki pljusak.

Hoteli 'Plitvice' i 'Bellevue' su nagrađeni najvišim strukovnim nagradama, uklopili su se u ambijent sintezom moderne i chatel (*Schweizerstil*) arhitekture. I kod hotela 'Jezero' sličan paviljonski koncept i stilski izraz. Hendikep je što pola soba nema dobar pogled.Ova okolnost navodi na malo spekulacija i razmišljanja o Turina-Tišina projektu 6.plasmanu na natječaju, neboderu od 16 katova u prirodi. Tada (1941) u državi takvog nije bilo ni u gradovima. Pičman/Albinijev neboder na Sušaku je završen tek 1947. Šesnaest jezera se preljevaju sa +636 na +483 mnv, što prate slapovi, vodopadi, huk vode , kamene litice, vrtače, spilje 'šupljara', splet šetnica, šumski proplanci-uzbudljiva impresija.

(+730 mnv)

SKRIVENA U ŠUMI BEZ POGLEDA

INSOLACIJA OVDJE NIJE BILA TEMA

ZVONIMIR MAROHNIĆ & RIKO MARASOVIĆ:VILA IZVOR / OBJEKT 99 /- 1948-1953 (SJEVERNO PROČELJE, ULAZ)

(fotoGRAFIJE 3.VI, 2023)

TOTALNA DEVASTACIJA 50TAK GODINA POSLIJE IZGRADNJE

Može li moćna avangardna arhitektura u ovako snažno, mjerilo prirode? Može li se s antologijskim primjerima (Mies: Berlin 1922, Leonidov: 1934, Le Corbusier Alžir 1938, FLW: Oklahoma 1955.) ne uništiti prirodu, već stvarati ugođaj ARS EST HOMO ADDITUS NATURAE bez šumske pseudoromantike *Hänsel und Gretel Hauser* kojoj ponajviše naginje turistički populus. Ljepotu velikog hotelskog volumena posebno doživio sam na razgledavanju Hotela Ambasador kao student na terenskoj nastavi, a kojeg nam je pokazao i protumačio autor Zdravko Bregović. Jesu li na Plitvicama bile 'druge okolnosti' ili se je mogla graditi hotelska građevina s lijepim pogledima i s atraktivnim Presjedničkim Apartmanom?

Prva, davna razmatranja o gradnji preporučavala su 'naročito lijepu arhitekturu za najveće uglednike naše države', arhitekturu retrogradnog senzibiliteta 'vile u stilu baroka, našeg folklora i švicarskih kuća', kroz stalno prisutan 'mekši, suptilni pristup, arhitekture manjeg mjerila, fragmentiranja velikih volumena, 'regionalizam putem suvremenih tendencija' Puno je naših velikih arhitekata prisutno na Plitvicama. Ostrogovići, Vitić, Horvat (Mukinje). Ivan Piteša projektira Ličku Kuću 1971 pomalo s 'okusom' japanske arhitekture. Ulazi su interni projekti NP Biroa i arhitektica Ilone Böhm i Milene Drpić.

Na Plitvicama je godišnje 1.500.000 posjetilaca, Hotel Jezero s 220 soba/440 ležaja (Plitvice 52/104 i Bellevue 74/148 su zatvoreni) i još je stotinjak manjih i malih smještaja u radijusu pet, šest kilometara , i puno ih je još malo dalje. Nazivi su s prefiksom Villa, Guest ,Boutique, Etno, Family, Inn, Luxury, Lodge, Country, B&B, svi 'regionalističkog stila' , sve raspršeno na teritoriju Nacionalnog Parka , s puno puteva i infrastrukture. Državna cesta 429 također prolazi NP, na nekim mjestima posve blizu na 30 m, 50 m od jezera.

NP Plitvice u zimskom ugođaju (10 € ulaznica, ljeti 50€) su s malo posjetilaca, smjestili smo se u Hotelu 'Jezero' (20/21.II,2025), jako hladno, mirno i sunčano, ugodna šetnja do Velikog Slapa, zaustavljanja na vidikovcima, ručak u Ličkoj Kući, spuštanje na P3 pristaništa, susreti s turistima iz Kine, Južne Koreje, Tajvana, s dva mladića iz Bangladesha kuhara u hotelu Lyra u Ličkom Petrovu Selu imaju slobodan dan .Na P3 jedna par domaćih iz Rakovice, kažu, ljeti je ludnica, uz liniju za brod tabla sa znakom zabrane ubacivanja preko reda. Zbog leda na djelovima jezera, sada brod nije vozio.

Od pristaništa P3 do P1, tri kilometra uz samu vodu 'lungo lago' osim nas dvoje, nikoga , možda i jer je isteklo radno vrijeme parka 8-15. Ugođaj zimske osunčane idile. Medvjedi koji nisu ustrijeljeni ,u lobiju 'Jezera' jedan je preparirani, su u zimskom snu. Fini ugođaj Silvija je obilježila s desetak Instagram objava. Na P1 pristaništu izvedenom po Strižićevoj ideji, usidreno osam brodova 'nosivosti' 100 osoba .
Kod ova dva pristaništa 'Turina-Tišina Neboder' bi se čak 'uklopio bez velike uzurpacije ambijenta. Srušeni Restoran Kozjak je ponovo izgrađen prema originalu,kamen, drvo, uskoro otvaranje, asocira na stalnu re-izgradnju japanskih drvenih hramova. Hotel Plitvice s moćnom lebdećom restoranskom terasom čeka vanjsku obnovu i unutrašnje preuređenje, 'Bellevue ' će se kompletno srušiti i izgraditi novi hotel.
Ljubazna recepcionerka gđa.Mirjana dala nam je sobu #207 u središnjem paviljonu s parkovne strane, dvokrevetnu komfornu sa sofom i foteljama, kupaonica s bidetom, balkon s dvije polufotelje , jednu od onih s najboljim pogledom na osnježena brda s predvečernjim , pa izjutarnjim svjetlom i suncem. Jezera se tek malo vidi, ali dovoljno romanično. Već s druge strane hodnika, sobama nedostaje ovakav belle-vue . Velika je razlika pogled na park ili na parkiralište,'šumsku stranu' uljepšano kazano i zato mi se javljaju razmišljanja o 'Tišina-Turina Hotelu' u kojem bi sve sobe imale Parkovni Pogled. Taj je hotel na vrhu mogao imati Presjednički Apartman s lijepim pogledima kakve 'Vila Izvor' zbog maskiranja nije imala, a koji je mogao zadovoljiti sve 'normalne predsjedničke potrebe' vrlo rijetkih posjeta.

U preuređenoj Vili Izvor se planira smjestiti 'znanstveno-istraživački centar za proučavanje klimatskih promjena i fenomena krša' , što je dosta hrabra odluka, obzirom na debakl 'MedILS'a smještenog u Titovoj Vili u Splitu.(Prije Tita,u vili je par godina bio Dom za ratnu siročad) Pioniri na fotografiji s Titom upućuju na jednu drugu ideju-vilu urediti za Dom Mladih sa cca 200 ležaja, za 4 autobusa školske djece, 14/15 godišnjaka, i s pretpostavkom korištenja kroz cijelu godinu, 50x200= 10.000, jedna trećina naših malomaturanata bi mogla učiti i uživati tjedan dana na Plitvicama. (Na isti način bi trećina mogla boraviti u Vili pod Marjanom, a još je dosta ovakovih vila da bi se mogao razviti program 'LIJEPA NAŠA ZA LIJEPE NAŠE'

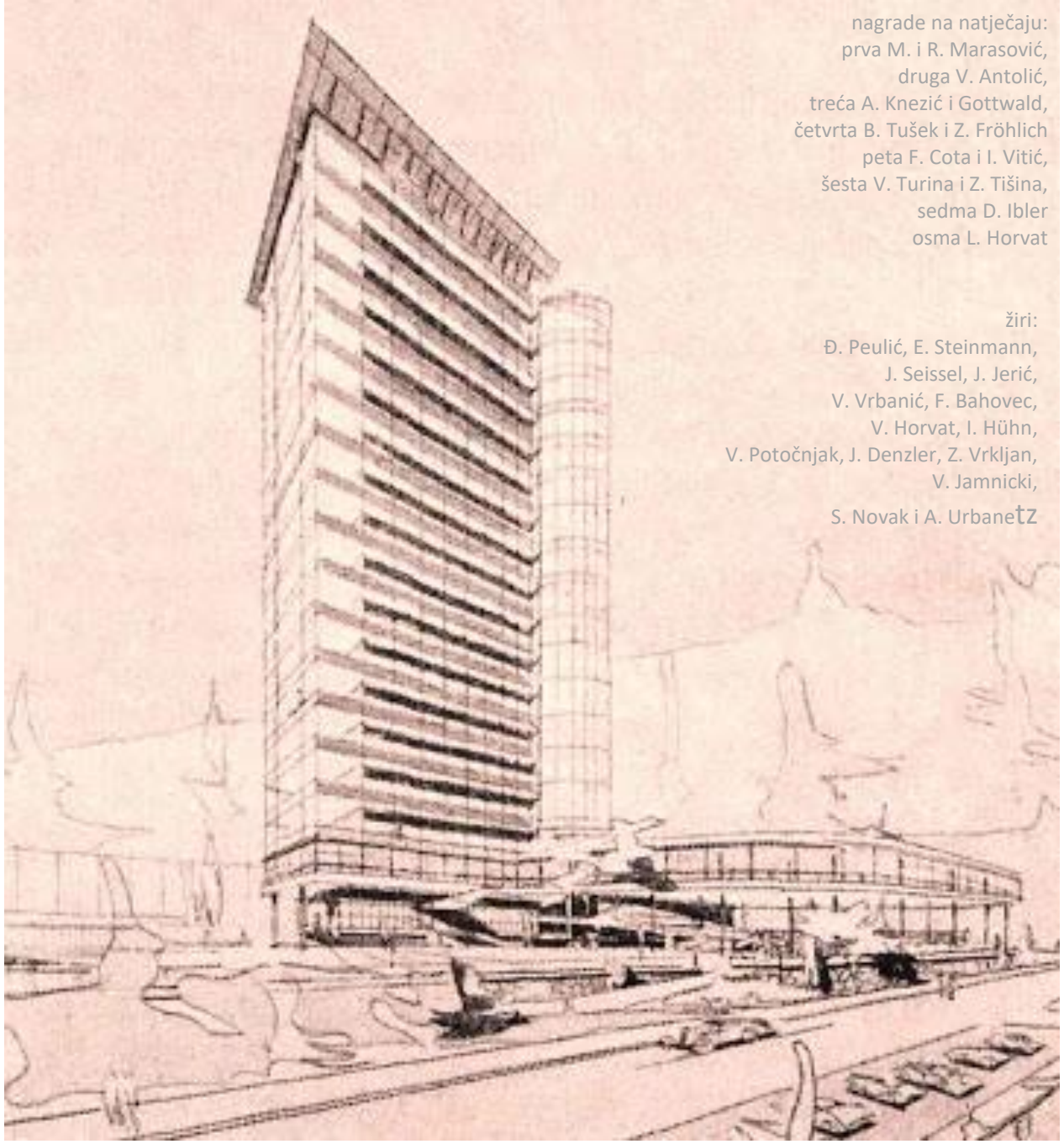
PLITVICE-VELIKI SLAP

M.HABERLE: HOTEL PLITVICE, 1958

Z.STRIŽIĆ: RESTORAN KOZJAK 1949

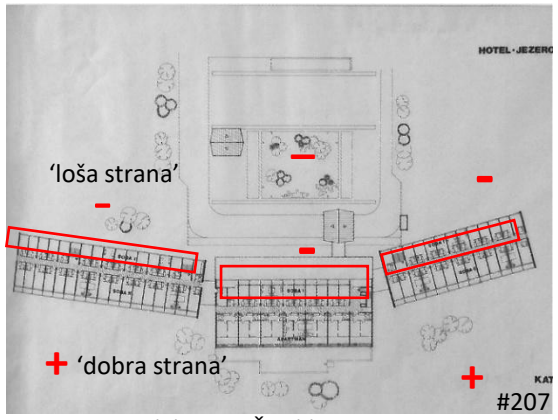
nagrade na natječaju:
prva M. i R. Marasović,
druga V. Antolić,
treća A. Knezić i Gottwald,
četvrta B. Tušek i Z. Fröhlich
peta F. Cota i I. Vitić,
šesta V. Turina i Z. Tišina,
sedma D. Ibler
osma L. Horvat

žiri:
Đ. Peulić, E. Steinmann,
J. Seissel, J. Jerić,
V. Vrbanić, F. Bahovec,
V. Horvat, I. Hühn,
V. Potočnjak, J. Denzler, Z. Vrkljan,
V. Jamnicki,
S. Novak i A. Urbanetz

VLADIMIR TURINA & FRANJO TIŠINA: HOTEL PLITVICE, natječaj,1941 (T-T HOTEL)

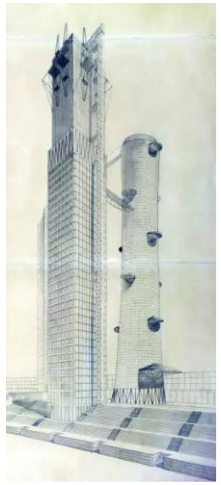
MARIJAN HABERLE: HOTEL PLITVICE, 1958

LICE (+) I NALIČJE (-) HOTELA

ZDRAVKO BREGOVAC:HOTEL JEZERO' 1970

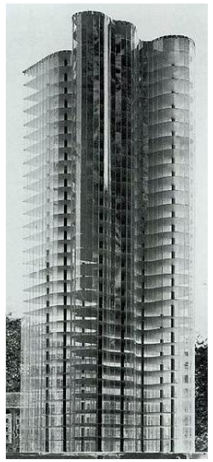
Leonidov,1934

Le Corbusier,1938

PLITVICE -'strah od arhitekture', 'kamuflaža' ili -prirodnim ljepotama dodavati arhitektonske vrijednosti- MOĆNOJ PRIRODI ,MOĆNU ARHITEKTURU

Mies,1921

FLW,1956

44

KUMROVEC, GORSKI KOTAR I DR- VILE I TITOVA RUKA

BRANKO BON:Hotel/Vila'KUMROVEC' 1948/1962,
DAVID BUNETTA:‘ LIVIDRAGA'1958,

Kuću u Kumrovcu 1860. sagradio je djed Martin Broz, kao prizemnu zidanicu s četiri sobe, u potkrovlju dvije komorice, u kući ih je puno živjelo (i umiralo), otac Franjo s obitelji odlazi 1912.u Kupinec, a 1948. kuću napušta i posljednji potomak obitelji . Franjo Broz (1860—1936) težak, supruga Marija (1864—1918) Slovenka, JOSIP (1892-1980) sedmi od petnaestoro djece,rođenih između 1881 i 1902, osmero je umrlo ili pri porodu ili u dobi do 2 godine. Josip je majku zapamtio kao pametnu, vrlo ponositu ženu , nije očekivala nečije milosrđe, niti pružala povod za sažaljenje, ali koja nije mogla ostvariti svoj potencijal zbog nedostataka obrazovanja. Odnos s ocem složen, uglavnom loš, često pijan, te nasilan prema ženi i djeci, a u nekim trenucima bio je meka, dobroćudna i nešto povučena osoba. Nikada nije oprostio ocu što je sav teret porodice stavio na pleća majke, te što ga je kao dječaka slao da se sramoti prošenjem novca od susjeda ,a kasnije je često tražio novac i od njega.

Dječak je radio sve seljačke poslove, vodio krave na pašu, okopavao kukuruz, plijevio vrt, okreće žrvanj u primitivnom mlinu, puno neimaštine i gladi. U Kumrovcu je 1905. završio četverogodišnju pučku školu , prvi razred je ponavljao zbog slabog znanja hrvatskog, zaboravio ga je boraveći kod djeda u Sloveniji od treće godine do početka škole, a i poslije pučke škole radio je u Podsredi, desetak km od Kumrovca, kod svoga ujaka, bogatog seljaka. No ujak je s njime, navodno, postupao tako nepravedno da je nakon osam mjeseci pobjegao , kasnije se opet vratio, da bi 1907.otišao u Sisak. Želio je biti strojovođa zbog uniforme, krojač, nakratko kao konobar je doživio puno nepravde a i nije dobio očekivano lijepo odijelo, pa kreće u šegrtsku školu za bravara (prvu godinu je pao zbog nedovoljne ocjene iz matematike /'računa', a 1910. ide dalje, buntovan, hrabar, lukav i snalažljiv, u život nevjerojatan i neponovljiv, s puno rizika , sreće i s dosta nikada do kraja ispričanim pričama.

Titova rodna, je danas spomen kuća. U Kumrovcu je poslije rata sagrađen hotel po projektu Branka Bona da bi 1962. bio, tko će ga znati bez čega,prenamijenjen u Titovu rezidenciju. Je li to bila davna čežnja dječaka za 'rezidencijom gospodskog života' u svom rodnom mjestu ? Četiri etaže bruto površine 792 m2, danas su 'Titova Vila', muzej . Zanimljivo je oblikovno usporediti ovu hotel/vilu s radničkim odmaralištem u Tučepima istog arhitekta (v.#97)-nešto sasvim drugo. Jeli arhitekt ili netko drugi osjetio ono što Drug Tito želi u Kumrovcu? Trebalo bi ovu zgradu zamisliti bez ogromnog krova s masivnom drvenom konstrukcijom i slaboupotrebljivog potkrovlja , bez arkade lukova u prizemlju, kad već imamo armirani beton na raspolaganju, izvući kuću iz povijesne udaljenosti neke mračne feudalne kurije i plasirati je u ‘modernističku svijetlu budućnost’. Gradi li se kuća za naše pretke ili za potomke, kuća s hipotekom ili s vizijom? Odgovor jednog revolucionara bi trebao biti nedvosmislen.

Lovci su brendirani kao ljubitelji i čuvari prirode. Maršal je bio veliki lovac i jedna od Titovih kuća za lov bila je desetak km od Gerova u Gorskom Kotaru na šumskom proplanku Lividraga (+ 928 mnv). Zdanje sa sedam soba , 13 ležaja, salonima i pratećim objektima sagrađena je. po projektu riječkog arhitekta Davida Bunette u 'planinskom stilu' (gorskokotarskom, alpskom) . Spominju se tu dolasci i drugih visokih funkcionera lovaca (S.Krajačić, V.Holjevac, J.Blažević), a Tito je ovdje je bio samo dva puta i to u lovu na tetrijebe kojima je kraj obilovao. Od 1990tih ovo lovački dom, zasada tri godine zatvoren, tetrijeba gotovo više ni nema, i na njih je danas lov zabranjen, a lovilo se je u vrijeme parenja tetrijeba. Na dvjesto metara od Doma 2007. je napravljena Kapelica Majke Božje Snježne.

Tito je lovio i na ex.ladanjskom imanju grofa Eltz kod Iloka, stotinu hektara šume,lovište, još vinogradi, vinski podrumi i Vila Dunavka gdje su se 1952. u diskreciji vjenčali Tito-60 godina i Jovanka-28 godina, njemu četvrti, njoj prvi brak, kumovi Ranković i Gošnjak, vjenčanje nije zabilježeno fotografijama.

DAVID BUNETTA:LIVIDRAGA,1958

DVORAC TIKVEŠ (1890)

TIKVEŠ DOGRADNJA (1960TE)

ILOK-Vila DUNAVKA

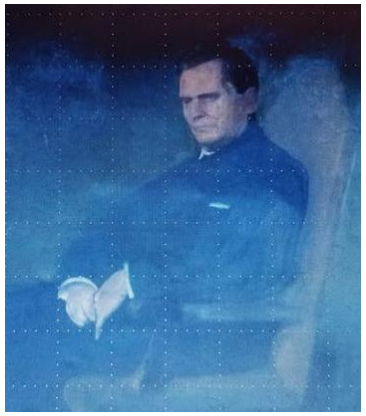
BRANKO BON : HOTEL U KUMROVCU, 1947 / od 1962 TITOVA VILA KUMROVEC (+ZAMIŠLJANJE 'KURIJE' KAO MODERNO ZDANJE)

DETALJ RUKE ELIZABETE II, 1953.

DETALJ STALJINOVE RUKE 1945

JOSIP VANIŠTA: TITO, 1950?

DETALJ TITOVE RUKE

Ovo imanje je bilo mjesto čestih posjeta,diplomatskih susreta,a u zadnjem ratu sve uništeno i razrušeno, u travu zarasli temelji.U kontinentalnoj Hrvatskoj bili su još Maršalu na raspolaganju lovište "*Kopački Rit*", u kojem je Dvorac Tikveš iz 1890,koristili Habsburgovci, kasnije Karađorđevići, 1960tih dodan *anex, a* danas je sve devastirano.

Stvaranju kulta 'Tito' doprinosili su i naši umjetnici. Kipari Augustinčić, Kršinić ,Kocković i puno slikara ga je portretiralo. 'Maršal je pozirao mirno i disciplinirano i po više dana, dnevno od 10-12, a slikari su slikali i dobro se častili', svjedoči slikar Paja Jovanović, i dodaje, 'sve je to bilo lošije od dobrih Titovih fotografija'. Maršala u odori i uspravnom vojničkom stavu je naslikao i Marino Tartaglia, 1947.

Rektor Zagrebačkog Sveučilišta 1947-1949. bio je Andrija Mohorovičić, i u vrijeme njegovog mandata napravljena je slika Tita za veliku sveučilišnu dvoranu. Svi rektori su portretirani i postavljeni na zidove, a tom prilikom je 3.rektor Anton Kržan skinut, da bi njegov okvir bio iskorišten za Titovu sliku kojoj je time bio određen i format 67 x 87 cm. Potpisa nema , nisam ga vidio, a smatra se da je to Vaništin rad. A tko bi drugi tada, osim Stančića i njega, mlad i anoniman mogao to tako dobro napraviti? Od 1948-1950 Vaništa je bio u klasi Marina Tartaglie i kod njega je diplomirao 1950. Dali je tada nastalo i ovo platno, dali je to moguće Vaništin diplomski rad? Ako je tako, koliko je Tartaglia utjecao u kompoziciji, u izrazu, u kolorizmu? Jesu li neke Titove fotografije poslužile za izradu portreta, jer Tito nije pozirao mladom Vaništi? Što je moglo inspirirati pozu? Babić:Krleža, Kraljević:Autoportret, Velazquez: Inocencio X? Što je inspiriralo držanje ruku? Kako suveren kad sjede pri fotografiranju drže ruke? Qeen Elisabeth II, fotografija pri ustoličenju 1953? Staljin na slici iz Jalte 1945. u tom slučaju je portret rađen prije 28.VI,1948? Glava i malo spušten pogled navodi na Augustinčićev spomenik? Tito je barem jednom posjetio Sveučilište, vjerojatno 1969. kod dodjele počasnog doktorata, i tada su mu zacijelo pokazali i portret. Da mu se nije svidio, nebi tamo više visio, a visio je sve do demokratskih promjena, kada je vraćen portret 3.rektora, a Titov je uklonjen i deponiran u zatvorenom ormaru na ALU čekajući neko vrijeme i neki prostor da bude javno izložen.

Zahvaljujući tadašnjem prorektoru prof.Baletiću, vidio sam ovo Vaništino jedino skriveno platno. Mit o Titu je obuhvaćao i enigmu porijekla.Nema fotografija susreta s preživjelom braćom i sestrama nakon rata, niti previše tih obiteljskih detalja. Mala 'zanimljivost' koja je moguće čak i simpatično obogaćivala 'lik i djelo', bile su glasine da je bio poljski grof, Austrijanac iz Beča, ruski špijun, koji su preuzeli identitet pravog Josipa Broza, Zagorca, tobože poginulog u Prvom svjetskom ratu. Slična priča je kružila i o Anti Topiću Mimari. U vezi s ovom 'spekulacijom', intrigantan je detalj 'ruke' na Vaništinom portretu. Šta je navelo na ovo rješenje držanja ruku? Ima li nekog značenja?

Ljeta prije sedam , osam godina , tri radnika, bili su iz Kumrovca, obnavljali su kulir u bazi maksimirskog Obeliska, zastao bih kod njih i malo popričali, o kuliru, kako da ne popuca, o Obelisku, pa i o njihovom lancmanu, drugu Titu- jeli on pravi Kumrovčanec? Dvojica niš' ne znaju, a treći vjeruje da je pravi, drugi radnik ipak dobaci "kažu da je pravi Broz izgubio mali prst lijeve ruke na frontu, a ovaj Tito je imao sve prste", a onda se uključi i prvi "koliko je imao novaca, nije bio problem da mu jedan prst prišiju i naprave kao da je pravi". Nisu znali otkud ta priča o prstu,niti 'imali li svjedoka'. Moje su misli otišle na Vaništino platno. Da je priču Vaništa slučajno i čuo, ne bi se s njom poigrao, pobjegao bi od nje. Titove ruke bi drugačije izgledale. Da bi netko iz akademske zajednice, gledajući ovu sliku, sve to konfabulirao i širio, također je malo vjerojatno. Međutim poslije maksimirskog razgovora, mali prst na ovoj slici privlači pažnju, a 'govor ovih ruku' i dalje je neobičan. Autentičnost pravog Josipa Broza potvrdio mi je moj kolega prof. Goran Poljanec, a njemu njegov djed koji je s Jožom Brozom skupa pohađao školu u Kumrovcu.

45

ŽELJEZNIČKE PRUGE -VLAKOVI SJETE I SJEĆANJA

VELJKO BULAJIĆ: VLAK BEZ VOZNOG REDA, 1959, RUDOLF SREMAC: LJUDI NA TOČKOVIMA,/1963 KRSTO PAPIĆ: SPECIJALNI VLAKOVI / 1971 SINJSKA RERA 1903-62 SAMOBORČEK/ SAMOBORSKA STRELA 1901-79 PLAVI VLAK 1946/59-80 SOVJETSKI AGITPOEZD (AGITACIJSKO-POETSKI, PROPAGANDNI VLAKOVI 1918-21

'Svjetla budućnost' i 'besklasno društvo' bio je ideološki cilj, svi su deklarativno 'ravnopravni radni ljudi', ali u vlakovima razredi- I (6 u kupeu), II (8 u kupeu), III (neko vrijeme, drvene klupe), kola couchette (u kupeu 6 ležaja), turistička (3 ležaja), spavaća (2 ležaja), vlakovi putnički, brzi, ubrzani, express, a iznad svega bio je PLAVI VLAK.

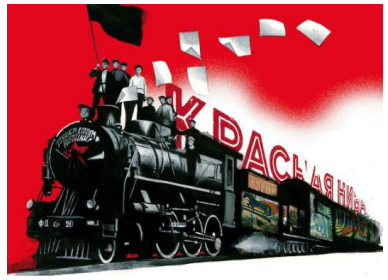
Bili su onda i radnički vlakovi kao Čiro, Zec, Samoborec/Samoborska Strela(od Maja Vlahovića sam čuo lijepe priče o ovom vlaku). Sinjska RERA (12. IX, 1903 -1. X,1962) bila je dio moje svakodnevnice, prolazila je nedaleko kuće u Klisu, tristotinjak metara u brijegu, sama stanica na +320 nm bila je udaljena barem ¼ puta do Splita, pa smo je slabo koristili mi u Pleština(+180mnv). Rera i mi je uvijek bila dječački zanimljiva, rado je gledao tu 'poviše naših kuća', bila mi je znak moderniteta koji će 'industrijskim duhom grada' pozitivno djelovati na zaostalu Zagoru. Na putu u školu, od I-IV razreda prelazio sam preko 'štrike' u Varošu, puno puta naišao kada bi radnici, barem deset, dvadeset njih iz prekrcanog vlaka na tom nezaštićenom prelazu iskakali, trčali prečicom uz gredu, kupovali vino u gostionici na Megdanu i stizali do 'štacije' prije Rere koja je morala napraviti veliki zaokretni put da bi savladala visinsku razliku od +230/+320 mnv. Zadnja vožnja bila je poprilično tugaljiva, Rera je preko Klisa kao i kroz cijelu vožnju neprestano uz male stanke, oproštajno zviždala. Znam da sam osjećao neku sjetu, bez obzira što je već bio uspostavljen cestovni promet koji je nama bio bliži i prikladniji. Prava impresija željeznicom bila su mi putovanja u Zagreb, redovito od moje pete godine, jednom (ili dvaput) godišnje.

U radničkom vlaku prema Zagrebu sniman je impresivan dokumentarani film Rudolf Sremac: LJUDI NA TOČKOVIMA (14', 1963). U njem je navedeno da " četrdeset posto naših radnika u industriji svakog dana putuje sa sela u grad na posao. Poslije rada vraćaju se kući i tako dobar dio dana provedu na točkovima. Jednom nogom su na selu, a drugom u tvornici. U filmu sami o tome govore, prisiljeni su istovremeno raditi na svojoj zemlji i u tvornici kako bi prehranili vlastite obitelji. Film je dramaturški uokviren kao prikaz jednog radnog dana radnika-migranta te ga stoga redatelj otvara i završava istim kadrom, radnik u zoru, ispred svoje kuće na seoskom putu, pali cigaretu, a zatim šibicom osvjetljava ručni sat na kojem vrijeme pokazuje 3 sata ujutro.

Komplementaran je ovom filmu dokumentarac Krešo Golik: OD 3 DO 22. (1966) .
Iza rata, bilo je posebnih vlakova koji su prebacivali sirotinju iz dalmatinskog kamenjara u bogate i plodne panonske krajeve,i s tom temom Bulajić je napravio uspješan cjelovečernji igrani neorealističan film 'VLAK BEZ VOZNOG REDA' 1959. Kada je Zapadna Njemačka 1968. sklopila sporazum o razmjeni radne snage s Jugoslavijom, stotine hiljada naših radnika je otišlo na privremeni rad u Njemačku. Dokumentarni film Krste Papića 'SPECIJALNI VLAKOVI' 1971. s puno emocija prikazuje organizirani odlazak naših ljudi . 'Zahvalan sam našoj zajednici i drugu Titu što su nam omogućili da idemo i zaradimo'-kaže jedan od njih. Nakon što su se iskrcali u Munchenu , s kolodvorskog zvučnika dobivaju obavijest ' Nećemo vas više prozivati po vašim imenima već po BROJEVIMA vaših radnih ugovora koji se nalaze na prvoj stranici u gornjem desnom uglu'

'PLAVI VLAK', 1959-80 posebne namjene, korišten za Titova putovanja, boravak, rad i protokolarne obaveze kako u zemlji, tako i u inozemstvu. Tito je Plavim vlakom prešao više od 600 000 kilometara. Bio je luksuzno opremljen i posjedovao je sve potrebno za udobno putovanje. Plavim vlakom je putovalo više od 60 svjetskih državnika, a za putovanje britanske kraljice Elizabete II po Jugoslaviji u listopadu 1972.godine, vlak je posebno preuređen. Unutrašnjost vlaka obložena je drvetom mahagonija, kruške i oraha, a saloni i hodnici su dekorirani intarzijama. Glavni dio Plavog vlaka čini predsjednički apartmanski salon, svečani konferencijski salon, dva restoranska vagona, kuhinja, apartmanski salon za goste, vagoni za spavanje sa 90 ležaja, energetski vagon te posebna zatvorena prtljažna kola za prijevoz automobila. Plavi Vlak je po ekstravaganciji u mnogočemu nadmašio standarde slavnog Orijent-Expressa. Posljednja vožnja bila je 5.V, 1980. od Ljubljane do Beograda sa zaustavljanjem u Zagrebu kada se je s Titom ispred Glavnog kolodvora na Tomislavovu trgu oprostilo 300.000 ljudi s parolom 'I poslije Tita-Tito', i uz pjesmu 'Druže Tito mi ti se kunemo' Jedna od tri lokomotive Plavog Vlaka bila je izložena kod Glavnog Kolodvora u Zagrebu, ali je 1992. godine iz političkih razloga kao simbol titoizma i jugoslavenstva, maknuta, a na njeno mjesto postavljena Spomen-lokomotiva 'Crna Katica' koja je za vrijeme NDH dovozila logoraše u logor Danica i gdje je bila postavljena kod uređenja Spomen-parka 1981. po mom projektu.
Među svekolikim vlakovima po svijetu ,bili su jedinstveni sovjetski propagandni AGITPOEZDA. Vlakovi prisjećanja, vozili su razne ljude, u raznim smjerovima, uraznim vremenima,očito bez parafrazirane parole PUTNICI SVIH VLAKOVA UJEDINITE SE!

MEDVEDKIN AGITPOEZD 1918-21

‘CRNA KATICA’ Danica

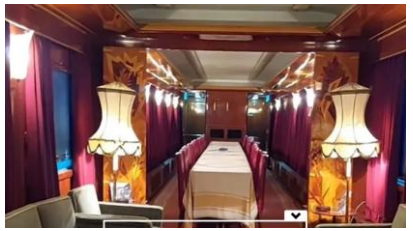

‘PLAVI VLAK’, 1959-80

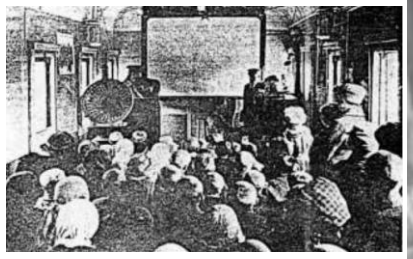

(historicizam+futurizam)

AGITPOEZA-SSSR 1918-22

RUDOLF SREMAC: **LJUDI NA TOČKOVIMA** , dokumentarni film 14', 1963. (40% naših radnika svakodnevno putuje u grad na posao)

SAMOBORČEK 1901-1979

SINJSKA RERA 1903-1962

'VLAK BEZ VOZNOG REDA'1959

'SPECIJALNI VLAKOVI',1972

SKULPTURA BEZ (POVIJESNOG) ZNAČENJA
ARHITEKTURA BEZ (FUTURISTIČKOG) ZNAČAJA

VOJIN BAKIĆ:KAMENSKO, 1957-68 ,BOGDAN BOGDANOVIĆ (P. VOVK,Đ. KAVURIĆ:MUZEJ) JASENOVAC, 1966, DUŠAN DŽAMONJA: PODGARIĆ, 1965-67, VOJIN BAKIĆ & BERISLAV ŠERBETIĆ: PETROVA GORA, 1974-82

U nekim vremenima izvađale su se velike ‘modernističke’ apstraktne skulpture, Jasenovac, Kamensko, Kozara,Podgarić,Petrova Gora iako primarno zamišljena kao spomenik, u procesu projektiranja se je 'transformirala' u arhitekturu. U isto vrijeme u njihovom okolišu, kao i puno šire, po cijeloj 'lijepoj našoj' gradile su se obiteljske kuće, prizemnice, dvokatnice, trokatnice, s kosim krovovima, otvora, ukrasa i uresa, tradicionalističkih ,, kontekstualno-povijesnih, kvaziregionalističkih ,seoskih konotacija
.

Prigodom otkrivanja Spomenika Kamensko 9.XI, 1968., pročitao sam da je Tito kazao ‘pa takvu skulpturu bih i ja mogao smisliti!’. Je li uistinu to kazao ne znam, ali sam direktno od Vojina Bakića čuo drugo. Hodali su prema Spomeniku, naprijed Tito s domaćinom, a odmah iza njih Drugarica Jovanka Broz i Bakić, i u jednom času ga ona upita ‘Druže Vojo, što to predstavlja?’. Bakić nije bio stvaralac od velikih teoretiziranja, kao ni od jeftine simplifikacije, a da je bio, mogao je lako kazati nešto kao „to je poziv na ustanak, to su naše partizanske žrtve, moja poginula braća ,Bjelovarci, to Stevan Filipović, to su svi naši heroji,... to su krila budućnosti,... stremljenje, polet u vis, u slobodu, u dostojanstvo, put u budućnost, ...to predstavlja pobjedu našeg čovjeka, radnih ljudi, ovo predstavlja najveću skulpturu, 30 m , ovakve vrste u svijetu, i slično....i Presjednikova supruga bi dobila neki odgovor. Bakić je međutim ostao zatečen pitanjem, blokiran i naprosto nije znao šta reći, nekim jednostavnim , pa ni složenim, jezikom.Spas dolazi od Tita, koji je čuo pitanje, malo se okrenuo i Jovanki kazao’ To se umjetnika nikada tako ne pita! On je ovo stvorio, a drugi će to protumačiti’. Bakić je bio više nego zadovoljan Titovom intervencijom, odahnuo je.

Što ustvari predstavlja Spomenik Kamensko? Za likovnog teoretičara ‘monumentalni oblik koji ostvaruje jedinstvenu sintezu čiste apstraktne forme i simboličkog sadržaja, što uzdiže do univerzalnog simbola pobjede’, za neke iz 1941. skulptura sa premalo, a za neke iz 1991. skulptura sa previše NOBa

46

U doživljavanju prostora i gradnje, ne samo široke populacije, 'demosa', nego i stručnih ljudi, arhitektura 'može biti' urbana, suburbana, provincijalna, uprošćeno- gradska koja može prihvatiti modernizam i seoska koja će slijedi tradicionalizam, a sve pod krinkom 'kontekstualizma'. Teoretičari novog soc-društva su proklamirali brisanje granice između grada i sela, centra i periferije, kako sociološki, tako i urbanoarhitektonski. Tradicionalnog ruralnog stanovništvo zbog visoke tehnologije je sve manje, i ono se transformira. Moraju li poljoprivrednici živjeti sa svojim alatkama i konobama, stočari đubrivom i štalama, ili je (bilo) potrebno razmišljati *out of box*, o strojevima za stanovanje, koji će biti prikladni za raznovrsne aktivnosti (LeC: MACHINE A HABITER **Une maison est une machine à vivre** "Kuća je stroj za život. Kuća mora biti okruženje za život, stroj za sreću.") .
Primjer (ne)uklapanja, odnosno 'fleksibilnog' mjerila može biti svjetski poznati primjer FLW:Bartesville Tw iz 1956, stambenoposlovni toranj od 19-katova/67 m , u mjestu američkog Srednjeg Zapada, posve niske gradnje sa oko dvadeset hiljada stanovnika, tada kao i sada manjeg grada od Varaždina. Neboder je mogao, ali nije postao Spomenik i vremenima koja su propagirala ‘novo društvo’ kao i anticipacija tog novog društva. .
Stav, da se avangardna, moderna skulptura ma kojih dimenzija 'uklapa' u pejsaž , u ruralni krajolik, ali ne i volumeni moderne arhitekture, vrlo je problematičan. To je samo mišljenje, ne i dokaziva činjenica da se naši stambeni tornjevi kao Jelinek &Linardić:Veslačka, tri nebodera po 84 stana , nagrada Borbe-1973 , ili Knežević:Čazmanska dva nebodera sa po.64. stana, nebi uklopili u 'ambijent' malog mjesta ili zaštićenog pejsaža. Zašto moderna ‘avangardna arhitektura’ nije prihvaćena u istim tim ambijentima? Po osjećaju, više nego logici našeg urbanizma i arhitekture u našim pejsažnim, ruralnim, suburbanim prostorima sve treba biti konzervativno i tradicionalno. Avangardna, elitistička skulptura čije je značenje teško razumjeti, a osjetiti moguće tek uz pomoć kritike , se je afirmirala ,dok populistička i pomalo retrogadna stambena arhitektura je ostala u zagrljaju povijesnih emocija. Socijalizam proklamiran kao futurističko društvo je u stvarnosti bio 'pozicioniran' ponajviše u niskoj stambenoj gradnji historicističkog, regionalnog i 'kontekstualnog' senzibiliteta, a 'strojevi za stanovanje' su u čekanju nekih drugih vremena.

B.Bogdanović, 1966.

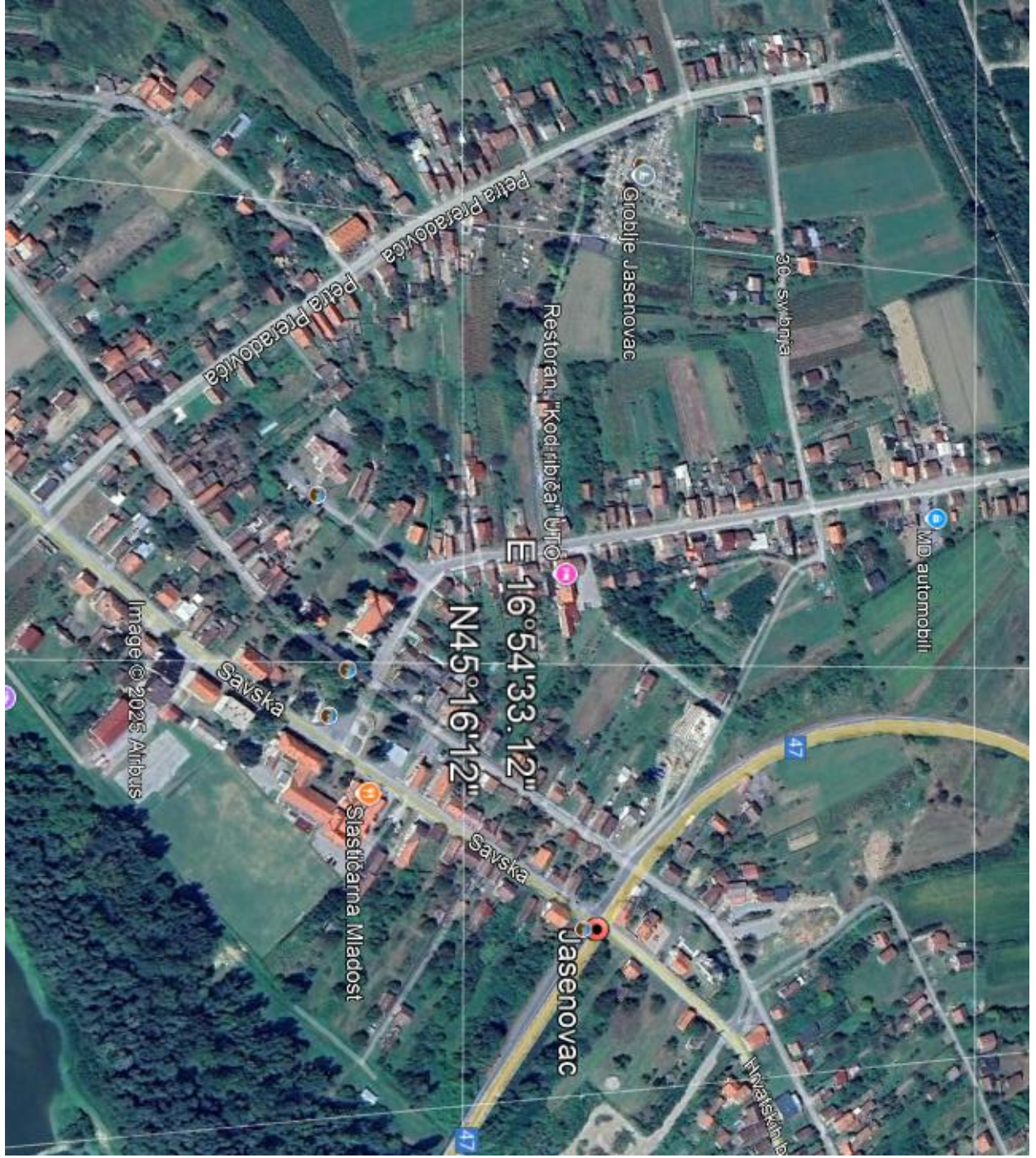
V.Bakić, 1957-68

Džamonja,1965-67

V.Bakić, B.Šerbetić, 1974-82

JASENOVAC

KAMENSKA

PODGARIĆ

VOJNIĆ